



KLERIKALIZMAS–

IŠŠŪKIS
BAŽNYČIOS
SOCIALINIAM
MOKYMU



KLERIKALIZMAS –

IŠŠŪKIS
BAŽNYČIOS
SOCIALINIAM
MOKYMU



AUŠROS
MALDEIKIENĖS
TRAUKINYS

2022 M. VASARIO 22 D.
LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIME ĮVYKUSIO RENGINIO MEDŽIAGA

TYTO ALBA

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt.

Ši leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama ši kūrinių, esanti bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

© Andrius Navickas, 2022

© Tomas Vytautas Raskevičius, 2022

© Aušra Maldeikienė, 2022

© Edita Janulevičiūtė, 2022

© Julius Sasnauskas, 2022

© Povilas Aleksandravičius, 2022

© Nomedą Hofertaitė, 2022

© Arūnas Valinskas, 2022

© Bernardas Verbickas, 2022

© ELP frakcija Europos parlamente, 2022

© Aušros Maldeikienės traukinys, 2022

© „Tyto alba“, 2022

ISBN 978-609-466-699-5

TURINYS

9 PRATARMĖ

POPIEŽIAUS ŽODŽIAI

15 Popiežiaus Pranciškaus laiškas kardinolui Marciui Ouellet, Popiežiškosios Lotynų Amerikos komisijos pirmininkui

25 Popiežiaus Pranciškaus laiškas Dievo tautai

33 Popiežiaus Pranciškaus kreipimasis atidarant Vyskupų Sinodą tema „Jaunimas, tikėjimas ir pašaukimo atpažinimas“

41 POPIEŽIUS PRANCIŠKUS

KLERIKALIZMAS YRA IŠKRYPIMAS

POKALBIS

47 ANDRIUS NAVICKAS

KLERIKALIZMAS KAIP VIRUSAS

55 LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO ŽMOGAUS TEISIŲ KOMITETO PIRMININKAS TOMAS VYTAUTAS RASKEVIČIUS

ATĖJAU KLAUSYTI IR SUPRASTI

- 59 AUŠRA MALDEIKIENĖ
ASMENINĖS PATIRTIES VERTĖ
ANDRIUS NAVICKAS
- 75 EDITA JANULEVIČIŪTĖ
„SUSTOK, AKIMIRKA ŽAVINGA“
ANDRIUS NAVICKAS
- 85 JULIUS SASNAUSKAS
KUNIGO ŽVILGSNIS
ANDRIUS NAVICKAS
- 95 POVILAS ALEKSANDRAVIČIUS
VISUOMENĖS KONSOLIDAVIMAS:
KLERIKALIZMAS *VERSUS* SOCIALINĖ DRAUGYSTĖ
ANDRIUS NAVICKAS
EDITA JANULEVIČIŪTĖ
ANDRIUS NAVICKAS
- 107 NOMEDA HOFERTAITĖ
DVASINIS PIKTNAUDŽIAVIMAS BAŽNYČIOJE
ANDRIUS NAVICKAS
- 119 ARŪNAS VALINSKAS
PASULĖŽIŪRŲ DIALOGAS
PLIURALISTINĖJE VISUOMENĖJE
ANDRIUS NAVICKAS

- 125 LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
KAPELIONAS BERNARDAS VERBICKAS
KAIP AKTUALIZUOTI KRIKŠČIONYBĖS PRIESAKUS?
ANDRIUS NAVICKAS
- 129 TOMAS VYTAUTAS RASKEVIČIUS
KLAUSYKIME SAVO ARTIMO
ANDRIUS NAVICKAS

PRIEDAS

- 137 ANTANAS RUBIKAS
BAŽNYČIOS DEMOKRATINIMAS
PO VATIKANO II SUSIRINKIMO

PRATARMĖ

Žinau, kad kalbėti sunku. Sunku, nes baisu būti atmes-
tam, neišgirstam, sulaukti nepelnytų įtarimų ir kaltinimų.
Sunku, kai nuoširdžiai kalbėdamas atsiremi į tylos sieną.
Arba kai tau kalbant tegirdi tavo balso tembrą ir regi amžių
bei lytį, bet negirdi turinio. Kad kalbėti sunku, žinome visi, –
visi tai esame patyrę. Bet nėra jokio kito būdo sukurti ben-
drystę, tik kalbėtis.

Nėra jokio kito būdo įveikti neviltį ir leisti skleistis, po-
piežiaus žodžiais, vilties aušrai, tik kalbėtis ir kalbėtis. Kalbė-
tis, kai visos susitarimo galimybės atrodo išsemtos.

Tad ir šiandien neprarandu vilties, kad kalbėdami, dalin-
damiesi savo patirtimis, savo mintimis ir viltimis, galime kur-
ti atviro, gyvo tikėjimo lauką. Lauką, kuriame galime išgirsti
Dievo balsą.

Sąmoningai renkuosi nutolti nuo klampių intelekтуа-
linių dėlionių. Bandydama apmąstyti klerikalizmo pavojus
mūsų tikėjimui ir mūsų veiklai, sąmoningai renkuosi kalbėti
apie asmenines patirtis. Seniai supratau, kad atsiveriame vie-
nas kitam tada, kai ne pamokslaujame, bet dalinamės savo
gyvenimais. Įveikiame galios ir prievartos „gėriui“ pagundą,
kai vienam pradėjus kalbėti seka kito pasidalinimas. Ir po vie-
no „aš“ išgirsti – „o aš“.

Mano kaip politikės veikla įpareigoja mane atvirumui. Atvirumui mane įpareigoja ir mano tikėjimas. Tad ir mintis pakviesti kolegas politikus, tikėjimo bendrakeleivius pasidalinti tuo, kas skauda, nebuvo atsitiktinė. Tiesiog tikiu, kad dalinimasis vis atgaivina viltį, kuri neleidžia numirti meilei.

Tad kviečiu apmąstyti kelias popiežiaus Pranciškaus ištarmes apie klerikalizmo pavojus. O tada pabandyti išgirsti vienas kitą.

Šiandien mums susikalbėti padės ir diskusiją moderuos Lietuvos Respublikos Seimo narys Andrius Navickas.

Dėkui, kad esate. Dėkui, kad skaitote.

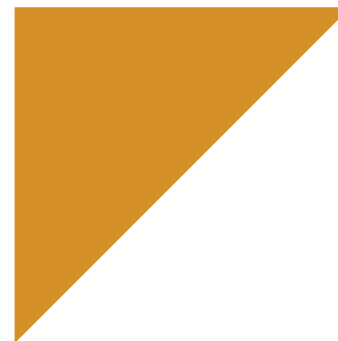
Aušra Maldeikienė

Ką reiškia būti politiku ir stengtis sekti Kristų? Ar tai apskritai suderinama? Su kokiais didžiausiais pavojais tenka susidurti? Pamatiniai klausimai, į kuriuos svarbu atsakyti ne žodžiais, bet veiksmais. Man asmeniškai ypač svarbūs apaštalo Pauliaus žodžiai, kad Kristaus sekėją galima pažinti ne iš kalbų, ritualų, bet iš meilės kvapo. Kyla dar vienas klausimas – kas labiausiai šį kvapą nuslopina? Tikrai kad ne tie iššūkiei, kurie ateina iš pasaulio, kai labai svarbu atskirti tai, kas tikra, o kas – imitacijos, pelėsiai. Didžiausias pavojus susigundyti galios logika – tapti „teisuoliu“. Tai galima įvardyti klerikalizmu. Apmaudu, kad neretai šis „virusas“ bandomas pateikti kaip sveikintinas uolumas. Deja, jis neturi nieko bendro su Bažnyčios socialiniu mokymu.

Pabandžiau trumpai pateikti, kodėl atsirado šios diskusijos poreikis. Nepretenduojame į tiesos monopolį. Tiesa yra kelias. Tačiau viliamės, kad šios diskusijos klausimai ir įžvalgos padrąsins ir Jus kelti esminius klausimus ir sustiprins tuos, kurie skaudžiai išgyvena klerikalizmo netiesą.

Andrius Navickas

**POPIEŽIAUS
ŽODŽIAI**



POPIEŽIAUS PRANCIŠKAUS LAIŠKAS KARDINOLUI MARCUI OUELLET, POPIEŽIŠKOSIOS LOTYNŲ AMERIKOS KOMISIJOS PIRMININKUI*

Jo Eminencijai kardinolui Marcui Armandui Ouellet
PSS, Popiežiškosios Lotynų Amerikos
komisijos pirmininkui

Jūsų Eminencija,
pasibaigus Lotynų Amerikos ir Karibų jūros regiono komisijos sesijai, aš turėjau progą susitikti su visais, kas dalyvavo šioje asamblėjoje, per kurią buvo keičiamasi idėjomis ir išpūdžiais, susijusiais su pasauliečių dalyvavimu mūsų bendruomenių gyvenime.

Dabar norėčiau atpasakoti tai, kas buvo išsakyta per tą susitikimą, ir palydėti jį apmąstymais apie tas dienas, kad išvalgumo ir apmąstymo dvasia „nekristų tuštumon“, kad jis padėtų mums ir toliau skatintų mus geriau tarnauti ištikimajai šventajai Dievo tautai.

*Versta iš https://www.vatican.va/content/francesco/en/letters/2016/documents/papa-francesco_20160319_pont-comm-america-latina.html, vertė Kazimieras Seibutis. Marcas Ouellet, Šv. Sulpicijaus kunigų draugijos (PSS) narys, Kvebeko arkivyskupas ir Kanados primas. Jis yra ne tik Popiežiškosios Lotynų Amerikos komisijos pirmininkas, bet ir Vyskupų kongregacijos, prie kurios veikia minėta komisija, prefektas.

Būtent nuo šio įvaizdžio norėčiau pradėti savo apmąstymus apie pasauliečių viešąją veiklą mūsų Lotynų Amerikos aplinkybėmis. Kreiptis į šventąją tikinčiąją Dievo tautą – tai kreiptis į horizontą, į kurį esame pakviesti pažvelgti ir kurį turime apmąstyti. Tai į šią šventąją Dievo tautą mes, ganytojai, esame nuolat šaukiami žvelgti, esame šaukiami ją saugoti, lydėti, palaikyti ir jai tarnauti. Tėvas neišsivaizduoja savęs be savo vaikų. Jis gali būti puikus darbuotojas, profesionalas, vyras ar draugas, bet tėvu jį daro jo vaikai. Taip pat yra ir su mumis – esame ganytojai. Piemuo neišsivaizduoja savęs be savo kaimenės, kuriai jis pašauktas tarnauti. Ganytojas yra žmonių ganytojas, ir žmonėms jis tarnauja iš vidaus. Daug kartų esate eję priekyje, kad rodytumėte kelią, kitais kartais grįžę atgal, kad niekas neliktų nuošalyje, o ne kartą likę stovėti viduryje, kad pajustumėte žmonių pulsą.

Žvelgdami į ištikimąją šventąją Dievo tautą ir jausdamiesi esantys neatsiejama jos dalis, kitaip žvelgiame į gyvenimą, taigi ir į temas, kurias nagrinėjame. Tai padeda mums nenukrypti į apmąstymus, kurie patys savaime gali būti labai geri, bet galiausiai atveda prie žmonių gyvenimo homologizavimo ar prie teorizavimo iki tokio lygio, kad svarstymai baigiasi draudimu veikti. Nuolatinis žvelgimas į Dievo tautą išgelbėja mus nuo tam tikrų deklaratyvių nominalizmų (lozungų), kurie puikiai skamba kaip frazės, tačiau nepajėgia palaikyti mūsų bendruomenių gyvybės. Dabar, pavyzdžiui, prisime nu garsiąją ištarą „atėjo pasauliečių valanda“, bet atrodo, kad laikrodis sustojo.

Žvelgti į Dievo tautą reiškia prisiminti, kad mes visi įeiname į Bažnyčią kaip pasauliečiai. Pirmasis sakramentas, kuris savo antspaudu amžiams pažymi mūsų tapatybę ir kuriuo visada turime didžiulį, yra krikštas. Krikštu ir Šventosios Dvasios patepimu [tikintysis] yra pašvenčiamas „būti dvasine buveine ir šventąja kunigyste“ („Lumen Gentium“, 10). Mūsų pirmojo ir esminio pašventimo pagrindas yra mūsų krikštas. Nė vienas nebuvo pakrikštytas kunigu ar vyskupu. Jie mus pakrikštijo kaip pasauliečius, ir tai yra neišdildomas ženklas, kurio niekas niekada negalės ištrinti. Mums naudinga prisiminti, kad Bažnyčia – tai ne kunigų, pašvęstųjų vyrų, vyskupų elitų ir kad jie visi sudaro ištikimąją šventąją Dievo tautą. Jei tai pamirštame, iškyla daug pavojų ir yra iškraipoma mūsų pačių asmeninė ar bendruomeninė tarnystės, kurią mums patikėjo Bažnyčia, patirtis. Mes esame, kaip tvirtai pabrėžė Vatikano II susirinkimas, Dievo tauta, kurios tapatybė yra „Dievo vaikų, kurių širdyse kaip šventovėje gyvena Šventoji Dvasia, orumas ir laisvė“ („Lumen Gentium“, 9). Ištikimoji šventoji Dievo tauta yra patepta Šventosios Dvasios malone, todėl apmąstydami, mąstydami, vertindami, įžvelgdami turime būti labai atidūs šiam patepimui.

Kartu turiu pridurti dar vieną elementą, kurį laikau Vatikano II susirinkimo pasiūlytos ekleziologijos klaidingo įgyvendinimo vaisiumi. Negalime apmąstyti pasauliečių temos, ignoruodami vieną didžiausių iškraipymų, su kuriuo susiduria Lotynų Amerika ir į kurį prašau jūsų atkreipti ypatingą dėmesį, – klerikalizmą. Tokia prieiga ne tik nieku paverčia krikščionių savitumą, bet taip pat linksta sumenkinti ir nu-

vertinti krikšto malonę, kurią Šventoji Dvasia įdėjo į mūsų žmonių širdį. Klerikalizmas veda prie pasauliečių homologizavimo; pasauliečių traktavimas kaip „atstovų“ riboja įvairias iniciatyvas bei pastangas ir, drįsčiau sakyti, drąsą, būtiną, kad Evangelijos Geroji Naujiena pasiektų visas socialinės ir ypač politinės veiklos sritis. Klerikalizmas, toli gražu nesuteikdamas postūmio įvairioms iniciatyvoms ir pasiūlymams, pamažu gesina pranašišką ugnį, kurią visa Bažnyčia yra pašaukta liudyti savo žmonių širdyse. Klerikalizmas pamiršta, kad Bažnyčios regimybė ir sakramentiškumas priklauso visai Dievo tautai (plg. „Lumen Gentium“, 9–14), o ne tik keletui išrinktųjų ir apšviestųjų.

Mūsų Lotynų Amerikoje yra radęsias vienas labai įdomus reiškinys, apie kurį norėčiau čia užsiminti, – manau, kad tai viena iš nedaugelio sričių, kuriose Dievo tauta yra laisva nuo klerikalizmo įtakos. Turiu galvoje liaudies pamaldumą (pastoraciją). Tai buvo viena iš nedaugelio erdvių, kur žmonės (įskaitant jų ganytojus) ir Šventoji Dvasia galėjo susitikti be klerikalizmo, siekiančio kontroliuoti ir varžyti Dievo patepimą. Žinome, kad liaudies pamaldumas, kaip Paulius VI taikliai rašo savo apaštališkajame paraginime „Evangelii nuntiandi“, „neabejotinai yra ribotas. Dažnai jis neapsaugotas nuo daugelio religijos iškraipymų“, bet, tęsia jis, „nukreipus jį – pirmiausia evangelizacijos pedagogika – gera kryptimi, jis yra kupinas vertybių. Per jį pasireiškia Dievo alkis, kurį gali pažinti tikrai paprastieji ir vargšai. Jis daro žmogų pajėgų didžiadvasiškumui ir pasiaukojimui, negana to, heroizmui, kai reikia parodyti tikėjimą. Jis susijęs su giliųjų Dievo

atributų – tėvystės, Apvaizdos, nuolatinio ir meilės kupino buvimo – aiškiu suvokimu. Jis sužadina vidines nuostatas, re-tai taip aiškiai pastebimas kitur: kantrybę, kryžiaus jautimą kasdieniame gyvenime, pasiaukojimą, atvirumą kitiems, die-vobaimingumą. Dėl šių aspektų mes jį noriau vadiname liaudies pamaldumu, tai yra liaudies religija, o ne religingumu. Toks liaudies religingumas, nukreiptas gera kryptimi, daugybei žmonių gali vis labiau virsti tikru susitikimu su Dievu Jėzuje Kristuje (48). Popiežius Paulius VI pavartojo žodžius, kuriuos laikau esmingais: mūsų žmonių tikėjimas, jų gairės, ieškojimai, siekiai, lūkesčiai. Kai sugebame į juos įsiklausyti ir susiorientuoti, jie gali apreikšti tikrą Dvasios buvimą. Pasitikėkime savo Tauta, jos atmintimi ir „uosle“, tikėkime, kad Šventoji Dvasia veikia mūsų Tautoje ir su ja ir kad ši Dvasia nėra tik bažnytinės hierarchijos „nuosavybė“.

Šį liaudies pamaldumo pavyzdį pasitelkiau kaip hermeneutinį raktą, galintį padėti mums geriau suprasti veikimą, kuris kyla, kai meldžiasi ir veikia ištikimoji šventoji Dievo tauta. Veikimą, kuris nelieka susietas su intymia asmens sfera, bet, priešingai, virsta kultūra; „evangelizuotoje liaudiškojoje kultūroje glūdinčios tikėjimo ir solidarumo vertybės gali paskatinti teisingesnės bei labiau tikinčios visuomenės statydinimą, ir ji turi ypatingos išminties, kurią reikia mokėti pripažinti padėkos kupinu žvilgsniu“ („Evangelii Gaudium“, 68).

Taigi galime savęs paklausti: ką reiškia, kad pasauliečiai darbuojasi viešajame gyvenime?

Daugelis mūsų miestų šiandien yra tapę tikromis švais-tymo vietomis. Vietomis, kuriose, atrodo, įsivyravo išmetimo

kultūra, paliekanti mažai erdvės vilčiai. Čia randame į šias kovas pasinėjusius mūsų brolius ir seseris su savo šeimomis, kurie ne tik stengiasi išgyventi, bet prieštaravimų ir neteisybės akivaizdoje ieško Viešpaties ir nori Jį liudyti. Ką mums, ganytojams, reiškia tai, kad pasauliečiai darbuojasi viešajame gyvenime? Tai reiškia, kad reikia rasti būdų, kaip padrašinti, lydėti ir įkvėpti visus bandymus ir pastangas, kurios jau šiandien dedamos siekiant išsaugoti viltį ir tikėjimą pasaulyje, kupiname prieštaravimų, ypač vargstantiems, ypač su labiausiai vargstančiais. Tai reiškia, kad mes, ganytojai, turime būti įsipareigoję savo žmonėms ir kartu su jais palaikyti jų tikėjimą ir viltį. Atverti duris, dirbti kartu su jais, svajoti kartu su jais, mąstyti ir, svarbiausia, melstis kartu su jais. „Turime žvelgti į savo miestus“ – taigi ir visas sritis, kuriose vyksta mūsų žmonių gyvenimas, – „kontempliatyviu žvilgsniu, tikėjimo žvilgsniu, atrandančiu Dievą, gyvenantį jo namuose, gatvėse, aikštėse... Jis gyvena tarp piliečių skatindamas solidarumą, brolybę, gėrio, tiesos, teisingumo troškimą. Tas artumas ne įsivaizduotinas, bet atrastinas, atidengtinas. Dievas nesislepia nuo tų, kurie jo ieško nuoširdžiai, nors ir darydami tai apgraibomis, netiksliai ir miglotai“ („Evangeliu Gaudium“, 71). Ne ganytojas turi nurodinėti pasauliečiams, ką jie turi daryti ir sakyti, nes jie tai žino geriau už mus. Ne ganytojas turi nustatyti, ką tikintieji turi sakyti įvairiomis situacijomis. Mums, ganytojams, susivienijusiems su savo žmonėmis, būtų pravartu savęs klausti, kaip mes skatiname ir puoselėjame meilę ir brolybę, gėrio, tiesos ir teisingumo troškimą, kaip galime užtikrinti, kad mūsų širdyse neapsigyventų korupcija.

Dažnai pasiduodame pagundai manyti, kad įsipareigoję pasauliečiai yra tie, kurie atsidavę Bažnyčios darbams ir (arba) parapijos ar vyskupijos reikalams, ir mažai galvojame apie tai, kaip lydėti pakrikštytąjį jo viešajame ir kasdieniame gyvenime, apie tai, kaip savo kasdienėje veikloje, turėdami jiems tenkančią atsakomybę, jie yra kaip krikščionys įsipareigoję viešajam gyvenimui. Patys to nesusivokdami sukūrėme pasauliečių elitą, manydami, kad atsidavę pasauliečiai yra tik tie, kurie užsiima „kunigų“ reikalais, ir pamiršome, nepastebėjome tikinčiųjų, kurie labai dažnai sudegina savo viltį kasdien kovodami už siekį gyventi tikėjimu. Tokių situacijų klerikalizmas nepastebi, nes jam labiau rūpi dominuoti erdvėje, o ne kurti iniciatyvas. Todėl turime pripažinti, kad pasauliečiui – dėl jo tikrovės, dėl jo tapatybės, dėl to, kad jis yra pasinėręs į socialinio, visuomeninio ir politinio gyvenimo šerdį, dėl to, kad jis dalyvauja nuolat besirandančiose kultūrinėse formose, – reikia naujų tikėjimo organizavimo ir šventimo formų. Dabartiniai ritmai taip skiriasi (nesakau, kad jie yra geresni ar blogesni) nuo tų, kuriuos mums teko išgyventi prieš 30 metų! „Tai verčia galvoti apie naujo pobūdžio maldos ir bendrystės erdves, patrauklesnes ir reikšmingesnes miesto gyventojams“ („Evangeliu Gaudium“, 73). Taigi nėra logiška, o todėl neįmanoma manyti, kad mes, ganytojai, turėtume turėti monopolinę teisę spręsti daugybę iššūkių, kuriuos mums kelia šiuolaikinis gyvenimas. Priešingai, turėtume būti savo žmonių pusėje, lydėti juos jų ieškojimuose ir skatinti vaizduotę, pajėgią reaguoti į aktualias problemas. Turime tai daryti siekdami įžvelgti kartu su savo žmonėmis, o ne už juos ar be

jų. Kaip pasakytų šv. Ignacas, „pagal vietos, laiko ir asmens poreikius“. Kitaip tariant, ne uniformiškai. Negalime duoti bendrų nurodymų, kaip organizuoti Dievo tautą jos viešajame gyvenime. Įkultūrinimas – tai procesas, kurį mes, ganytojai, esame pašaukti įkvėpti, skatindami žmones gyventi savo tikėjimu ten, kur jie yra, ir su tais, su kuriais jie yra. Įkultūrinimas – tai mokymasis atrasti, kaip tam tikra žmonių dalis šiandien, čia ir dabar istorijoje gyvena, švenčia ir skelbia savo tikėjimą. Su ypatinga tapatybe ir problemomis, su kuriomis tenka susidurti, taip pat su visomis priežastimis, dėl kurių jie gali džiaugtis. Įkultūrinimas yra darbas amato meistro, o ne fabriko su gamybos linija, skirta masiškai „gaminti krikščioniškus pasaulius ar erdves“.

Esama dviejų atminimų, kuriuos reikėtų prašyti mūsų žmones saugoti. Jėzaus Kristaus atminimo ir mūsų protėvių atminimo. Tikėjimas, kurį gavome, daugeliu atvejų buvo dovana, gauta iš mūsų motinų, mūsų močiučių rankų. Jos buvo gyvasis Jėzaus Kristaus atminimas mūsų namuose. Tai šeimos gyvenimo tyloje daugelis iš mūsų išmoko melstis, mylėti, gyventi tikėjimu. Tai šeimos gyvenime, kuris vėliau įgavo paprapijos, mokyklos, bendruomenės pavidalą, tikėjimas atėjo į mūsų gyvenimą ir tapo kūnu. Tai šis paprastas tikėjimas mus dažnai lydėjo per daugybę kelionės negandų. Prarasti atmintį – tai išrauti save iš ten, iš kur atėjome, o todėl nežinoti, kur einame. Tai itin esminga, mat, išraudami pasaulietį iš jo tikėjimo, iš jo kilmės, išraudami jį iš ištikimosios šventosios Dievo tautos, išrauname jį ir iš jo krikšto tapatybės ir taip atimame iš jo Šventosios Dvasios malonę. Tas pats nutinka ir

mums, kai išrauname save, kaip ganytojus, iš savo žmonių, – mes pasimetame. Mūsų vaidmuo, mūsų džiaugsmas, ganytojo džiaugsmas yra būtent padėti ir padrąsinti, kaip tai darė daugelis prieš mus: motinos, močiutės ir tėvai, tikrieji istorijos protagonistai. Ne mūsų geros valios nuolaidomis, bet savo teise ir įstatymu. Pasauliečiai yra ištikimosios šventosios Dievo tautos dalis ir dėl to jie yra Bažnyčios bei pasaulio protagonistai; mes esame pašaukti jiems tarnauti, o ne tam, kad jie mums tarnautų.

Per neseniai įvykusią kelionę Meksikos žemėje aš turėjau galimybę pabūti vienas su mūsų Motina ir leisti jai pažvelgti į mane. Toje maldos erdvėje aš taip pat galėjau jai įduoti savo sūnišką širdį. Tuo metu jūs taip pat buvote ten su savo bendruomenėmis. Melsdamasis aš prašiau Marijos niekad nesiliauti palaikyti mūsų žmonių tikėjimo, kaip ji tai darė pirmojoje bendruomenėje. Tegu Švenčiausioji Mergelė užtaria jus, apsaugo jus ir visada jus lydi!

Iš Vatikano, 2016 m. kovo 19 d.

PRANCIŠKUS

POPIEŽIAUS PRANCIŠKAUS LAIŠKAS DIEVO TAUTAI*

2018 M. RUGPJŪČIO 20 D.

„Jei kenčia vienas narys, su juo kenčia ir visi nariai“ (1 Kor 12, 26). Šie šv. Pauliaus žodžiai stipriai aidi mano širdyje dar kartą pripažįstant, kad daugybė nepilnamečių patyrė kančias dėl daugelio dvasininkų ir pašvęstųjų asmenų vykdyto lytinio piktnaudžiavimo, piktnaudžiavimo galia ir sąžine. Tai nusikaltimas, atvėręs galias skausmo ir bejėgiškumo žaizdas, pirmiausia aukoms, taip pat jų artimiesiems ir visai bendruomenei, nesvarbu, ar jie tikintys, ar netikintys. Žvelgiant į praeitį, niekada nebus pakankamai nuveikta prašant atleidimo ir stengiantis atsilyginti už padarytą žalą. Žvelgiant į ateitį, niekada nebus per daug nuveikta kuriant kultūrą, gebančią išvengti, kad tokios situacijos ne tik nepasikartotų, bet kad ir nerastų vietos, kur būtų dangstomos ir įsitvirtintų. Aukų ir jų šeimų skausmas yra ir mūsų skausmas, todėl būtina dar kartą patvirtinti, kad esame įsipareigoję apsaugoti nepilnamečius ir suaugusiuosius, patekusius į situaciją, kurioje jie yra pažeidžiami.

*https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/pranciskus/laiskai/2018-08-20_laiskas-dievo-tautai

1. Jeigu kenčia vienas narys

Pastarosiomis dienomis buvo paskelbta nuodugni ataskaita apie tai, ką teko patirti beveik tūkstančiui žmonių – kunigų lytinio piktnaudžiavimo, jų piktnaudžiavimo galia ir sąžine aukų – per maždaug septyniasdešimties metų laikotarpį. Nors galima sakyti, kad dauguma atvejų susiję su praeitimi, vis dėlto laikui bėgant sužinojome apie daugybės aukų skausmą ir pamatėme, kad šios žaizdos niekada neparynksta, jos mus įpareigoja griežtai pasmerkti tuos žiaurumus ir suvienyti jėgas, kad būtų išrauta ši mirties kultūra. Šioms žaizdoms „niekada nebūna senaties“. Šių aukų skausmas – tai dangun kylanti ir grūdinanti sielą aimana; jos ilgai nepaisyta, ji buvo slepiama ar tildoma. Tačiau šis šauksmas buvo stipresnis už visas priemones, kuriomis stengtasi jį nutildyti, ar netgi mėginimus priimti sprendimus, dar sunkesnius dėl bendrininkavimo. Viešpats išklaušė tą šauksmą ir leido dar kartą pamatyti, kieno pusėje Jis nori būti. Marijos giesmėje neklystama, ji ir toliau tyliai aidi per istoriją, nes Viešpats prisimena mūsų tėvams duotą pažadą: „Jis <...> išsklaido išdidžios širdies žmones. Jis numeta galiūnus nuo sostų ir išaukština mažuosius. Alkstančius gėrybėmis apdovanoja, turtuolius tuščiomis paleidžia“ (Lk 1, 51–53). Mums gėda suvokus, kad savo gyvensena atmetėme ir atmetame tai, ką sakome žodžiais.

Gėdydamiesi ir gailėdamiesi mes, kaip bažnytinė bendruomenė, pripažįstame, kad nebuvo ten, kur turėjome būti, kad neveikėme laiku, suvokdami daugelio gyvenimui padarytų sužalojimų didumą ir sunkumą. Nesirūpinome

mažutėliais, apleidome juos. Pakartoju kaip savo mintis kardinolo Ratzingerio žodžius, parašytus 2005-ųjų Didžiajam penktadieniui, kuriais jis Kryžiaus kelyje, susitapatinęs su daugybės aukų skausmo šauksmu, primygtinai sakė: „Kiek purvo Bažnyčioje, netgi tarp tų, kurie būdami kunigai turėtų visiškai priklausyti Jam! Kiek puikybės, kiek daug perdėto pasitikėjimo savimi! <...> Mokinių išdavystė, nevertas jo Kūno ir Kraujo priėmimas, žinoma, yra didžiausias Atpirkėjo skausmas, perveriantis jo širdį. Iš sielos gelmių turėtume Jo šauktis: *Kyrie eleison* – Viešpatie, pasigailėk (plg. Mt 8, 25)“ (IX stotis).

2. Su juo kenčia ir visi nariai

Tų įvykių didumas ir sunkumas reikalauja, kad prisiimtume šį faktą visuotinai ir bendruomeniškai. Nors svarbu ir reikia visuose atsivertimo keliuose pripažinti tai, kas įvyko, vien to nepakanka. Šiandien mums, kaip Dievo tautai, metas iššūkis prisiimti brolių, kurių ir kūnas, ir dvasia sužeisti, skausmą. Praeityje nepaisymas galėjo būti kaip atsakas, bet šiandien, kad solidarumas, suprantamas pačia giliausia ir labiausiai iššūki metančia prasme, taptų mūsų būdu kurti istoriją dabar ir ateityje, kurti aplinkoje, kur konfliktai, įtampos ir ypač visokeriopo piktnaudžiavimo aukos gali paimiti ištiestą ranką, ginančią juos ir vaduojančią iš jų skausmo (plg. Apaštališkasis paraginimas „Evangelii gaudium“, 228). Toks solidarumas reikalauja iš mūsų, kad mes savo ruožtu pasmerktume viską, kas kelia grėsmę žmogaus integralumui. Tai solidarumas, verčiantis kovoti su visų formų sugedimu, ypač

dvasiniu, nes „tai patogus ir savimi patenkintas aklumas, kai galop viskas atrodo leistina – apgaulė, šmeižtas, savanaudiškumas ir gausybė subtilių egocentrizmo formų, nes ir šėtonas sugeba apsimesti šviesos angelu“ (2 Kor 11, 14; apaštališkasis paraginimas „Gaudete et exsultate“, 165). Šv. Pauliaus raginimas kentėti su kenčiančiais yra geriausias priešnuodis mūsų mėginimams kartoti Kaino žodžius „Argi aš savo brolio sargas!“ (Pr 4, 9)

Suvokiu, kokios pastangos dedamos ir koks darbas daromas įvairiose pasaulio šalyse, stengiantis laiduoti ir sukurti būtinas priemones vaikų ir pažeidžiamų suaugusiųjų saugumui užtikrinti ir jų integralumui apsaugoti, taip pat žinau apie taikomą „nulinę toleranciją“ ir traukimą atsakomybėn visų padariusių ar dangščiusių šiuos nusikaltimus. Mes uždelsime imtis šių tokių reikalingų veiksmų ir sankcijų, bet tikiu, kad jie šiandien ir ateityje padės laiduoti didesnę rūpinimosi kultūrą.

Reikia, kad kiekvienas pakrikštytasis sulig šiomis pastangomis jaustųsi įtrauktas į bažnytines ir socialines permainas, kurios taip labai mums reikalingos. Toks keitimasis reikalauja asmeninio ir bendruomeninio atsivertimo ir kreipia mus žvelgti ta pačia kryptimi kaip Viešpats. Kaip mėgdavo sakyti šv. Jonas Paulius II: „Jeigu mūsų atspirties taškas tikrai yra išimastymas į Kristų, pirmiausia turime mokėti atrasti veidą tų, su kuriais jis norėjo susitapatinti“ (apaštališkasis laiškas „Novo millennio ineunte“, 49). Matyti, kaip Viešpats mato, būti ten, kur Viešpats nori, kad būtume, patirti širdies atsivertimą jo artumoje. Tą tikslą pasiekti padės malda ir at-

gaila. Kviečiu visą šventąją tikinčiąją Dievo tautą praktikuoti atgailą malda ir pasninku laikantis Viešpaties įsakymo [1], tai budrins mūsų sąžinę, mūsų solidarumą ir įsipareigojimą rūpinimosi kultūrai, kad „daugiau niekada“ nebūtų nė jokio pavidalo ir formos piktnaudžiavimo.

Neįmanoma įsivaizduoti, kad Bažnyčia atsiverstų, jos veikimas pasikeistų be aktyvaus visų Dievo tautos narių dalyvavimo. Be to, kaskart, kai bandėme išstumti, nutildyti, nepaisyti ar apriboti Dievo tautą negausiu elitu, ėmėme kurti bendruomenes, planus, teologinius akcentus, dvasingumą ir struktūras be šaknų, be atminties, be veido, be kūno, galų gale be gyvybės [2]. Tai aiškiai matyti iš keisto Bažnyčios valdžios supratimo, dažno daugelyje bendruomenių, kuriose pasireiškė lytinis piktnaudžiavimas ir piktnaudžiavimas galia bei sąžine. Toks yra klerikalizmas, požiūris, kuris „ne tik paverčia niekais krikščionių asmeniškumą, bet ir linksta sumenkinti ir nuvertinti Krikšto malonę, kurią Šventoji Dvasia suteikė mūsų tautos širdžiai“ [3]. Klerikalizmas, remiamas pačių kunigų ar pasauliečių, sukelia Bažnyčios kūne skilimą, palaikantį daugelį blogybių, kurias šiandien smerkiame, ir padedantį jas sutvirtinti. Sakyti „ne“ piktnaudžiavimui reikia stipriai tarti „ne“ bet kuriam klerikalizmo pavidalui.

Visada dera atminti, kad „Išganymo istorijoje Viešpats išganė tautą. Nepriklausant tautai stokojama visapusiškos tapatybės. Todėl niekas neišganomas vienas, kaip izoliuotas individas, veikia Dievas patraukia mus, atsižvelgdamas į sudėtingą tarpasmeninių santykių sampyną, būdingą žmonių bendruomenei: Dievas panoro įžengti į socialinę dinamiką,

į tautos dinamiką“ (apaštališkasis paraginimas „Gaudete et exsultate“, 6). Todėl vienintelis būdas, kuriuo turime atsakyti į šį daugybės žmonių gyvenimą aptemdžiusį blogį, laikyti jį užduotimi, kuri teko visiems mums, kaip Dievo tautai. Suvokimas, kad esame vienos tautos nariai ir bendros istorijos dalis, padės mums pripažinti savo praeities nuodėmes ir klaidas su atgailos atvirumu, leisiančiu būti iš vidaus atnaujintiems. Visa, kas daroma mūsų bendruomenėse raunant piktnaudžiavimo kultūrą, aktyviai nedalyvaujant visiems Bažnyčios nariams, neįgaus sveikiems ir tikriems pokyčiams reikiamos dinamikos. Atgailos matmuo – malda ir pasninkas – padės mums, kaip Dievo tautai, stoti prieš Viešpatį ir savo sužeistų brolius, kaip nusidėjėliams, meldžiantiems atleidimo ir gėdos bei atsivertimo malonės, ir taip savo veiksmais kurti su Evangelija derančią dinamiką. Todėl, „kai mėginame grįžti prie šaltinio ir atgauti pirminį Evangelijos šviežumą, išnyra naujų būdų, kūrybinių metodų, kitokių raiškos formų, iškalbingesnių ženklų, žodžių, kupinų naujos reikšmės šiandieniam pasauliui“ (apaštališkasis paraginimas „Evangelii gaudium“, 11).

Būtina, kad, kaip Bažnyčia, pripažintume ir su širdgėla bei gėda pasmerktume tas baisybes, kurias padarė pašvęstieji asmenys, dvasininkai, ir netgi visi tie, kurių misija buvo saugoti pažeidžiamiausius ir jais rūpintis. Melskime atleidimo už savo ir kitų nuodėmes. Nuodėmės suvokimas padeda pripažinti praeityje padarytas klaidas, nusikaltimus ir žaizdas ir dabar leidžia mums labiau atsiverti ir įsipareigoti naujo atsivertimo kelionei.

Panašiai atgaila ir malda padidins mūsų akių ir širdžių jautrumą kitų kančiai ir padės įveikti troškimą valdyti ir turėti – dažnas tų blogybių šaknis. Pasninkas ir malda teaveria mūsų ausis tyliam vaikų, jaunuolių ir neįgaliųjų skausmui. Pasninkas mus gali priversti alksti ir trokšti teisingumo ir paskatinti vaikščioti tiesoje remiant visas reikalingas teismines priemones. Pasninkas mus sukrečia ir lenkia įsipareigoti dėl tiesos ir gailingosios meilės, drauge su visais geros valios žmonėmis ir apskritai visuomene kovoti su bet koku lytiniu piktnaudžiavimu, piktnaudžiavimu galia ir sąžine.

Taip galime aiškiai atskleisti savo pašaukimą, kuriuo esame kviečiami būti „sakramentas arba artimos jungties su Dievu ir visos žmonių giminės vienybės ženklas bei įrankis“ (Vatikano II susirinkimas, dogminė konstitucija „Lumen gentium“, 1).

„Jeigu kenčia vienas narys, su juo kenčia ir visi nariai“, – mums sakė šv. Paulius. Laikydami maldos ir atgailos nuostatos, prisiderinsime asmeniškai ir bendruomeniškai prie šio paraginimo, idant augtų tarp mūsų atjautos, teisingumo, perspėjimo ir atitaisymo dovana. Marija žinojo, kaip stovėti savo Sūnaus kryžiaus papėdėje. Ji tai darė ne bet kaip, Marija tvirtai stovėjo prie Jo šono. Taip stovėdama po kryžiumi Marija parodė savo laikysenos gyvenime pavyzdį. Patirdami sielvartą, kylantį dėl šių bažnytinių žaizdų, padarysime gerai su Marija „dar atkakliau melsdamiesi“ (plg. šv. Ignacas Lojola, „Dvasinės pratybos“, 319), stengdamiesi augti meile ir ištikimybe Bažnyčiai. Ji, pirmoji mokinė, visus mokinius moko

sustoti nekaltųjų kančios akivaizdoje nebėgant ir nebijant. Žvelgti į Mariją – mokytis atrasti, kur ir kaip turėčiau būti Kristaus mokinys.

Šventoji Dvasia tesuteikia mums atsivertimo malonę ir vidinį patepimą, kad šių piktnaudžiavimo nusikaltimų akivaizdoje galėtume išreikšti savo atgailą ir apsisprendimą drąsiai kovoti.

Vatikanas, 2018 m. rugpjūčio 20 d.

[1] „O šita veislė kitaip neišvaroma, kaip tik malda ir pasninku“ (Mt 17, 21).

[2] Plg. Laiškas keliaujančiai Dievo tautai Čilėje, 2018 m. gegužės 21 d.

[3] Laiškas kardinolui Marcuui Ouellet, Popiežiškosios Lotynų Amerikos komisijos pirmininkui, 2016 m. kovo 19 d.

POPIEŽIAUS PRANCIŠKAUS KREIPIMASIS ATIDARANT VYSKUPŲ SINODĄ TEMA „JAUNIMAS, TIKĖJIMAS IR PAŠAUKIMO ATPAŽINIMAS“*

SINODO SALĖ, TREČIADIENIS, 2018 M. SPALIO 3 D.

Jūsų Malonybės, Eminencijos, Ekscelencijos,
brangūs Broliai ir Seserys, mylimi Jaunuoliai!

Įėję į šią salę kalbėti apie jaunimą, mes jau pajutome jų buvimo jėgą, kuri skleidžia pozityvumą ir entuziazmą, galintį užlieti ir pripildyti džiaugsmu ne tik šią salę, bet ir visą Bažnyčią bei visą pasaulį.

Todėl negaliu pradėti netaręs jums ačiū! Dėkoju tiems, kurie čia dalyvaujate, dėkoju daugeliui žmonių, kurie su atsidavimu ir aistringumu užsidegimu dirbo per šį ilgą dvejų metų pasirengimo laikotarpį – čia, Romos Bažnyčioje, ir visose pasaulio Bažnyčiose – tam, kad ši akimirka taptų įmanoma. Nuoširdžiai dėkoju Sinodo generaliniam sekretoriui kardinolui Lorenzo Baldisseriui, pirmininkams delegatams, gene-

*Versta iš https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2018/october/documents/papa-francesco_20181003_apertura-sinodo.html, vertė Kazimieras Seibutis.

raliniam relatoriui kardinolui Sérgio da Rochai, pasekretoriui monsinjorui Fabio Fabenei, generalinio sekretoriato pareigūnams ir padėjėjams; dėkoju visiems Sinodo tėvams, auditoriams, ekspertams ir konsultoriams; dėkoju broliškiems delegatams, vertėjams, giedotojams ir žurnalistams. Nuoširdžiai dėkoju jums už aktyvų ir vaisingą dalyvavimą.

Iš visos širdies dėkojame dviem specialiesiems sekretoriams – tėvui jėzuitui Giacomo Costai ir tėvui saleziečiui Rosano Salai, kurie pasiaukojamai dirbo su dideliu ir nesavanaukišku atsidavimu. Ruošdamiesi jie plūkėsi iki nukritimo.

Taip pat norėčiau nuoširdžiai padėkoti jaunuoliams, dabar prisidėjusiems prie mūsų, ir visam jaunimui, kuris įvairiais būdais pareiškė savo nuomonę. Dėkoju jiems už tai, kad patikėjo, jog verta stengtis jaustis Bažnyčios dalimi ar užmegzti su ja dialogą; verta stengtis, kad Bažnyčia būtų motina, mokytoja, namai, šeima ir, nepaisant žmogiškųjų silpnybių bei sunkumų, gebėtų skleisti ir perteikti nesenstančią Kristaus žinią; verta stengtis laikytis Bažnyčios laivo, kuris, nepaisant visų nuožmių pasaulio audrų, ir toliau visiems suteikia prieglobstį ir siūlo svetingumą; verta stengtis įsiklausyti vieniems į kitus; verta stengtis plaukti prieš srovę ir įsipareigoti didžiosioms vertybėms: šeimai, ištikimybei, meilei, tikėjimui, pasiaukojimui, tarnavimui, amžinajam gyvenimui. Mūsų atsakomybė čia, Sinode, yra ne įrodinėti juos klystant; bet veikiau parodyti, kad jie teisūs pasitikėdami: iš tikrųjų verta stengtis, tai nėra laiko švaistymas!

Ypač dėkoju jums, brangūs jaunuoliai, kurie esat čia susirinkę! Pasirengimo Sinodui kelias mums parodė: jaunimo

visata yra tokia įvairi, kad jai neįmanoma visapusiškai atstovauti, bet jūs tikrai esate svarbus jos ženklas. Jūsų dalyvavimas pripildė mus džiaugsmo ir vilties.

Sinodas, kurį išgyvename, yra dalijimosi akimirka. Todėl Sinodo asamblėjos pradžioje norėčiau paraginti visus kalbėti drąsiai ir atvirai (paretiškai), t. y. sujungti *laisvę, tiesą ir meilę*. Tik dialogas gali padėti mums augti. Sąžininga ir skaidri kritika yra konstruktyvi ir padeda, priešingai nei nenaudingos tuščios kalbos, paskalos, įtarinėjimai ir išankstiniai nusistatymai.

O nuolankumas klausantis turi atitikti drąsą kalbant. Per priešsinodinį susitikimą aš sakiau jaunimo atstovams: „Jeigu sakote ką nors, kas man nepatinka, turiu dar labiau klausytis, nes kiekvienas turi teisę būti išklausytas, kaip ir kiekvienas turi teisę kalbėti.“ Šis atviras įsiklausymas reikalauja drąsos kalbėti ir tapti daugelio čia nesančių pasaulio jaunuolių balsu. Būtent šis įsiklausymas sukuria erdvę dialogui. *Sinodas turi būti dialogo pratybos, visų pirma tu, kas jame dalyvauja.* Pirmasis šio dialogo vaisius yra tai, kad kiekvienas atsiveria naujiems dalykams, keičia savo nuomonę dėl to, ką išgirdo iš kitų. Tai svarbu Sinodui. Daugelis iš jūsų savo kalbą pasirengėte jau prieš atvykdami – dėkoju jums už šį darbą, tačiau raginu jus drąsiai laikyti tai, ką parengėte, preliminariu projektu, atviru bet kokiems papildymams ar pakeitimams, kuriuos kiekvienam iš jūsų gali pasiūlyti Sinodo kelionė. Jauskimės laisvi priimti ir suprasti kitus ir taip keisti savo įsitikinimus bei pozicijas: tai didelės žmogiškos ir dvasinės brandos ženklas.

Sinodas – tai bažnytinės įžvalgos lavybos. Atvirai kalbėti ir atvirai klausytis yra esminga, jeigu norime, kad Sinodas būtų įžvalgos procesas. Įžvelgimas – tai ne reklaminis šūkis, ne organizacinė technika ar šio pontifikato mada, bet *vidinė nuostata*, kurios šaknys glūdi *tikėjimo akte*. Įžvelgimas – tai ir metodas, ir tikslas, kurį išsikėlėme. Jis remiasi įsitikinimu, kad Dievas veikia pasaulio istorijoje, gyvenimo įvykiuose, žmonėse, kuriuos sutinku ir kurie man kalba. Dėl šios priežasties esame kviečiami įsiklausyti į tai, ką mums siekia įteigti Dvasia, dažnai pasitelkdama nenuspėjamus būdus ir kelius. Įžvalgumui reikia erdvės ir laiko. Todėl per darbą plenariniame posėdyje ir grupėse po penkių pasisakymų bus maždaug tris minutes laikomasi tylos. Tai kiekvienam leis savo širdyje atpažinti išgirstų dalykų niuansus ir įsigilinti bei suvokti tai, kas labiausiai įstrigo. Šis dėmesingumas vidui yra raktas, leidžiantis įgyvendinti atpažinimo, interpretavimo ir pasirinkimo darbą.

Esame Bažnyčios, kuri klausosi ir keliauja, ženklas. Įsiklausymo nuostata negali apsiriboti vien žodžiais, kuriais apsieisime Sinodo darbo metu. Pasirengimo šiam momentui kelias atskleidė Bažnyčia, kuriai *reikia įsiklausyti*, taip pat ir į tuos jaunuolius, kurie dažnai jaučiasi nesuprasti Bažnyčios dėl savo originalumo ir todėl nepriimami tokie, kokie jie yra iš tikrųjų, o kartais net atstumiami. Šis Sinodas turi galimybę, užduotį ir pareigą tapti ženklu Bažnyčios, kuri iš tiesų klausosi, kuri leidžiasi būti kamantinėjama patyrimų tų, kuriuos ji sutinka, ir kuri ne visada turi gatavus atsakymus. Bažnyčia, kuri nesiklauso, rodo save esant uždara naujiems dalykams,

uždarą Dievo netikėtumams ir negali būti patikima, ypač jaunuoliams, kurie neišvengiamai gręžiasi nuo jos, užuot artinęsi.

Atsisakykime išankstinių nuostatų ir stereotipų. Pirmasis žingsnis įsiklausymo link – tai mūsų protų ir širdžių išlaisvinimas nuo išankstinių nuostatų ir stereotipų. Jei manome, kad jau žinome, kas yra kiti ir ko jie nori, tai mums tikrai sunku jų rimtai klausytis. Kartų santykiai – tai sritis, kurioje išankstinės nuostatos ir stereotipai išsišaknija taip lengvai, kad dažnai to nė nesuvokiame. Jaunuoliai yra linkę suaugusiuosius laikyti atgyvenomis, suaugusieji yra linkę jaunuolius laikyti nepatyrusiais, manyti, kad jie žino, kokie jie yra, o svarbiausia – kokie turėtų būti ir kaip turėtų elgtis. Visa tai gali būti didžiulė kliūtis kartų dialogui ir susitikimui. Dauguma čia esančiųjų nepriklauso jaunajai kartai, todėl akivaizdu, kad mes pirmučiausia turime atkreipti dėmesį į riziką kalbėti apie jaunimą kategorijomis ir mąstymo modeliais, kurie jau yra pasenę. Jei pavyks išvengti šios rizikos, padėsime suartinti kartas. Suaugusieji turėtų įveikti pagundą nuvertinti jaunuolių gebėjimus ir neigiamai juos vertinti. Kartą skaičiau, kad pirmas paminėjimas apie tai datuojamas 3000 m. prieš Kristų ir buvo rastas ant molinio senovės babiloniečių indo. Jame rašoma, kad jaunimas esąs amoralus ir nepajėgus išsaugoti savo tautos kultūros. Tai sena mūsų, senimo, tradicija! Kita vertus, jaunuoliai turėtų įveikti pagundą ignoruoti suaugusiuosius ir laikyti vyresnio amžiaus žmones „archajiškais, atgyvenusiais ir nuobodžiais“, pamiršdami, kad yra paika visada norėti viską pradėti nuo nulio, tarsi gyvenimas prasidė-

tų tik su kiekvienu iš jų. Iš tiesų vyresnio amžiaus žmonės, nepaisant jų fizinio silpnumo, visada yra žmonijos atmintis, mūsų visuomenės šaknys, mūsų civilizacijos „pulsas“. Niekinti, atstumti juos, izoliuoti ar ignoruoti juos reiškia pasiduoti pasaulietiskam mentalitetui, kuris iš vidaus ardo mūsų namus. Nepaisyti turtingos patirties, kurią kiekviena karta paveldi ir perduoda kitai, yra savinaikos veiksmas.

Todėl, viena vertus, reikia ryžtingai įveikti klerikalizmo rykštę. Įsiklausymas ir stereotipų atsisakymas yra galingi priešnuodžiai prieš klerikalizmo pavojų, kuris neišvengiamai kyla tokioje asamblėjoje, nepaisant visų mūsų ketinimų. Klerikalizmas kyla iš elitistinės ir ekskliuzyvistinės pašaukimo vizijos, kuri kunigiškąją tarnystę supranta kaip galios vykdymą, o ne kaip laisvai ir kilniaširdiškai teikiamą *tarnavimą*. Tai veda prie manymo, kad mes priklausome grupei, kuri turi visus atsakymus ir kuriai daugiau nebereikia nieko klausytis ir mokytis. *Klerikalizmas yra perversiškas iškrypimas, iš kurio kyla didžiuma blogybių Bažnyčioje:* turime nuolankiai prašyti už tai atleidimo ir ypač stengtis sukurti tokias sąlygas, kad jis nebesikartotų.

Tačiau, kita vertus, turime gydyti daugelio jaunuolių sava-rankiškumo ir skubotų išvadų virusą. Egiptiečių patarlė sako: „Jeigu tavo namuose nėra senolio, nusipirk jį, nes tau jo prireiks.“ Ignoravimas ir atmetimas visko, kas buvo perduota per amžius, veda tik į pavojingą dezorientaciją, kuri, deja, kelia grėsmę mūsų žmogiškumui ir sukelia nusivylimą, kuris užvaldė ištisų kartų širdis. Per istoriją sukaupta žmonių patirtis yra brangiausias ir patikimiausias turtas, kurį viena karta pa-

veldi iš kitos. Tačiau niekada neturime pamiršti ir dieviškojo apreiškimo, kuris apšviečia ir įprasmina istoriją bei mūsų egzistenciją.

Broliai ir seserys, tepažadina Sinodas mūsų širdis! Dabartinis momentas – tai pasakytina ir apie Bažnyčią – atrodo esąs kupinas sunkumų, problemų ir naštos. Tačiau mūsų tikėjimas mums sako, kad tai taip pat esąs *kairos*, kai Viešpats ateina susitikti su mumis, kad mus mylėtų ir kviestų į gyvenimo pilnatvę. Ateitis – tai ne grėsmė, kurios reikia bijoti, bet Viešpats mums žadamas laikas, kai galėsime patirti bendrybę su Juo, savo broliais ir seserimis bei visa kūriniu. Turime iš naujo atrasti savo vilties priežastis ir, svarbiausia, perduoti jas jaunimui, kuris trokšta vilties; kaip gražiai patvirtino Vatikano II susirinkimas: „Pagrįstai galime manyti, kad žmonijos likimas atiduotas į rankas tiems, kurie vėlesnėms kartoms sugebės perduoti gyvenimo ir vilties motyvus“ (pastoracinė konstitucija „Gaudium et spes“, 31).

Kartų susitikimas gali būti labai vaisingas suteikiant viltį. To mus moko pranašas Joelis – tai priminiau ir jaunuoliams priešsinodiniame susitikime – ir laikau tai *mūsų laikų pranašyste*: „[J]ūsų sūnūs ir dukterys pranašaus, jūsų seneliai sapnuos sapnus, o jūsų jaunuoliai turės regėjimų“ (Jl 3, 1).

Nereikia sudėtingų teologinių argumentų, kad įrodytume savo pareigą padėti šiuolaikiniam pasauliui eiti Dievo karalystės link be klaidingų vilčių ir matant ne vien griuvėsius bei negandas. Šv. Jonas XXIII, kalbėdamas apie tuos, kurie tikrovę vertina be pakankamo objektyvumo ar išmintingo apdairumo, sakė: „Dabartinėmis žmonių visuomenės sąly-

gomis jie nepajėgia įžvelgti nieko kito, kaip tik griuvėsius ir negandas; jie sako, kad mūsų laikais, palyginti su praėjusiais amžiais, viskas pasikeitė į blogąją pusę; jie netgi nueina taip toli, kad elgiasi, tarsi neturėtų nieko pasimokyti iš istorijos, kuri yra mūsų mokytoja“ (*Kalba, pasakyta per iškilmingą Vatikano II susirinkimo atidarymą*, 1962 m. spalio 11 d.).

Todėl turime nesileisti gundomi „pražūties pranašų“, turime neeikvoti jėgų „nesėkmėms skaičiuoti ir priekaištams berti“, nukreipkime žvilgsnį į gėrį, kuris „dažnai nekeltia triukšmo, kuris nėra nei tinklaraščių tema, nei pirmųjų puslapių naujiena“, ir neišsigąskime „žaidžų Kristaus kūne, kurias visada darė nuodėmė <...> ir neretai Bažnyčios sūnūs ir dukterys“ (plg. *Kalba vyskupams, dalyvaujantiems Vyskupų ir Rytų Bažnyčių kongregacijų organizuojamuose ugdymo kursuose*, 2018 m. rugsėjo 14 d.).

Todėl stenkimės „praleisti laiką su ateitimi“, kad iš šio Sinodo parsivežtume ne tik dokumentą, – jį paprastai skaito nedaug kas, o kritikuoja daugelis, – bet visų pirma konkrečius pastoracinius pasiūlymus, galinčius įgyvendinti Sinodo tikslą.

Kitaip sakant, siekime *padėti žydėti vilčiai, daiginti svajones, žadinti pranašystes ir vizijas, skatinti pasitikėjimą, tvarstyti žaidžius, kartu megzti santykius, budinti vilties aušrą, mokyti vieniems iš kitų ir kurti pozityvią vaizduotę*, kuri apšviestų protus, sušildytų širdis, suteiktų jėgų mūsų rankoms ir įkvėptų jaunuoliams – visiems jaunuoliams, neišskiriant nė vieno, – ateities viziją, pripildytą Evangelijos džiaugsmo. Dėkoju.

POPIEŽIUS PRANCIŠKUS KLERIKALIZMAS YRA IŠKRYPIMAS*

VATIKANO NAUJIENOS, 2019 M. SPALIO 22 D.

„Klerikalizmas yra tikras iškrypimas Bažnyčioje. Ganytojas eina kaimenės priešakyje ir rodo kelią, atsistoja viduryje jos ir stebi, kas dedasi jos viduje, taip pat gale kaimenės, kad įsitikintų, kad niekas nebuvo paliktas. O klerikalizmas nori, kad ganytojas visada būtų priekyje, nustatytų kryptį, baustų ekskomunika tą, kuris nutolo nuo kaimenės: trumpai tariant, tai yra Jėzaus elgesio priešingybė. Klerikalizmas baudžia, atskiria, plaka, niekina Dievo tautą“, – šiais žodžiais popiežius dar kartą pasmerkė klerikalinę mentalitetą Bažnyčioje, atsakydamas į jėzuito Joaquimo Biriato'o SJ klausimą. Popiežiaus pokalbis su Mozambiko ir Madagaskaro jėzuitais, įvykęs jo pastarosios kelionės Afrikoje metu, buvo paskelbtas jėzuitų žurnalo „Civiltà Cattolica“ pastarajame numeryje.

„Lotynų Amerikoje yra daug liaudies pamaldumo, jis labai turtingas. Vienas iš šio reiškinių paaiškinimų yra tas, kad jis įsitvirtino dėl mažo kunigų susidomėjimo ir todėl

*<https://www.vaticannews.va/lt/popiezius/news/2019-10/popieziaus-pranciskus-klerikalizmas-yra-iskrypimas.html>

liko neklerikalizuotas. Tiesa, kad kai ką liaudies pamaldume reikia koreguoti, tačiau jis išreiškia šventosios Dievo tautos suverenumą, be klerikalizmo. Klerikalizmas sukeičia vietom kunigišką „tarnystę“ su kunigiška „galia“. Klerikalizmas yra karjera ir valdymas“, – komentavo popiežius Pranciškus ir užsiminė, kad lipimas per galvas taip pat yra klerikalizmo apraiška.

Pasak popiežiaus, šventimų suvokimas kaip „paukštini-mo“ iki altoriaus, o ne tarnystės, yra klerikalinio mentaliteto vaisius.

„Man į galvą ateina kraštutinis pavyzdys. Diakonas reiškia „tarnas“. Tačiau kai kuriais atvejais klerikalizmas paradoksaliai paliečia būtent „tarnus“, diakonus. Kai pamirštama, kad esi tarnystės sergėtojas, tada iškyla troškimas klerikalizuotis ir būti „paukštintam“ iki altoriaus, – sakė popiežius ir tęsė: – Klerikalizmo tiesioginė pasekmė yra griežtumas. Ar kada matėte tuos labai griežtus jaunos kunigus juoda tunika ir Saturno planetos formos skrybėle? Štai už šio griežto klerikalizmo glūdi rimtos problemos. Neseniai turėjau įsikišti trijose vyskupijose dėl problemų, kurios pasireiškė tokiomis griežtumo formomis, už jų slėpėsi moralinės problemos ir pusiausvyros trūkumas.“

„Vienas iš klerikalizmo matmenų yra išskirtinis moralinis užsikirtimas dėl šešto (Dievo) įsakymo. Kartą vienas jėzuitas, didis jėzuitas, man patarė būti atidžiam suteikiant išrišimą, nes sunkiausias nuodėmės yra tos, kurios labiausiai „angeliškos“: puikybė, išdidumas, dominavimas... Ir mažiau sunkios yra tos, kurios mažiau „angeliškos“: susijusios su

gerkle ar geismais. Susitelkiama į seksą ir visai neteikiama svorio socialiniam neteisingumui, apkalboms, šmeižtui, melui. Bažnyčiai šiandien reikia gilaus atsivertimo šituo klausimu“, – sakė popiežius.

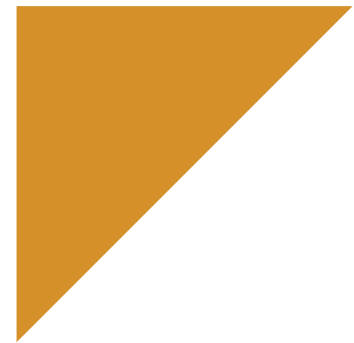
Anot jo, didieji ganytojai mokėjo suteikti žmonėms daug laisvės. Geras ganytojas moka vesti savo kaimenę jos nepaverdamas apmarinančiomis taisyklėmis. O klerikalizmas visada yra veidmainiškas, taip pat ir vienuoliniame gyvenime.

POKALBIS

2022 M. VASARIO 22 D.,

LIETUVOS RESPUBLIKOS

SEIMO KONSTITUCIJOS SALĖ*



*2022 m. vasario 22 d. spaudos konferencija Seime.
<https://www.youtube.com/watch?v=uJ9gmKcoSAo>

ANDRIUS NAVICKAS

KLERIKALIZMAS KAIP VIRUSAS

Pradėti noriu nuo padėkos europarlamentarei iš Europos liaudies partijos frakcijos Aušrai Maldeikienei, be kurios entuziazmo tikrai nebūtų įvykusi ši diskusija. Dėkoju ir Seimo Žmogaus teisių komitetui, kuris sutiko prisidėti prie šios iniciatyvos. Taip pat noriu pasidžiaugti, kad pavyko pasikviesti tikrai įdomių kalbėtojų. Na, o kiekviena diskusija yra nuotykis ir, pradėdamas ją, niekad nežinai, kaip viskas vyks.

Primenu, kad mūsų diskusijos tema – „Klerikalizmas, kaip iššūkis Bažnyčios socialiniam mokymui“. Simboliška, kad kalbamės vasario 22 d., kai viso pasaulio katalikai mini Apaštalo Petro Sosto dieną. Sunku atrasti tinkamesnę progą klausti: kas yra ta Bažnyčia, kuri turi stiprinti brolius ir turi pažadą, kad pragaro vartai jos nenugalės?

Gali atrodyti keista, kad diskusija apie Bažnyčią vyksta pasaulietinės valstybės Seime. Tačiau tai sąmoningas pasirinkimas, nes svarbu pabrėžti esminį skirtumą tarp ateistinės ir pasaulietinės valstybės. Sovietmečiu gyvenome ateistinėje valstybėje ir iki šiol kartais mums nėra paprasta įvertinti skirtumą tarp religijos ir valstybės griežto atskyrimo ir jų atskirumo, į kurį apeliuoja mūsų Konstitucija.

Pasaulietinė valstybė yra tokia, kuri pripažįsta ir saugo savo piliečių tikėjimo ir tikėjimo praktikų laisvę ir kartu nepriviligiuoja kurios nors pasaulėžiūros. Svarbu pabrėžti, kad pasaulietinės valstybės principas visiškai atitinka ir Bažnyčios socialinio mokymo poziciją, ypač po Vatikano II susirinkimo. Žmonės niekada nėra vertybiškai neutralūs, tačiau valstybės institucijos visus sprendimus turi priimti, atsižvelgdamos į skirtingų piliečių bendrąjį gerį bei remdamosi išskirtinai racionaliais argumentais, ir tai, kad kurio nors sprendimo nori kuri nors religinė bendrija, neturėtų būti traktuojama kaip argumentas.

Noriu pabrėžti, kad pasaulietinė valstybė nėra Katalikų Bažnyčios nuolaida, kompromisas, bet visiškai atitinka Bažnyčios socialinį mokymą. Taip pat ir todėl, kad padeda Bažnyčiai kaip institucijai išvengti perteklinių funkcijų ir politizacijos, kuri griauja jos universalumą ir misijinę dvasią.

Nuo pat krikščionybės atsiradimo pradžios egzistuoja pagunda Gerąją Naujieną paversti visiems privalomu baudžiamuoju kodeksu. Todėl natūralu, kad ir Vatikano II susirinkimo dokumentai sukėlė daug aistrų tarp katalikų. Lietuvon šios aistros atkeliavo kiek pavėluotai, veikiausiai todėl dabar atrodo labai anachronistiškai bendrame Visuotinės Bažnyčios kontekste. Veikiausiai todėl ir aršiausi Bažnyčios „gynėjai“ Lietuvoje nusiteikę gintis net ir nuo popiežiaus.

Dar visai neseniai girdėjome, kaip buvo paskelbtas tikras kryžiaus žygis prieš liberalizmą, įvairovę ir valstybės pasaulietiskumą. Šis žygis, kova yra ne kas kita, kaip stiprios klerikalizmo metastazės, kurios ne tik neplaukia iš Bažnyčios

socialinio mokymo, bet ir yra tapusios viena didžiausių problemų.

Noriu pabrėžti – ne įvairovė, laisvė ar tai, kad politikai, priimdami sprendimus, atsisako privilegijuoti institucinės Bažnyčios viešai reiškiamus pageidavimus, yra problema, bet klerikalizmas, kaip perėjimas nuo artimo meilės, gailestingumo prie galios ir savęs primetimo.

Noriu atkreipti dėmesį į svarbią aplinkybę, kad Katalikų Bažnyčios socialinis mokymas sistemingą pavidalą įgavo XIX a. pabaigoje kaip reakcija į sparčiai kintantį industrinį pasaulį. Reikėjo apsispręsti – pasmerkti maištingą pasaulį, susitapatinti su juo ar išlikti jame ir priimti pasaulio dialogo iššūkį. Popiežius Leonas XIII apsisprendė už dialogą, Vatikano II susirinkimas aiškiau išskleidė, ką reiškia dialogo laikysena, ir popiežiaus Pranciškaus kvietimas Sinodiniam keliui yra nuosekli šios krypties tąsa. Nebijokime likti dialogo žmonėmis.

Grįžkime į Lietuvą ir prie Bažnyčios vaidmens politiniame gyvenime. Tenka pripažinti, kad gyvename valstybėje, kur krikščioniški simboliai, religinis žodynas labai dažnai tampa politinės kovos priemone. Paprastai aiškinama, kad tokiu būdu siekiama ginti persekiojamus krikščionis ar tradicines vertybes, kurios esą labai ilgą laiką buvo tvirtas socialinės tvarkos pamatas. Jei įsigilinsime į pastaraisiais metais išplitusių politinių protestų retoriką, atrasime šviesos ir tamsos, gėrio ir blogio kovos motyvą.

Lietuvoje per atkurtos Nepriklausomybės laikotarpį bent jau tris kartus matėme siekį politinį diskursą persmelkti

religiniu prieskoniu. Įdomu tai, kad kiekvienas atvejis labai skirtingas.

Atkūrus Nepriklausomybę buvo labai svarbus išlaisvinančios tiesos motyvas, ir praktiškai visos permainos buvo tapatinamos su šiuo išsilaisvinimu. Ironiška, kad aktyviausi ateizmo sargai labai greitai persiorientavo ir pradėjo mokyti to, ką suprato kaip naująją ideologiją. Atrodė paprasčiausia, kad Bažnyčia įsitaisys Gyvenimo mokytojos soste.

Tos politinės jėgos, kurios skelbė siekį dekomunizuoti visuomenę, buvo laiminamos Bažnyčios ir atrodė, kad jų ir institucinės Bažnyčios siekiai tapatūs.

Svarbus smūgis buvo 1992 m. Seimo rinkimai, kurie, nepaisant akivaizdžią politinę potekstę turinčio Vyskupų konferencijos raginimo, baigėsi triuškinama ekskomunistų pergale.

Įsitikinome, kad visos kalbos apie Bažnyčios įtaką žmonių elgesiui gerokai perdėtos. Tiesa, tai netrukde dar ilgai reikštis stereotipui, kad rinkėjai labai palankiai žvelgia į Bažnyčią, todėl politikui, kuris yra centro dešinėje, gink Dieve, nevalia sakyti nieko kritiško apie institucinę Bažnyčią.

Antrasis etapas buvo Rolando Pakso pakilimas ir nuopuolis. Nežinau, kas jam konstravo politinę retoriką, bet joje buvo daug apeliavimo į tikėjimą Paksu, nepaisant, ką byloja proto balsas. Matėme žmones, kurie tiesiog garbino Paksą. Tai jau buvo net naujo tipo garbinimas, palyginti su lojalumu Vytautui Landsbergiui, kuris taip pat turėjo religinių blyksnių. Pakso komunikacijos specialistai net bandė konstruoti absoliučiai religinį pasakojimą apie Maištininką,

kuris meta iššūkį savo meto fariziejams, yra vedamas paaukoti. Prisiminkime, kad Paksas mokė Bažnyčios hierarchus, kaip dera teisingai reaguoti į politinius procesus. Trūko tik sklandaus Prisikėlimo ar stebuklingo išsigelbėjimo paskutinę akimirką.

Reikia pripažinti, Pakso etapas įnešė didesnės politinės įvairovės Bažnyčion ir kartu parodė, kad vyskupų autoritetas didelei daliai kunigų gana ribotas. Tai tik dar kartą patvirtino ir Garliavos įvykiai. Kai kunigai ir vienuoliai aktyviai jungėsi į politinius procesus, turėjome labai savotišką išsilaisvinimo teologijos variantą.

Trečiasis Bažnyčios politizacijos laikotarpis prasidėjo, paradoksalu, politinę lyderystę perėmus pagonybės entuziastui Ramūnui Karbauskiiui. Sparčiai kintančioje visuomenėje populiariu buvo skelbti tradicijos saugojimo šūkį. Karbauskio pagonybės ir įtakingų institucinės Bažnyčios atstovų sąjunga už tradicines vertybes netruko tapti tradicijos ir Europos priešprieša. Buvo ir pastanga atgaivinti partiją, kuri tiesiogiai atstovautų institucinei Bažnyčiai, – Krikščionių sąjungą, tačiau šios pasirodymas per rinkimus daugiau nei iškalbingas.

Prie to prisidėjus pandemijai, buvo atverta totalaus protesto Pandoros skrynia. Prasidėjo nuo šūkio „mūsiškius skriaudžia“ ir netrukus peraugo į naujos inkvizicijos ir aiškių schemų ilgesį. Religinė procesija aplink Seimą, tūžminga politinė kritika homilijose ar katalikų profsąjungos, kurios tikslas ne tiek socialinis teisingumas, kiek institucinių galių išlaikymas, yra vis dar besitęsiančios klerikalizmo kakofonijos akordai.

Pateikiau eskizą, kurio paskirtis – parodyti, kad Bažnyčios politizacija Lietuvoje yra įvairiais pavidalais pasikartojantis reiškinys. Kova dėl Bažnyčios politinės įtakos buvo stipri ir prieš sovietinę okupaciją. Pastaroji atėmė iš Bažnyčios politines privilegijas, gerokai ją nuplakė, tačiau būtent tada, kai turėjo mažiausiai politinės įtakos, Lietuvos Bažnyčia atliko svarbiausią vaidmenį ir buvo tikra laisvės dvasios gynėja.

Tikrai nesugebėčiau aprėpti visko, tačiau įvardysiu bent penkias problemas, kurios iki šiol daro įtaką institucinei Bažnyčiai ir jos vaidmeniui bei siekiams pasaulietinėje Lietuvos valstybėje.

I. Daug metų mes buvome atskirti nuo Visuotinės Bažnyčios, o joje vyko labai reikšmingi procesai. Tokie kaip Vatikano II susirinkimas, kuris buvo pastanga atnaujinti tikinčiųjų gyvenimą grįžtant prie ištakų. Lietuvoje buvo įgyvendintos bažnytinės reformos, bet jos vyko „iš viršaus“, nebuvo tikros diskusijos ir refleksijos. Nieko keisto, kad šiandien protesto judėjime labai jaučiamos simpatijos ikisusirinkiminei Bažnyčiai ir industrinėje epochoje susiformavusiems santykių pavidalams, kurie įvardijami kaip tradicinės vertybės.

II. Bažnyčia ir tikintieji sovietmečiu turėjo atlaikyti spaudimą, nukentėjo, buvo ir daug materialinių praradimų. Juk buvo sugriauta tikrai gerai išplėtotą religinės socializacijos sistema. To padarinys – paradoksali aukos mentalitetas ir įsitikinimas, kad mums kažkas skolingas. Vakarai, kurie nepatyrė ateizmo siautėjimo, valstybė, kuri turi užtikrinti lengvatą, teikti privilegijas ir rūpintis, kad institucinė Bažnyčia,

neduok Dieve, neskurstų. Lietuvos Bažnyčia iki šiol save labiau suvokia kaip paramos gavėją, o ne kaip tą, kuri aukojasi ir duoda. Bet kokia kritika priimama kaip persekiojimas, o apie tai, kad pati gali būti agresorė, – ši mintis vejama kuo toliau.

III. Religinė socializacija šeimoje sovietmečiu buvo sunykusi, ir visa visuomenė, vadinanti save katalikiška, itin menkai susipažinusi su Bažnyčios mokymu ir nelabai nori su juo susipažinti. Labai dažnai šis mokymas lengvabūdiškai tapatinamas su viskuo, ką kunigai leidžia sau sakyti per pamokslus, per Marijos radiją ar mitingus.

IV. Institucinė Bažnyčia ir toliau save laiko svarbia politine žaidėja. Deja, dažniausiai dauguma iš jos kylančių iniciatyvų yra susijusios su savo institucinių interesų gynimu ir noru patogesnės, lojalumą institucijai viešai deklaruojančios visuomenės. Tokiu būdu „krikščioniškais“ klausimais politikoje paskelbiami ne rūpinimasis vargingiausiais ir silpniausiais, ne socialinio teisingumo klausimai, bet iki Vatikano II susirinkimo populiaraus „krikščioniškos valstybės“ vaizdinio palaikymas.

V. Pagunda manyti, kad Kristus turi eiti tavo keliais, o ne tu paskui Kristų. Iš čia atsiranda prisirišimas prie patogių formų, gyvenimo būdo, praktikų, ir bet kokia kelionė tolyn nuo jų demonizuojama, paskelbiama persekiojimu ar pasaulio pabaiga. Paradoksali, o gal net daugumai nežinoma mūsų tikėjimo tėvo Abraomo istorija: kai jis išgirdo priesaką „keliauk“, viską paliko ir išėjo. Tai sudėtinga, bet šiuo sudėtingumu negalima pateisinti Bažnyčios siekio būti ne keliaujančia, o apkasuose įsitvirtinusia Bažnyčia.

Tema labai svarbi ir galima ilgai kalbėti, tačiau čia ją baigsiu ir tęsime diskusiją. Tikiu, kad kiti kalbėtojai mane papildys ar detalizuos tai, ką pateikiau tik bendrais bruožais.

O dabar grįžtu prie moderatoriaus pareigos ir kviečiu diskusiją pasveikinti Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininką Tomą Vytautą Raskevičių.

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMO ŽMOGAUS TEISIŲ
KOMITETO PIRMININKAS
TOMAS VYTAUTAS RASKEVIČIUS
ATĖJAU KLAUSYTI IR SUPRASTI**

Žmogaus teisių komiteto vardu norėčiau pasveikinti šią Lietuvos Respublikos Seime šiandien vykstančią diskusiją, kuri surengta komiteto nario Andriaus Navicko ir Europos Parlamento narės Aušros Maldeikienės iniciatyva. Manau, kad diskusija yra labai laiku ir reikalinga.

Aš irgi į šią diskusiją ateinu atvira širdimi, su noru klausytis ir suprasti, nes tikiu, kad diskusijose gimsta tiesa.

▲ **ANDRIUS NAVICKAS**

Yra toks paradoksas, kad krikščionys, net ir tie, kurie skaito Evangelijoje, kad neturi bijoti atstūmimo, problemų, sunerimsta, jeigu susiduria su kritika, ir net pradeda kalbėti apie persekiojimą. Šiaip jau, elgdamiesi nuosekliai, vadovautumėmės Kristaus priesaku mylėti savo artimą, nesvarbu, kokios reakcijos sulaukiame iš to artimo. Mylėti – nereiškia bū-

tinai pritarti ar glostyti. Veikiau – tai sakyti tiesą, persmelktą rūpesčio.

Kodėl apie tai prabilau? Nes dabar kalbės europarlamentarė Aušra Maldeikienė, kuri yra labai „nepatogi“ krikščionė. Tiesą sakant, tai galima vadinti didžiausia jos dovana mums visiems. Aušra netyli, kai patogia nepastebėti neteisybės ar kvailystės, ir dar nesigėdija viešai sakyti, kad yra katalikė. Todėl žinau, kad „tikrieji“ katalikai Lietuvoje net parašus rinko, norėdami atskirti Aušrą nuo Bažnyčios. Tiesą sakant, jau pati ši iniciatyva atskleidžia, kad daug karingų „aktyvistų“ tiesiog nesupranta Bažnyčios mokymo ir net institucijos vidaus taisyklių.

Ir dar viena pastaba. Naujajame Testamente yra Laiškas galatams, kuriame pateiktas raginimas neišsižadėti laisvės, nes ją kiekvienas esame gavęs per Kristaus auką, už kurią sumokėta labai didelė kaina. Kada mes tos laisvės išsižadame? Ne tada, kai kas nors mus puola ar kritikuoja. Ne tada, kai matome žmones, kurie mus trikdo, ar tuos, kurių gyvenimo būdas, pažiūros mums nepatinka. Mes prarandame laisvę, kai ją bandome konvertuoti į institucinį saugumą ar galią. Geriausias pavyzdys – Maskvos patriarchatas, tapęs valstybės filialu. Rusijos valdžia užtikrina Stačiatikių Bažnyčios ekonominę gerovę, persekioja už jos kritiką, tačiau stačiatikybė Rusijoje tampa visiškai politizuota ir nelaisva.

Problema ta, kad Lietuvoje mes per mažai susipažinę ir naudojames Vatikaną II susirinkimo lobynu. Ten yra tokia svarbi deklaracija „Žmogaus orumas“, skirta tikėjimo laisvei. Būtent ji iki šiol kelia didžiausią Susirinkimo kritikų pyktį.

Pagrindinis priekaištas – ar tikėjimo laisvė nevirsta pakantumu klaidai? Ar šiuo atveju nepradedame kovoti už klaidos teises? Tačiau deklaracijos rengėjai atrėmė tokius argumentus ir tvirtino, kad tikėjimo laisvės principas tikrai nereiškia abejingumo klaidai. Tai veikiau esminio principo, kad tiesa yra laisvės stichija, priminimas.

Nė vienas žmogus negali būti prievartaujamas elgtis prieš savo sąžinę. Tai pažeidžia pagarbos žmogaus orumui principą, net jeigu esame įsitikinę, kad tokiu būdu mes gelbėjame kitą žmogų. Prievarta tikėjimo srityje yra blogis, o blogiu siekti gero tikslo negalima, nes blogis viską užnuodija. Mes negalime įsikišti ir „sutvarkyti“ kito žmogaus santykių su Dievu. Tegalime savo pavyzdžiu, kantria meile ir tiesos skelbimu raginti pasiklydusįjį grįžti į tiesos kelią. Klaida iš tiesų neturi teisių, bet žmogus turi teises net tada, kai klysta. Žmogus niekada nenustoja būti žmogus – tai Dievo meilės pergalė prieš nebūtį, – todėl jis visada yra daugiau nei vien jo veiksmai. Kai kalbame apie žmogaus tikėjimo laisvę, nesakome, kad jis negali jos prarasti. Klaida sunaikina laisvę, bet tik meilė, gailestingumas gali ją atkurti. Prievarta laisvės atkurti negali, o be laisvės nėra autentiško santykio su tiesa. Jau minėjau perskyrą tarp ateistinės ir pasaulietinės valstybės. Tačiau ne mažiau svarbi perskyra tarp pasaulietiško ir teokratijos, ji ir gali būti siejama su klerikalizmo pavojumi.

Atsiprašau dėl šio užsitęsusio intarpo, tačiau, mano galva, jis svarbus prieš išgirstant Aušros Maldeikienės išvalgas.

AUŠRA MALDEIKIENĖ ASMENINĖS PATIRTIES VERTĖ*

Modernioje visuomenėje, atrodo, neišvengiama tam tikra politikos ir religijos atskirtis. Vis dėlto ilgus tris dešimtmečius, daugiau kaip pusę savo gyvenimo, rašydama straipsnius, knygas, vadovėlius, svarščiau ir sprendžiau kaip katalikė. Kai balsavau Vilniaus miesto taryboje ir vėliau, Seimo salėje, ar dabar Europos Parlamento rūmuose, aš išlieku katalikė.

Mano asmeninis kelias, kuris neišvengiamai remiasi protu ir širdimi suvoktu Bažnyčios socialiniu mokymu, vis tiek reikalauja atviro santykio ir asmeninės peržvalgos. Svetimų minčių užuovėja gali būti puikus apdangalas, saugantis nuo atmetimo ir kritikos, vis dėlto autentiškas gali būti tik priimdamas savo sprendimus. Tas veiksmas visada apima ir savitą pasaulio matymą, ir savą gyvenimo patirtį, ir ateities, kurios norėtum savo valstybei, perspektyvą.

Aš išlieku su tam tikru pasaulio matymu, tokiu pasaulio bėdų ir jo džiaugsmų suvokimu, kokį gebu rasti Evangelijoje, ir būtent tas mano pasaulio matymas man yra atrama, leidžianti priimti sprendimus.

*<https://www.europoszinios.lt/priesakai-sau-mano-moraliniai-imperatyvai/>

Pasitraukdama iš man labai patogaus ir brangaus akademinio pasaulio ir pasukdama į politiką, viešai deklaravau tris principus, kuriais vadovaujuosi savo tikėjimo kelyje.

Pirma, esu katalikė, šiuo metu politikė katalikė. Antra, išskirtinai akcentuoju, kad mano tikėjimas jokių būdu ne-reiškia jokios moralinės viršenybės kitų žmonių atžvilgiu. Tai tik, trečia, reiškia, kad kasdien, kiekvienu momentu, turiu sau sakyti, kad kitas yra svarbesnis.

Be abejo, katalike tapau per Krikšto sakramentą. Vis dėlto sąmoningai pradėjau suvokti, ką tai man reiškia, kokių septynerių aštuonerių.

Taip jau susiklostė, kad vaikystėje porą metų gyvenau vienuolyne. Tėveliai pardavė dalį namo ir išsikraustė į Vilnių. Mane paliko Palangoje su vienuolėmis, kurios tą pusę namo ir įsigijo. Ten aš patyriau tai, kas lėmė, kad po to jau niekada man nekilo jokio klausimo dėl savo tikėjimo.

Tuomet bendruomenėje gyveno vienuolė sesuo Petronėlė, kuri mane mokė melstis. Man melstis, pamenu, buvo nuobodoka, labai jau daug visokių mirusių giminaičių, už kuriuos poterius turėjau kalbėti, buvo. Bet pamažu man į galvą, o vėliau ir į širdį įsiėdė sesers Petronėlės liudijimas. „Žinai, Aušryte, aš tai visą laiką Dievo prašau vieno, – sakė ji man, patardama, dėl ko ir už ką verta melstis, – prašau, kad atsiųstų man sunkią ligą, kad aš galėčiau truputį padėti Kristui kryžių nešti.“

Po keleto metų Dievas įvykdė jos prašymą, atsiuntė odos vėžį, ji kelerius metus gulėjo lovoje – tuomet vėžys buvo beviltiškai sunki kančių lydima liga. Ji gyva puvo, bet aš nieka-

da nemačiau jos veide nieko kito, tik šypseną. Sesuo Petronėlė dar spėjo tapti mano Sutvirtinimo motina, išrinkti man šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresės vardą, kuris keistoku būdu susijungė su kitu per Krikštą gautu Pranciškos vardu. Sesuo Petronėlė, kiek mano atmintis siekia, tarpukariu Argentinoje buvo įsiliejusi į augustiniečių gretas, ji padovanojo man tikėjimą. Ir parodė aukos prasmę ir grožį.

Ir nors netapau aš tokia švelni ir nuolanki kaip šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresėlė, nei tokia romantikė kaip šv. Pranciškus, bet tikiu, kad jie kartu su Petronėle, kuri yra mano asmeninė šventoji, mane prisimena ir lydi. Saldoka? Naivu? Gal. Bet kai sunku, turiu kam išlieti širdį.

Mano tikėjimas, kaip sakiau, tikrai nepadaro manęs geresnės ar moraliai viršesnės. Dažnokai žmogus nuoširdžiai galvoja, kad jau pats tikėjimo išpažinimo aktas jį pakylėja į moralines aukštumas ir leidžia kalbėti Dievo balsu. Aš tikrai nešneku Dievo balsu, aš šneku Maldeikienės balsu, iš susijaudinimo ar baimės būti atstumtai dažnokai net ir per aukštu.

Puikiai suprantu, kad be tų žmonių, kurie mane supa, aš esu niekas. Be savo tėvelių, mokytojų, sesers Petronėlės, be padėjėjų, be daugybės tų, kurie mane myli, ir dar dažniau tų, kurie nekenčia, nepadaryčiau nieko.

Aš tik suprantu, kad vienintelė vieta, kur galiu turėti sąlyginės viršenybės dovaną, yra mano pašaukimas. Manau, esu jį aptikusi. Nesu aš didelė politikė, pagal pašaukimą ir Dievo man duotus talentus esu mokytoja. Net ir dabar čia kalbu todėl, kad padėčiau suprasti, jog mes, katalikai, esame daugiau negu prievarta kitam žmogui.

Esu labai laimingas žmogus – jaučiu, kad aš darau tai, kam Dievas mane pasiuntė, ir man visai neblogai sekasi. Turiu daugybę mokinių, kurie mane prisimena ir su manimi dalinasi savo gyvenimais. Kasdien gaunu liudijimų, kad mane myli daug jaunų žmonių. Kalbėdama, rašydama, padėdama žmonėms suprasti, kad politika tėra moraliniai sprendiniai, sulaukiau didelio palaikymo: be partijų paramos, be jokių lėšų, vien kalbėdama, ką galvoju, laimėjau visus rinkimus, kuriuose dalyvavau. Tai tuo svarbiau, kad niekada, nė karto, nesu savo rinkėjams melavusi, o dažnai netgi buvau labai rūsti ir negailestingai naikinau jų sustabarėjusias svajones bei pirštu bedžiau į jų pačių klaidas. Buvau rūsti, nekantri, kalbėjau garsiai, bet tik todėl, kad išties labai myliu net tuos, kurių gerbti nesugebu. Priešingai nei sako politologai (čia tokia keista modernių žmonių padermė, kurie politiką vertina ne pagal jos moralinius sprendinius, o pagal reitingus ir kažkokias apklausas), rinkimus laimėjau ne dėl kažkokios išskirtinės charizmos.

Nugalėjau, nes, kiek sugebėdama, iš visų jėgų, padėdama daugybės žmonių, kasdien krapščiau savo talentus iš žemės, dažnai laisčiau juos prakaitu ir ašaromis bei, kiek išgaliau, dalinausi ir padėjau kitiems suprasti tai, ko pati nuolat mokiausi.

Nei mano širdis, nei protas negeba priimti saldžių, dvasingumo melu užlietų knygelių, visokių poezijos tomelių, kurių dabar prisiveisė pilni knygynėliai. Kai skaitai Evangeliją, gali rasti visko – meilės, pykčio, aistros, nuoskaudų, atleidimo, bet niekada nerasi smegenis melu užliejančio dvasingumo sirupo, kuris žudo sielą baisiau nei cukrus kūną.

Tikra aistra Evangelijos raidėse atsiveria tada, kai Kristus rodo į kitą. Pranašų galia atsiveria, kai jie kalba apie priėmimą, kito pasaulio ir kito žmogaus įsileidimą į savo širdį. Kai atmetu kitokius ir kitaip mąstančius (esu žmogus, ir tai rūsti kasdienybė), būna, sustoju ir pajuntu, kaip sustingsta širdis, kaip mano neviltis, pyktis ar išdidumas ją užsklendžia, ir pametu kelią. Ir tada tik dar giliau suvokiu, kad esu tik trapus kūrinys.

Pirmos dvi tezės gali būti „išrištos“ ganėtinai lengvai, o trečioji – keblesnė. Nesudėtinga pasakyti, kad privalu padėti vargšui ir kenčiančiajam, kurį Kristus atsiunčia kaip dovaną, kad kartu su juo eitum. Nesudėtinga pasakyti mintį, bet moderniam pasaulyje labai sudėtinga atpažinti tą tikrąjį vargšą.

Tarkime, kai koks vargstantis pensininkas rauda, kad jo pensija labai mažutė, norisi pulti į kovas, kad jam būtų lengviau. Bet kaip elgtis, kai sužinai, kad ano darbo stažas ne 15 metų nesiekia? Nori nenori kyla klausimas: o kodėl žmonės turėtų padėti senatvėje, jeigu tada, kai buvai jaunas ir stiprus, nesidalinai? Gal sirgai, ir tada vienas atsakymas, o gal tiesiog prekiavai turguje ir nemokėjai mokesčių, kurie būtų atitekę tuometiniams pensininkams? Ir ar tokiu atveju esi vertas didesnės paramos? Kodėl dabar dirbantys žmonės turi atsisakyti dalies savo pajamų, gal labai reikalingų jų vaikų mokymui, kad atiduotų žmogui, kuris nesidalino, kai galėjo?

Ilgai buvau vadinama ekonomiste, nekenčiančia pensininkų, nors viso labo kaskart primindavau, kad didesnės pensijos, nekeičiant esamos ekonominės sistemos, reiškia didesnius dirbančių šeimų mokesčius. Žinant, kad mokesčiai darbuotojams yra ir taip dideli, kad iš esmės neįvertintas vai-

kų išlaikymas ir ypač jų ugdymas, didesnės pensijos galimos tik tuo atveju, jeigu realiai didėja darbo užmokestis. Kai atlyginimai neauga, tai didesnės pensijos įmanomos tik didinant valstybės skolą (taigi, tikėtina, ateityje didinant mokesčius) arba mažėjant dirbančių žmonių pajamoms, o neretai ir darbo vietoms. Taigi ekonomikos „matematika“ pati savaime neatsako į vertybinį klausimą, kas geriau: didesnė pensija ar skurdesnis dirbantis žmogus ir prasčiau išsilavinęs jo vaikas. Konkrečiai aš, spręsdama tokią dilemą, renkuosi dirbantį žmogų ir ateitį, t. y. vaikus.

Dirbant Europos Parlamento politinėje grupėje, kuri vienija krikščionis demokratų, panašios dilemos kartkartėmis prisimenamos. Pasigendu gal tik dažnesnio įsigilinimo ne į populiarūs mitus ir rinkėjų nuotaikas bei norus, bet į Bažnyčios dokumentus.

Lietuvoje Seime nė karto nesu dalyvavusi jokioje rimtoje diskusijoje, kur socialinės politikos klausimai būtų sprendžiami pasitelkiant Bažnyčios dokumentus, popiežių liudijimus ar svarstymus. Dar blogiau tai, kad Bažnyčios hierarchai mus, Seimo narius, sukviestavo tik tada, kai, pasakysiu tiesiai, buvo užsikertama išskirtinai dėl savotiškos „kiaušialųčių aritmetikos“.

Tikrai bandžiau kalbėti, ir tai gali paliudyti ne vienas vyskupas. Sakydavau: „Žiūrėkite, visa ta nepabaigiama kalba apie gyvybės vertę svarbi, bet ar susitelkus tik į tai lieka laiko gyviems, vargo prispaustiems žmonėms?“ Kviečiau – ir ne kartą – pagalvoti, kaip mūsų „neįgaliukai“ gyvena už 200 eurų, kaip jiems sunku.

Nė karto nebuvo išgirsta, nė karto rimtai su hierarchais apie tai pasikalbėti neteko. Net kai du vyskupai man asmeniškai pažadėjo rasti laiko ir padiskutuoti, kaip aš, katalikė politikė, turėčiau bandyti nagrinėti skurdo klausimus, jie savo pažadus pamiršo. Ir nors žadėjo, skambučių nesulaukiau.

Nekaltinu. Tik drįstu paklausti, ar prisimena tie hierarchai popiežiaus žodžius, kad „klerikalizmas sumenkina krikšto malonę“, jeigu „tikinčiuosius suvokia tik kaip Gerosios Naujienos priėmėjus ir tuo pat pakerta jų drąsias iniciatyvas, reikalingas tam, kad Geroji Naujiena pasiektų visas visuomenės gyvenimo sritis, įskaitant politiką“?

Ar gana atšiaurus santykis su politiku kataliku, kai vyskupai net neranda laiko ir galimybės atsakyti į kvietimą svarbiai diskusijai apie smurto prieš moteris šeimoje ištakas, nereiškia, kad taip, popiežiaus žodžiais, gedinama pranašiška Bažnyčios ugnis, deganti visų krikščionių širdyse? Ar neįpareigoja kunigų ir vyskupų jų šventimai palydėti pakrikštytuosius jų viešojoje veikloje? Popiežius primena, kad tai privalu. Tad drįstu dar kartą šioje knygelėje įkelti atvirą laišką, kuriuo kreipėmės į vyskupus ir į kurį atsakymo nesulaukėme.

Asmeninė patirtis sako, kad tikrą kenčiantįjį gali aptikti tik dialogu. Klausantis patirčių, būnant su žmonėmis, kartu švenčiant ir kartu liūdint, aptariant bėdas su intelektualėse bendruomene, galima ieškoti atsakymų net į sudėtingiausius egzistencinius klausimus. Deja, net ir labai norėdama, nuolat kviesdama ir kreipdama Bažnyčios mokymo link, Lietuvoje aš to nematau.

Tarkime, kaip gali leisti sau kardinolas be konkretaus paaiškinimo, ką turi galvoje, pasakyti, kad Lietuvoje niekada per amžius nebuvo tokia tragiška padėtis kaip dabar? Vieno žodžio nuoroda į genderizmą be platesnio konteksto tikrai nieko neįrodo, ypač rimčiau nagrinėjant Bažnyčios dokumentus apie moterų vaidmenį Bažnyčioje.

Visa mano giminė, tiek iš tėvelio, tiek iš mamos pusės, praėjo tremčių kelius, senelis ir tėvelis – lagerių golgotas, tuomet dar paauglys broliukas psichiatrijos ligoninėje daugybę kartų kalintas už tai, kad kovojo už laisvą Lietuvą. Tai kaip kardinolas, kuris pats kalėjo, gali sau leisti skelbti, kad „dar niekad nebuvo taip tragiška“?

Dabar galime kalbėtis. Ir kardinolas, jeigu nesugeba rišliai paaiškinti, ką jis turi galvoje, kalbėdamas tokius dalykus, gal turi prabilti bent jau iš savo „sosto“ pozicijos ir iki galo atskleisti, kas jau dabar su ta Lietuva taip absoliučiai tragiška, ko nebuvo nei per Holokaustą, nei per pokario žudynes ir tremtis, jeigu jau nesutinka nusileisti iki dialogo su eiliniaisiais?

Pastaruoju metu Lietuvoje esu gan aktyviai kaltinama, kad prieš važiuodama į Briuselį esą kalbėjau kitaip. Tai tikrai netiesa. Ir tai labai lengva įrodyti tiesiog atsidarius mano tinklaraštį, kur dar 2016 metų birželio 29 dieną, kai aš kandidatavau į Seimą, sekdamas kardinolo Pranciškaus Ksaverio Van Thuano palaiminimais, skirtais politikams katalikams, suformulavau savo moralinius imperatyvus. Aišku, kai kurie dalykai man dabar atsiveria šiek tiek kitaip, bet esmė tikrai išliko.

Sakoma, kad palaimintas politikas, kuris suvokia savo vaidmenį pasaulyje. Kaip minėjau, manau, kad esu mokytoja. Bemaž visą savo gyvenimą universitete ir mokykloje dėsciau ekonomikos mokslus. Ir nuolat savo straipsniuose ir knygose atkreipiu dėmesį, kad nelogiška ir neleistina iš esmės vertybinę filosofinę mokslą – ekonomiką – pateikti kaip tikslią matematinių dogmų sandaugą. Bet koks ekonominis sprendimas yra vertybinis, tad ir tikėjimo, sprendimas. Vertinant iš veikiančio politiko perspektyvos, šis palaiminimas man primena, kad privalu aiškiai suvokti, kas realiai iš pasiūlyto ar patvirtinto sprendimo laimės, o kas už tai mokės. Labai dažnai toks bekompromisis atvirumas reiškia priešpriešą su aplinka, kurios žmogiškai norėtusi išvengti.

Pastaruoju metu mane labiausiai puola už tai, kad palikau Stambulo konvencijos ratifikavimą, LGBT bendruomenės reikalavimus dėl partnerystės instituto įteisinimo ir kitus didesnio ar mažesnio visuomenės pasipriešinimo sulaukiančius siūlymus.

Bet ir čia aš neišsukau iš kelio, kurį viešai raštu deklaravau prieš rinkimus, kai kalbėjau, kad gailestingasis Kristus yra mano Dievas. Kalbėjau, kad nesiruošiu kitų mokyti, kaip jiems gyventi, – seniai nebesu jauna maksimalistė ir gerai žinau, kad net tada, kai žmogus nutaria pasielgti taip, kaip atrodytų, jokia būdu negalima, norint suprasti jo elgesio motyvus, reikia klausyti.

Ar girdėjo Lietuvos vyskupai savo gražiuose rūmuose, kad ir šiandien Lietuvoje moterys, kurios dėl vėžio ar kitos ligos neteko krūtų ar gimdos, yra atvirai vadinamos netinka-

momis naudotis? Ką jie sako tiems, kurie taip mąsto? O kai „esi nebetinkama žmona“ vėžiu sergančiai moteriai ištaria jos sutuoktinis (deja, tai Lietuvos tikrovės atplaiša), ar tikrai tada Stambulo konvencijos žodžiai kunigams ir visuomenei tekalba apie tik nuspėjamus genderizmo pavojus? Vienas žiaurių klerikalizmo veidų ir įsikabinimas į tuščią ideologinę konstrukciją, palikus šalti kraujuojančią kenčiančią širdį.

Aš labai palaikau LGBT bendruomenę todėl, kad tai žmonės, kuriuos spardo. Ir labai dažnai piktiems žmonėms spardyti ir žeminti šiuos žmones leidžia Bažnyčia, kuri čia, Lietuvoje, nenori prisiminti, kad tai yra tokie pat Kristaus vaikai. Įvairios žmonių grupės, kurios nuolat bando mane pažeminti, labai dažnai mane vadina „pydaro motina“. Toks epitetas kas kartą įrėžia mano širdį, bet ne todėl, kad kažkaip įžeistų mane ar mano sūnų. Mano sūnus nėra homoseksualus, turi šeimą, augina sūnų ir, tikiu, tuos piktus žodžius girdi tik kaip nelaimingų žmonių emocijas. Tai kodėl tada mano širdį taip perveria anas įvardinimas? Kaskart jį išgirdusi pajaučiu, kaip skaudžiai tokie žodžiai turėtų žeišti homoseksualaus žmogaus mamą, tėtį, giminaičius, draugus, ir tik dar nuoširdžiau bandau padėti šiai skriaudžiamai ir, deja, dažnai Dievo vardu skaudinamai bendruomenei.

Nuolat viešai kartoju dar du klausimus, į kuriuos taip ir neišgirdau Bažnyčios, nuolat akcentuojančios tradicinės šeimos ir tradicinių vertybių išskirtinumą, atsakymo.

Kuri šeima yra ta tradicinė, tokia svarbi išganymui ir bendruomenei? Ar ta, kurioje vyro pamesta mama viena au-

gina vaikučius, ar ta, kur paliktų vaikų tėvas augina jų brolius ir seseris jau su kita moterimi? Šiuose paveikslėliuose vienai šeimai trūksta tėvo, kitai – nieko, ar ne? O ką reiktų sakyti vertinant iš Kristaus perspektyvos?

O kaip vertinti ne tokią jau ir retą situaciją, kai ne kas kitas, o vyras, su kuriuo moteris gyvena Santuokos sakramentu palaiminta, reikalauja, kad ji pasidarytų abortą? Ko jai klausyti? Vyro? Ar atmetus jo reikalavimą pasmerkti savo vaikus gyventi be tėvo, galbūt skurdui?

Atsakymo nežinau ir net nežinau, ar kas tą atsakymą žino. Tiesiog tokiais momentais prisimenu lenkų režisieriaus Krzysztofo Kieślowskio „Dekalogo“ pamokas apie tai, kaip sunku žmogui išspręsti savo santykius su Dievu, kurio žodžius suprasti taip nelengva.

Ar mano Bažnyčia turėtų kalbėti apie tai, ką čia minėjau? Ar ne mes, intelektualėsi katalikai, turime apie tai šnekėti? Kartais galvoju, ar vis dėlto skaitome mes, save vadinantys katalikais, Evangeliją ir ar girdime, kas ten sakoma?

Šiuolaikiniame pasaulyje yra įprastas konfliktas tarp vadinamųjų tradicinių dorovės normų ir humaniškumo. Tokie moraliniai konfliktai politikui iškyla tuomet, kai jis bando apsispręsti dėl gyvybės apsaugos ribų, moterų teisės vartoti kontraseptikus, nutraukti nėštumą, mažumų teisių ar paramos pabėgėliams. Fariziejai turi parengę vienprasmius drausme ir kontrole paremtus tokių prieštaringų klausimų sprendinius. Vis dėlto panašiose moralinėse akistatose remiوسي mylinčio ir gailestingo, o ne rūstaus ir kerštingo Dievo veidu.

Sakoma, kad palaimintas patikimas politikas, tas, kuris laikosi savo žodžio. Daugėjant skandalų politikos pasaulyje, viešai informuoju, kodėl darau vienokį ar kitokį sprendimą. Pasišvęsdama politiko karjerai, įsipareigojau viešajai veiklai visada teikti pirmenybę ir tai vykda. Remiu oponentus, kai manau, kad jų pasiūlytas sprendimas geresnis, ir nepalaikau politinio sąjungininko vien remdamasi asmenine simpatija, juolab politiniu išskaičiavimu. Kalbu tai, ką matau, ir aiškinu taip, kaip suprantu, vertindama politinius dalykus, kiek sugėbu, etikos, o ne etiketo požiūriu.

Niekada neremiu vien grubia ekonomine nauda grįsto sprendimo, pirmenybę skiriu tiems, kurie iškelia kultūrą ir švietimą, taigi gyvenimą ir ateitį. Nepataikauju rinkėjams, kai jų norai neparemti jų asmeniniais įsipareigojimais. Ir nepasiduodu klerikaliniams reikalavimams drausti, neleisti ir visai kitaip atimti iš žmonių teisę priimti sprendimus, kuriems kaip tikintis žmogus gal ir negaliu pritarti.

Demokratijoje itin dažnai painiojamos vienybės ir vievingumo sąvokos, kas galiausiai visada graso silpnesnei politinio dialogo pusei. Vis dėlto demokratija nėra daugumos diktatas, o priešingai – tai mažumos apsauga nuo minios valios. Pozicijas išgryninanti politinė kova suteikia galimybę rasti daugiau ar mažiau visiems priimtina kompromisą. Jeigu nekovojava idėjomis parlamentuose, tada kovojava gatvėse.

Atsigręžimas Evangelijos link reiškia suvokimą, kad Dievas griežtas galingiesiems ir tiems, kurie neabejoja savo teisu- mu. Jis labai jautrus ir šiltas kalbėdamas vargstantiesiems ir nuodėmingiesiems. Nusilenkdamas sužeistajam ir kenčian-

čiam, o ne rinkai, nuosavybei ar neapykantai, skleidi Evan- gelijos dvasią. Vargstantis ir sutrikęs žmogus nėra priemonė sielai gelbėti, jis – Dievo plano tikslas.

Turbūt čia ir slypi vienas sudėtingiausių dalykų, tad vėl grįžtu prie to, nuo ko pradėjau, – kad dažnai labai sunku iden- tifikuoti tą kenčiantį žmogų.

Klerikalizmas, institucinės galios jėga, gali būti laužomas vienu vieninteliu būdu: kalbėjimu su tuo, kuris nori išgirsti ir dalinasi savo gyvenimu. Kalbėkime su žmonėmis, kurie mąsto, taigi beveik be išimties turi bėdų dėl savo tikėjimo. Žinoma, jeigu žmogus neturi problemų dėl tikėjimo, tai ten veriasi kita bedugnė. Vis dėlto visi tie, kurie tikrai kasdien re- flektuoja, išties sugauna save mąstant, kaip kartais sunku net identifikuoti, kur yra nuodėmė, o kur – tavo paklydimas ar į galvą įsikaltas stereotipas.

Visą laiką tuos savo stereotipus privalu laužyti. Kai li- turgijoje mini laužomą duoną, tai man labai svarbu: man tai reiškia sulaužyti savo išisaknijimą į mirusią tradiciją, į pato- gų negyvą mąstymą. Klerikalizmas yra uždaras, tikėjimas – atviras, kaip ir meilė atvira.

Aš tikrai nuoširdžiai ir su įdomumu klausausi Evan- gelijos, nors, kiek man sekasi išgirsti, kiek esu pajėgi išgirsti – jau kitas klausimas. Kartais ir pati mėgstu pasišnekėti su Evan- gelijos žodžiais, ir kartais Dievas tiesiog nespėja man visko paaiškinti, nes aš jau jam per tą laiką būnu viską paaiškinu- si. Bet iš tikrųjų tai yra labai gilus dalykas: kai tu kalbiesi, tu įveiki dvasinę sausrą, nors milimetru išpleti atjautos ir meilės lauką, vilties daugiau surandi, o geriausiu atveju ir paskleidi.

Per kelerius pastaruosius metus, kai prasidėjo šis vadinamasis tradicinių maršų judėjimas, mano supratimas apie pasaulį, kuriame gyvenu, labai pakito. Visiems tiems „maršistams“ esu labai dėkinga už tai, kad jie man parodė pasaulį, kuriame neteko būti.

Dievas, matyt, man buvo be proto geras arba žinojo, kad aš labai silpna, ir pasiuntė man neįmanomai daug labai gerų, protingų, inteligentiškų žmonių. Ir kilnūs tėveliai, ir mylinti šeima, ir drąsus brolis. Patirtis gyvenant vienuolyne su maldomis ir skaniais Velykų pyragais – irgi didelė Dievo dovana, itin reta sovietiniam vaikui XX amžiaus viduryje. Puikiausi mokytojai mokykloje, nuostabus Maskvos universitetas. Aš prisimenu savo dėstytojus, kurie įžiebė žvaigždės mano galvoje, mokė mąstyti ir nebijoti atitolti nuo minios, kuri tiesiog negali nebūti banali ir pikta. Studijos Religijų studijų centre ir jo profesoriai, kurių klausiau jau būdama tikrai subrendusi, vėl atvėrė jaunatviškai nuširdaus mokymosi lauką. Puikūs sūnūs, kurie jau seniai už mane protingesni ir labai moka nuleisti mane į vietą. Protingi, prieštarauti mėgstantys ir gebantys padėjėjai, su kuriais kalbėdama vis pamatau dalykus netikėtais aspektais. Man labai labai sekėsi.

Ir tai lėmė, kad iki pat pastarųjų maršų neteko matyti tokių piktų, nelaimingų žmonių. Bemaž per prievartą padėjėjo priversta išklausti vieno maršų organizatoriaus anekdoto supratau: šalia to pasaulio, kuriame aš gyvenu, yra kančios pasaulis. Ir pasaulis, kur žmonės iš tikrųjų yra praradę savirefleksijos dovaną, netekę supratimo, kas išties padoru, o kas –

ne. Aš kasdien galvoju apie tuos žmones ir mokausi juos išgirsti. Pripažįstu: man nesiseka, bet aš kasdien vis iš naujo bandau. Nes, galvoju, to nori mano Išganytojas.

Labai ačiū, kad paklausėt.

▲ ANDRIUS NAVICKAS

Neabejoju, kad Aušros Maldeikienės išvalgos privertė kiekvieną iš mūsų susimąstyti apie asmeninę kelionę paskui Kristų. Aš susimąščiau ir apie mūsų tikėjimo tėvu vadinamą Abraomą. Jo istorija visiškai kontrastuoja su dabar populiariu raginimu saugoti tradicines vertybes, vadovautis principu „kaip radom, taip ir paliksim“. Abraomas moko, kad tikėjimas yra kelionė, kurioje labai svarbu ne tik pasitikėjimas, bet ir klausymasis. Abraomo pašaukimas – palikti savo komfortišką būtį ir keliauti Pažadėtosios žemės link. Tai visai kas kita nei tas tikėjimo vaizdinys, kai krikščionys pradeda save įsivaizduoti kaip drakoną, kuris, užsidaręs urve, saugo prisigrobtus lobius ir svaigsta dėl jų.

Pacituosiu popiežių Pranciškų, labai nepatogų Ganytoją tiems, kurie myli galią, o ne gailestingumą. „Klerikalizmas yra tikras iškrypimas Bažnyčioje. Ganytojas eina kaimenės priešakyje ir rodo kelią, atsistoja viduryje jos ir stebi, kas dedasi jos viduje, taip pat gale kaimenės, kad įsitikintų, jog niekas nebuvo paliktas. O klerikalizmas nori, kad ganytojas visada būtų priekyje, nustatytų kryptį, baustų ekskomunikatą, kuris nutolo nuo kaimenės: trumpai tariant, tai yra prie-

šingybė Jėzaus elgesiui. Klerikalizmas baudžia, atskiria, plaka, niekina Dievo tautą.“

Dabar norėčiau suteikti žodį Editai Janulevičiūtei. Kai teiravomės temos, ji gana paslaptینگai pacitavo Goethės „Faustą“: „Sustok, akimirka žavinga.“ Tiesą sakant, labai intriguojantis pavadinimas ir nelabai žinau, kas už jo slypi.

EDITA JANULEVIČIŪTĖ „SUSTOK, AKIMIRKA ŽAVINGA“

Mįslinga temos formuluotė nėra tiesiog dekoracija, kaip knygoje, kuri vadinasi „Rožės vardas“, kurioje nekalbama nei apie rožes, nei apie vardus. Pavadinau savo pasidalijimą „Sustok, akimirka žavinga“, nes vienas iš klerikalizmo aspektų yra kaip tik tas, kad žmonės užfiksuoja, kas kažkada buvo, kaip mes funkcionavome, kokie buvo santykiai, kokia buvo santvarka ir Bažnyčios vieta pasaulyje. Ir jie nori tą akimirką sustabdyti, sulaikyti. Pavyzdžiui, neseniai skaitydama vieno hierarcho interviu pagalvojau: na štai, tai yra manifestas žmonių, kurie nepaleidžia praeities, kurie ir vėl nori sugrįžti arba į tą laiką, kai buvo tarsi didingas krikščionybės klestėjimas, nes tuomet visi buvo krikščionys, arba nenori paleisti praeities kovų. Sovietmečiu tikėjimas buvo ideologijos apgultas, ir sunku buvo šviesti, mokyti, net kalbėti. Liko tik plika pozicija: už ar prieš. Ir dabar, visai kitomis sąlygomis, tokioje aplinkoje subrendę žmonės elgiasi kaip iš karo grįžę kareiviai, kurie nebežino, kaip gyventi taikoje.

Tad ir norėjau pasidalinti mintimis, kaip istoriškai susiklostę tam tikri socialiniai, ekonominiai, kultūriniai modeliai dalies žmonių sąmonėje ar pasąmonėje užėmė krikščioniško

gyvenimo vietą. Kai vyksta kultūriniai ir socialiniai pokyčiai, tokiems žmonėms atrodo, kad žlunga pati krikščionybė. Jie remiasi nuėjusia ar nueinančia kultūra, anais papročiais, netgi tais santykiais su kunigais ar su hierarchija, kokie buvo anuomet. Vis dėlto klausydamasis tų žmonių supranti, kad dažnai jie net nelabai sugeba apibrėžti, kas tai iš tikrųjų buvo. Ir tada viskas apauga mitais apie laikus, kai krikščionybė buvo didi ir pergalinga, nors kai skaitai istorines knygas, kai pasižiūri į tuometį žmonių gyvenimą, tarpusavio santykius, tai tikrai neatrodo, kad evangeline prasme anie laikai buvo smarkiai krikščioniški.

Vienas pavyzdžių, kaip praeities amžių socialinė San-kloda veikia šiandienos žmonių mąstymą, yra Santuokos sakramentas. Ne tik daugelis katalikų nori, kad santuoką reguliuojantys valstybės įstatymai atitiktų bažnytinės santuokos kriterijus. Neretai visiškai netikintys ir neketinantys praktikuoti sakramentus asmenys pageidauja būti sutuokti Bažnyčioje. Kiti mano, kad Bažnyčia turėtų tapti demokratiškesnė ir pripažinti kitas santuokos ar civilinės santuokos formas. Tarytum Romos Katalikų Bažnyčia turėtų būti atsakinga už visus šeiminius ir santuokinius reikalus šalyje. Iš judėjų ir musulmonų religinių institucijų mažiau reikalaujama. Kodėl? Gal todėl, kad dar ne taip seniai Bažnyčia išties administruavo visus civilinius – ir ne tik – reikalus. Ta praktika atėjusi iš tų laikų, kai krikščionybė buvo vienintelė teisinga religija, o Bažnyčia – viena iš žemių valdytojų. Viduramžių pabaigoje ir Naujųjų laikų pradžioje Bažnyčia Europoje priklausė apie trečdalis žemių. O feodalinėje santvarkoje žemvaldys yra

ir administratorius, ir teisėjas, ir gynybos organizatorius, ir ekonominių santykių reguliuotojas. Tik palyginti neseniai metrikų ėmėsi valstybė. Dar iki XX a. pradžios mirtys, gimimai ir santuokos visų gyventojų buvo registruojamos bažnytinėse knygose. Tad kolektyvinėje mūsų atmintyje ir išliko vaizdinys Bažnyčios, kuri atsakinga už visas santuokas. O juk iš tikrųjų Santuokos sakramentas prasmingas tik tiems, kas tiki jo teologiniu turiniu, kas praktikuoja sakramentų visumą. Tai, kad netikintys žmonės galiausiai jo atsisako, yra natūralu. Bet kai kuriems tikintiesiems tai atrodo kaip pasikėsinimas į krikščionybę, į jų krikščioniškas vertybes.

Apgulties mentalitetas mena laikus, kai Bažnyčia buvo vyraujanti galia, moderniai kalbant, ji buvo *mainstream*'as. Ir taip atsiranda iliuzija, kad, jai praradus tą *mainstream*'inę poziciją, tarsi prarandame ir krikščionybę, lyg ją kažkokios piktos jėgos kėsintųsi atimti.

Neseniai per rusišką nepriklausomos televizijos kanalą girdėjau vieno žmogaus metaforą, kad posovietinėje erdvėje religinė tikrovė yra tarsi išimta iš šaldiklio. Ji neperėjo tos visos raidos, kurią perėjo laisvų šalių Bažnyčia. Ar bet kuri kita, beje, religija.

Taigi apie ką kalbame, kai vartojame žodį „klerikalizmas“? Kaip ir daugelis socialinės politinės sferos terminų, šis žodis nėra vienareikšmis, ir jo vartojimas skirtinguose istoriniuose kontekstuose įgauna skirtingų atspalvių.

Neretai diskusijose apie klerikalizmą susipina dvi skirtingos perspektyvos. Supaprastinus jas galima įvardyti kaip išorinę ir vidinę. Pirmoji yra politinė ir ideologinė, kuomet

kalbama apie Bažnyčios ar bet kurios kitos religinės bendruomenės, ypač dvasininkų luomo, santykį su valstybės institucijomis. Šiuo atveju klerikalizmas suprantamas kaip dvasininkų, religinės bendruomenės hierarchų polinkis tvarkyti pilietinę visuomenę, lemti su valstybės valdymu susijusius sprendimus, o politinę ir įstatymų galią pajungti savo tikslams. Tam gali būti naudojamos arba religijos autoritetu moralės ir papročių srityje bei dvasininkų įtaka tikinčiųjų sąžinei, arba labiau tiesiogine įtaka valdantiesiems, siekiant jų dėka įtvirtinti valstybėje šios religijos normas.

Antiklerikalizmas yra ideologija, kuri kovoja su tokia klerikalizmo forma. Jo intelektualinis pagrindas yra įsitikinimas, kad pilietinė ir religinė bendruomenės turi būti atskirtos, o dvasininkai neturi dalyvauti tvarkant valstybės reikalus. Neretai manoma, kad religija išvis turėtų likti privačioje sferoje. Kai kuriems Lietuvoje žodis „klerikalizmas“ asocijuojasi su sovietinio režimo kritika Bažnyčios atžvilgiu. Oficialioje Sovietų Sąjungos propagandoje buvo sumišusi ateizmo ideologija, priešiškus krikščionybei ir retorika, perimta būtent iš politinio antiklerikalizmo. Nors konkrečių asmenų pozicijų skirtis ne visada akivaizdi, antiklerikalizmas savaime nebūtinai susijęs su priešišku krikščionybei ar religijai apskritai.

Valstybės ir Bažnyčios atskyrimas yra visų pirma institucinis. Beje, klerikalizmas nėra išskirtinė krikščioniškų bažnyčių problema. Pavyzdžiui, islamo santykis su valstybe ne mažiau problemiškas. Kraštutinė šios tendencijos forma dar vadinama teokratija. Itin klaidinantis terminas, mat etimolo-

giškai „teokratija“ reiškia „Dievo valdymas“. O juk akivaizdu, kad kalbama apie žmonių valdymą. Kad ir kaip remtųsi tikėjimu, jie reguliuoja visuomenės gyvenimą pagal savo pačių suvokimą ar įsivaizdavimą apie tai, ko nori Dievas.

Ši problema yra neišvengiama, nes religija pačia savo prigimtimi yra bendruomeniška, kitaip tariant, ji visada turi ir politinį matmenį, kurio neįmanoma panaikinti. Visiškai atskirti religinę ir pilietinę bendruomenes yra beveik neįmanoma dar ir dėl to, kad tikintieji kartu yra ir piliečiai. Klausimas turėtų būti ne kaip panaikinti religijos įtaką, bet koks yra teisingiausias religijos ir politikos santykis, arba, Evangelijos žodžiais, kaip atiduoti, kas Dievo – Dievui, o kas ciesoriaus – ciesoriui (plg. Lk 20, 25; Mk 12, 17; Mt 22, 21).

Klerikalizmas, apie kurį kalbama iš vidinės perspektyvos, yra dvasininkijos ir pasauliečių, hierarchų ir vadinaujų paprastų tikinčiųjų santykio problema. Kai Bažnyčia suvokiama per dvasininkų ir pasauliečių atskyrimo prizmę, hierarchija, užuot buvusi bendruomenę struktūruojančiu organizaciniu principu, tampa valdžios struktūra, suteikiančia kai kuriems sprendimų ir mokymo monopoliją. Teologinė-liturginė skirtis pakrikštytųjų bendruomenėje tarp asmenų, gavusių šventimus, suteikiančius jiems galią teikti sakramentus, ir visų kitų virsta socialine ir netgi moraline atskirtimi. Šventimai suvokiami jau ne kaip viena iš tarnysčių bendram visų tikinčiųjų gėriui, bet kaip priklausymas atskiram luomui. Tarytum būtų dvi žmonių kategorijos: ganytojai ir visi kiti. Pasauliečiai suvokiami kaip iš esmės pasyvūs, administravimo objektas ir hierarchų diskurso adresatas, ištikima

kaimenė, kuri negeba nieko kito, tik būti ganytojų vedama, o kunigo asmuo idealizuojamas ar netgi sakralizuojamas. Pažymėtina, kad šis klerikalizmas nėra vien dvasininkų problema, neretai patys pasauliečiai yra persiėmę tokia kunigystės ir hierarchijos samprata ir savo elgesiu skatina kunigus ją atitikti. Net kai klerikalizmo nuostatos nėra sąmoningai ir atvirai suformuluojamos, kai kuriais atvejais netgi smerkiamos, jos ir toliau gyvuoja kaip praktinė laikysena.

Būtent apie šį klerikalizmą nuolat kalba popiežius Pranciškus. Laiške kardinolui Marcui Ouellet (2016 m. kovo 19 d.) jis rašė, kad klerikalizmas ne tik panaikina krikščionių tapatybę, bet ir linksta sumenkinti bei nuvertinti krikšto malonę, kad jis neskatina tikinčiųjų siūlyti savo įnašą, priešingai, pamažu užgesina pranašišką ugnį, visos Bažnyčios pašaukimą liudyti tautoms savo tikėjimą. Laiške Dievo tautai (2018 m. rugpjūčio 20 d.) popiežius teigia, kad klerikalizmas yra susiskaldymo Bažnyčioje šaltinis.

Klerikalizmo kritika Bažnyčioje ėmė ypač stiprėti XX a., o Vatikano II susirinkimo dokumentuose padėti pagrindai giliau suvokti visuotinę tikinčiųjų kunigystę. Tai anaiptol nepanaikina hierarchijos ir sakramentinio skirtumo tarp kunigų ir pasauliečių būtinumo. Bet kuri bendruomenė turi turėti vidinę struktūrą. Tačiau būtina keisti santykių ir funkcionavimo būdą. Pastaruoju metu išryškėjęs seksualinio išnaudojimo atvejų mastas tėra simptomas. Jo šaltinis yra piktnaudžiavimas valdžia ir žmonių sąžine, piktnaudžiavimas, kuris tiesiogiai prieštarauja tai žinia, kurią Bažnyčia skelbia nešanti pasauliui. Daugelis tyrimų rodo, kad egzistuoja siste-

minė, o ne vien tik atskirų asmenų moralinė problema. Vienas esminių tos sisteminės krizės aspektų yra silpnas teisingumo jausmas tikinčiųjų bendruomenėje.

Stebėtina, kodėl žmonės, per Šventojo Rašto ir Bažnyčios tekstus mokomi aukščiausio etinio idealo, nepasipiktina nusikaltimais, už kuriuos valstybių įstatymuose numatomos griežčiausios bausmės. Kodėl taip dažnai nepripažįstamas veiksmų sunkumas ir jų pasekmės aukoms, nusikaltimai netgi slepiami ir nepadaroma nieko, kad būtų apsaugotos galimos aukos? Viena iš priežasčių – klaidinga, infantili paklusnumo samprata, kai pasipriešinimas kunigui suvokiamas kone kaip nuodėmė, t. y. nepaklusimas pačiam Dievui. Kita priežastis neretai yra ta, kad tikintieji paprasčiausiai neturi reikiamų intelektualinių instrumentų. Yra toks būdas mokyti, kuris uždaro mokomąjį jo nežinojime. Jam siūlomas sentimentalus dvasingumas, moralizuojantys pamokymai arba instrukcijos, kaip daryti paprasčiausius dalykus, tarsi jis visą gyvenimą būtų neišmanantis ir netgi nepajėgus tapti išmanančiu.

Toks „mokymas“ tikintiesiems neleidžia daryti pažangos, neduoda teologinio, etinio ir liturginio pažinimo pagrindų, kuriais remdamiesi jie galėtų tapti intelektualiai savarankiški, visaverčiai bendruomenės nariai, gebantys diskutuoti, mokyti ir dalyvauti priimančiais sprendimus. Deja, nemažai atvejų, kai kunigas kalbėdamas prisitaiko prie tokio tikinčiųjų infantilumo, o tie, kas nori substancialesnio mokymo, paprasčiausiai nustoja lankytis jo parapijoje. Negaudamas grįžtamojo ryšio, rimtos kritikos ir galimybės diskutuoti, kunigas tampa jam priskiriamos kalbėjimo monopolijos įkaitu ir netobulėja.

Stiprėjantis sinodinio kelio judėjimas suteikia progą iš naujo permąstyti, kaip gyvename Bažnyčioje, kaip esame Bažnyčia. Pagilindamas Vatikano II susirinkimo tekstuose išdėstytą mokymą, popiežius Pranciškus (ir daugelis jo bendraminčių bei bendradarbių) ragina pripažinti visuotinę Dievo tautos kunigystę kaip viso krikščioniško gyvenimo pamatą.

2022 metų vasario 17–19 dienomis Romoje vykusio simpoziumo apie kunigystę metu popiežius Pranciškus ir vėl priminė, kad krikštas yra kunigystės pagrindas. Bet kuri tarnystė, kad ir kokia reikšminga bei svarbi ji būtų, yra prasminga tik kaip viena iš misijų, funkcijų vientisame gyvame bažnytinės bendruomenės kūne. Šventoji Dvasia (dieviškas įkvėpimas) neveikia per atskirus ypatingus asmenis, ji veikia visame Bažnyčios kūne. Todėl esame kviečiami permąstyti mūsų buvimo Bažnyčioje būdą, atsisakyti piramidės modelio, kai keleto statusas yra susakralinamas. Prisiminkime, kad Evangelija centre stato vaiką, o ne valdžios vyrą (plg. Mk 9, 33–37).

Viena iš užduočių norint pasiekti šiuos tikslus yra kritiškas istorinio kultūrinio palikimo pervertinimas. Būtina grįžti prie tikėjimo ištakų, t. y. Kristaus mokymo, ir juo remiantis peržiūrėti, kas turi išliekamąją vertę, o kas tėra istoriškai susiklosčiusios socialinės ar kultūrinės formos, savo turiniu nebūtinai atitinkančios evangelinį gyvenimo stilių.

Istoriškai susiklostę, socioekonominių veiksnių, politinės santvarkos sąlygoti Bažnyčios veikimo pasaulyje pavidalai veikia dabartinių tikinčiųjų suvokimą apie politiką, ir jų reakcijos į permainas pasaulyje neretai yra nulemtos istorinių

aplinkybių suformuotų įpročių labiau nei Evangelijos žinios. Turime sau iškelti klausimą: ar krikščionys yra sociologiškai, ar evangeliškai apibrėžiama žmonių grupė? Jei sociologiškai, tai tikintieji užsidaro Bažnytinės bendruomenės viduje ir atskiria nuo visų kitų, o kunigai užsidaro kunigiškame luome, pabrėždami savo skirtingumą nuo pasauliečių. Toks yra sociologinis grupių veikimo dėsnis.

Apreiškimo turinys mus pasiekia per kultūrinius, socialinius pavidalus. Šventraštis kalba žmonių kalba, istorijos įvykiais. Mat žmogus negali suvokti kažko visiškai naujo, jeigu ta naujovė nesusiejama su tuo, kas jau pažįstama. Turime atidžiai išgvildinti Šventraščio žinią iš kultūrinio substrato, kuriame ne viskas gera ir teisinga, kuriame nemažai išankstinių nuostatų, stereotipų, neteisų, netgi visiškai ydingų papročių. O tai reikalauja nuolatinio budrumo ir proto pastangų.

Priešingu atveju kultūriniai vaizdiniai įsismelkia į pasąmonę ir užima tikrovės vietą, tuomet žmogus mato ne simbolinę, o tiesioginę, materialią paties vaizdinio reikšmę. Kaip pavyzdį galima imti Biblijoje dažną nusidedančios Dievo tautos palyginimą su neištikima žmona. Be reikiamos atotrūkios, be suvokimo, kad pranašai naudoja savo laikmečio visuomenės sanklodos reiškinius tam, kad būtų amžininkų suprasti, bet siekia perteikti tą sanklodą toli pranokstančią žinią, simbolis tampa buitine tikrove. Ir tai pavojinga žmonių tarpusavio santykiams. Vyras tapatinamas su Dievu, kuris turi valdžią ir yra teišus, o moteriai prikljuojama neištikimybės etiketė, nors Šventraštis kalba apie visos tautos, t. y. ir vyrų, nuodėmingumą.

Nors nuo Vatikano II susirinkimo Bažnyčios dokumentuose nuosekliai bandoma kalbėti apie tai, ką gali ir turi daryti tikintieji, pokyčiai lėti, nes tekstai atsimuša į stereotipinius (o gal net archetipinius) vaizdinius. Viena svarbiausių bet kurios religinės patirties kategorijų yra atsivertimas (*metanoia*). Tai nėra vien moralinis ir egzistencinis apsisprendimas. Jis apima ir kruopštų intelektualinį darbą, savo proto atvertimą, naują pasaulio, savęs ir santykio su kitu suvokimą. Sustabarėjusios institucinės ir paprotinės struktūros kaip tik stabdo šį procesą ir priešinasi problemų pripažinimui. Vis dėlto, jeigu girdime Evangeliją, neįmanoma praleisti pro ausis, kad Kristus atėjęs kvieisti ligonių, o ne sveikųjų (plg. Lk 5, 31; Mk 2, 17; Mt 9, 12).

Klerikalizmas yra tikinčiųjų bendruomenės liga, kurią geriau gydyti ir negaišti laiko priekaištams Vakarų (ar kokiam kitam) pasauliui dėl nutolimo nuo krikščionybės.

▲ ANDRIUS NAVICKAS

Labai dėkui Editai. Suprantu, kad visada yra įtampa tarp neregimosios Bažnyčios ir Bažnyčios kaip institucijos. Tarp egzistencinio lygmens ir socialinio, tarp teologijos ir sociologijos. O dabar man labai malonu pranešti, kad kalbės ilgametis „Mažosios studijos“ radijo direktorius, pranciškonas kunigas Julius Sasnauskas. Man asmeniškai jis yra labai svarbus krikščionio, drąsiai plaukiančio prieš bet kokios konjunktyros srovę, pavyzdys.

JULIUS SASNAUSKAS KUNIGO ŽVILGSNIS

Pasižiūrėjęs šiandien į kalendorių – netikrinu tų datų, bet reikėjo eiti į mišias, tai ir pažiūrėjau, – matau, kad Šv. Petro Sostas. Net juokinga pasidarė. Galvoju, na ir dieną surado tokiai konferencijai. Tyčia ar netyčia? Negi įmanoma sugalvoti dar klerikališkesnę šventę?

Vis dėlto, kaip sako protingi žmonės, atsitiktinumų nebūna. Juk ir sostas, ir Petras mums asocijuojasi su valdžia, su garbe, su šlove ir t. t. Su visais tais neigiamais dalykais, dėl kurių čia ir susirinkome. Bet mišių pirmoji malda, kurioje sakoma, kad ganytojai „ne sau, bet jums tarnauja“ – tai skaitinys iš Pirmojo Petro laiško (1 Pt 1, 12) – viską sudėlioja į savo vietas. Keistas jausmas man kyla, nes žinau, kad Petro bendruomenės būta gan sektantiškos. Nežinau, ar yra nustatyta, kurioj vietoj ji veikė, bet buvusi ji labai uždara, atsiribojusi nuo pasaulio. Buvo įsitikinusi, kad privalo saugoti tikėjimo paveldą, privalo brėžti labai griežtas ribas tarp pasaulio ir krikščionių. Vis dėlto esminis dalykas yra ne vadovauti, o tarnauti. Man atrodo, kad nesuvokti to neįmanoma, nes Bažnyčia visa kuo – ir savo tekstais, ir liturgija, ir šventųjų gyvenimais – mums primena apie tą tarnavimą. Primena taip pat ir popiežius.

Nesu labai gilinęsis į teorijas, kaip suvokti tas klerikalizmo šaknis ar kokios jų priežastys. Tik akivaizdu, kad jos kiek skiriasi. Mūsų klerikalizmas tikrai nėra toks kaip Airijoje, Lenkijoje ar kai kuriose JAV valstijose. Man yra pasakoję, kad dar vos prieš kokius penkiolika metų Čikagoje policininkas tą pačią dieną išlėkdavo iš darbo, jei išrašydavo baudą kunigui, sustabdytam už viršytą greitį. Tokio klerikalizmo mes neturėjome. Mus, galvoju, nuo daug ko gelbėjo tai, kad žlugo valstybė, paskui tie caro laikais vykę Bažnyčios persekiojimai, kai visi buvo suvaryti tarsi į maišą. Smetonos laikais gelbėjo tai, kad tai buvo tautininkų valstybė, kuri su Bažnyčia irgi konfliktavo. O paskiau tarybinis laikotarpis. Nors kai dabar galvoju apie Kroniką, manau, kad iš šių dienų pozicijos žiūrint ji buvo klerikalinė. Kalbėdami apie tai, kad nėra leidžiama bendruomenei vystyti talentų, turime turėti omenyje, kad klerikalizmas iš esmės neigia Šventosios Dvasios veikimą. Žodžiu, kad ne Šventoji Dvasia veikia Bažnyčioje, bet žmonės – tinkami ar netinkami, pasiruošę tam ar ne. Tai Kronika man atrodo... Niekas, aišku, jos dabar nestudijuoja. Nežinau, kiek Lietuvoje yra žmonių, kurie ją perskaitė nuo pirmo iki paskutinio numerio. Man, kaip prisimenu, tada patiko, kad yra geri, tikri vyskupai ir netikri vyskupai. Yra tikri kunigai ir netikri kunigai. Tam tikra prasme ir turim, kad Bažnyčia yra tokia, kokia ji man atrodo esanti. Kaip aš ją vertinu? Taip, kaip ji man prisistato... Tai reiškia, kad tas Šventosios Dvasios veikimas buvo absoliučiai išeliminuotas. Nes buvo tam tikra grupė žmonių, kurie buvo labai geri. Kita vertus, Kronika kalbėjo, ar išsikovojo teisę kalbėti, tautos vardu. Tai irgi atnešė žalos Bažnyčiai, nes

ji ir toliau norėjo kalbėti tautos vardu, kalbėti ir po Atgimimo. Atsimenu vieną interviu, duotą per pirmąjį suvažiavimą. Tada aš mokiausi seminarijoje. Kunigai sėdėjo atskirai, su sutanom, ir vienas užkalbintas kunigas pradėjo tokius „briedus“ varyti, kad pagalvojau, jog jis absoliučiai nieko nesuvokia. Ir nebuvo jis toks jau senas. O lūkesčių būta milžiniškų. Apie tai daug rašo čekų teologas Tomášas Halíkas. Anot jo, ta Bažnyčia tarsi glūdėjo už širmos, ir visi galvojo, kad ten tiek visko sukaupta: ir žinių, ir šventumo, ir drąsos, ir išmanymo, ir rūpesčio, ir meilės – visko, ko tik nori. O paskui ta širma pasislinko, ir pasimatė, kad nieko ten per daug ir nėra.

Kunigams net kažkokio noro būti ir augti kartu su žmonėmis nebuvo. Tai irgi kūrė prielaidas mūsų lietuviškam klerikalizmui. Kita vertus, kai į valdžią sugrįžo vadinamieji buvusieji, tai daug jų norėjo išpirkti savo kaltę pamalonindami Bažnyčią. Mums, „Mažajai studijai“, pavyzdžiui, geriausi laikai buvo valdžioje esant LDDP. Ne konservatoriai, ne dar kas, bet LDDP mus labiausiai ir su didžiausiu džiaugsmu rėmė. Ir net ne vienoj vietoj, o daug kur. Kalbu tik apie tai, ką pats mačiau. Atsimenu frazę, kuri išsprūdo Vilniaus vyskupijos valdytojui Gutauskui: „Mes daug gavom ir dar daugiau gaušim.“ Jis tai per pamokslą pasakė. Nes iš tikrųjų viskas plūdo labai lengvai. Tos visos restitucijos atrodė net neadekvačios. Ką mes, Bažnyčia, padarėme, kad dabar turime teisę imti tuo ir naudotis? Užimti išskirtinę, privilegijuotą poziciją. Ir kai po kurio laiko tai baigėsi, o, kaip dabar akivaizdu, baigėsi ne šiandien, bet anksčiau, tai sukėlė nerimą ir skausmą. Kažkokias konvulsijas.

O dėl to, ką kalba popiežius, tai nežinau... Klerikalizmas mums nebuvo sąmoningai peršamas. Į seminariją patekau lūžio metu, per patį Atgimimą. Tačiau susidūriau su visu tuo vienodumu – reikėjo vienodas skrybėles nusipirkti, vienodus batus, kad viskas juoda būtų, viskas. Tada norisi, kad bent kas būtų kitaip, kad bent kas būtų raudona, bet sąmoningo klerikalizmo nenorėta įkalti, nebuvo to. Kažkada juk būta ir luomų, ir paprastas teismas kunigo negalėdavęs teisti. Tų dalykų jau nebebuve. Bet manau, kad kartais kunigai, ko nors negalėdami, nemokėdami, nenorėdami ar neturėdami laiko padaryti, stengiasi visa tai kompensuoti sielovadoje griežta valdiška laikysena. O pasauliečiai irgi prie to prisideda, nes gali ta šlove pasišildyti.

Bet jau tada baimė buvo kažkaip praėjusi, ir mes leidome sau įžūliai elgtis, plėtėme ribas. Ir drabužių, ir elgesio, ir ko tiktai nori. Mums nepatiko, nesimpatiskai atrodė tas išsiskyrimas. Visi norėjo būti kartu su žmonėmis. Bet man asmeniškai padėjo Torontas. Lietuviškoji Toronto Prisikėlimo parapija netgi pasauliniu mastu viena pirmųjų sukūrė parapijos tarybą. Atrodo, kad ji tai padarė, kai net Vatikano II susirinkimas dar gal nebuvo pasibaigęs. Taryboje visą laiką dirbo penki, šeši, septyni kunigai ir klebonas. Klebonai vadovaudavo, buvo labai gerbiami, bet pasauliečiai irgi buvo aktyvūs, su savo talentais, su pasiūlymais, su viskuo. Ir vyko bendradarbiavimas. Dėl to ten to klerikalizmo nė užuominų nebuvo. Nors klebonas buvo klebonas, jo balsas buvo labai svarbus. O paskiau Vilniuje, aišku, išgelbėjo griuvėsiai, bendruomenės kūrimas. Buvo daug jaunų žmonių, studentų, visko. Su jais

„klerikaliskai“ nepabūsi. Nepabūsi net norėdamas. Kadangi jie tau to neleidžia. Jie ateina, jie elgiasi kitaip, ir tu turi sėsti ir žaisti kortom su jais arba jie suvalgo viską iš šaldytuvo, o jeigu neturi rakto, tai išlaužia dureles ir t. t. Tai tas gelbėjo.

O dėl šiandien tai nemanau, kad tie visi maršo dalyviai turi ką nors bendra su kokiu nors klerikalizmu. Čia ne klerikalizmas, čia kiti dalykai. O dėl klerikalizmo, tai jo grimasos, aišku, kartais yra labai subtilios. Tarkim, tu prisiimi iš anksto tarsi garantuotą pagarbą ar išskirtinumą, o paskui jautiesi turįs teisę nurodinėti.

Pati konferencija galėtų būti gera tuo, kad mes čia susirinkome ne į rekolekcijas, tačiau akivaizdu, kad pasaulietinė valstybė vis dėlto turėtų pamėginti suvokti, kaip ji gali ir turi bendrauti su Bažnyčia. Savo ruožtu ir Bažnyčia turėtų suvokti, ką ji gali, kur jai nebūtina ribų brėžti. Stebėdamas ginčus dėl Stambulo konvencijos ar dėl partnerystės, aš galvoju, kad nebuvo išnaudotos visos galimybės, politikai neišnaudojo tam tikros Bažnyčios žmonių paramos. O juk galėjo eiti ir pamėginti rasti bendrą kalbą, inicijuoti supažindinimą su kokiomis nors knygomis. Ir ne tiktai su Jameso Martino knyga, kuri, mano manymu, šiaip jau nėra pavyzdinė šituo klausimu. Esama daugybė studijų, ir tereikia kalbėti.

Dėl tų žmonių – tai aš kartais pagalvoju, kad bepigiu, kai visą laiką buvai tam tikroje aplinkoje, skaitei protingus žmones, klauseisi jų ar bendravai su jais, taigi turėjai galimybę pamąstyti apie viską. Bet esama daug mano kartos žmonių ar net jaunesnių, kurie, nebūdami jokie klerikalai, visą gyvenimą girdėjo Bažnyčią sakant, jog yra taip, kad yra šeima, yra

tokie dalykai. Ir staiga jie ne tik iš politikų, bet ir iš pačios Bažnyčios ima girdėti, kad viskas nėra taip, kaip Bažnyčia kalbėjo visą jų gyvenimą. Reikėtų jiems pamėginti tai kaip nors paaiškinti, reikėtų, kaip dabar sakoma, komunikuoti su jais. Pateikti kokių nors gyvenimiškų istorijų ar pavyzdžių. Man pačiam pavyzdžiai labai padėjo, ir kai susiduri su gyvenimu, daug ką kitaip pamatai. Kažkuris amerikiečių ar anglų kardinolas prisipažino, kad buvo skeptiškai nusiteikęs dėl partnerysčių, bet pakeitė savo nuomonę, kai pakviestas pavakarieniauti su viena homoseksualia šeima iš arčiau pamatė, kaip ji gyvena. Manau, kad tokiems žmonėms yra tikrai labai sunku, jie ne visi tai pasako ir vargu ar eina į gatves šaukt ar baubt. Čia būtų galima surasti kažkokį bendravimą, surasti žmonių, kurie rastų krikščionišką motyvaciją palaikyti juos. Kaip, tarkim, Maltoje, kur jėzuitai yra įsijungę jau daug metų. Per Maltą ir į Bernardinus atėjo mintis imtis tokios iniciatyvos.

O dėl klerikalizmo, tai jis elementarus. Vakar susitariau su mūsų klieriku, kad jis pavėžės mane iš seminarijos mašina. Be penkiolikos šeštą baigėsi paskaitos, o pusę septynių turėjau paskirtą susitikimą. Išėjęs į lauką ėmiau laukti mašinos. Laukiu laukiu, laukiu laukiu. Skambinu. O jis, pasirodo, paėmęs vyskupą kažkur nuvežti. Tas vyskupas žvaliu balsu man ėmė aiškinti, kad aš palauksiąs, o šiaip jam labai smagu, kad galime pasisveikinti. Iš jo tono jautei, kad jis esąs vyskupas ir todėl turįs teisę važinėti. Pradėjo lyti, snyguriuoti, ir aš gerą pusvalandį turėjau mindžiukuodamas mirkti lietuje. Žinoma, aš tą klieriką paskiau išdėjau į šuns dienas. Bet nutinka ir kitaip, visai ne klerikališkai. Kartą teko vesti rekolekcijas,

kuriose dalyvavo Panevėžio vyskupas Jonas Kauneckas. Vyskupas, dabar jau emeritas, atvažiavo aplankyti vieno kunigo, ir jam paskui reikėjo grįžti namo. Bet, užuot vykęs į šalimais esantį Panevėžį, jis paliepė savo vairuotojui nuvežti mane į Vilnių ir pats važiavo su manimi apie pusantro šimto kilometrų iki sostinės.

Vėlgi, žinoma, daug ką lemia, kaip tu tai suvoki. Ne veltui dabar dominuoja ekleziologija, akcentuojanti Dievo tautą. Ši ekleziologija, kurią palaiko Pranciškus, yra pajėgi viską pati padaryti ir kartu su visais rasti atsakymus. Kaip tu, kaip kunigas, suvoki savo kunigybę? Visa laimė, kad jei žmogus yra bent kiek atviras ir protaujantis, tai jis gali keistis ir keičiasi. Aš irgi ėjau į kunigus dėl to, kad kovočiau su tarybine valdžia, kad būčiau panašus į Tamkevičių. Bet po trejų ar ketverių metų tas noras pasikeitė. O paskui nebeliko ir pačios tarybinės valdžios. Reikėjo imtis daryti kitką.

Taigi gyvenimas mus keičia, todėl ir esu ramiai nusiteikęs. Mes neturime daug to klerikalizmo. Tik kartais man tas pataikavimas iš abiejų pusių atrodo esąs žalingesnis už kokią nors griežtą poziciją, jeigu ji argumentuota. Juk galima su ja diskutuoti. Bet kai viena pusė imasi pataikauti Bažnyčiai, o Bažnyčia atsako pataikaudama – kaip toj pasakėčioj, gegutė giria gaidį už tai, kad jis gegutę giria, – tai jau nei šis, nei tas.

Kaip jau sakiau, mus daug kas gelbėjo nuo tų visų skandalų – pedofilijos ar kitų. Bet vėlgi, pasipriešinimo metu susiklostė tam tikras klerikalizmo modelis. Kalbant apie politiką, tai aš irgi taip galvočiau: „O, ten kunigams netinka net iš tolo

artintis!“ Bet, pavyzdžiui, turim Vaižgantą. Savo 1919 metų brošiūroje Vaižgantas labai smerkė kunigus, kurie nori dvasią sustiprinti materialybėmis, žodžiu, eina į politiką ar dar kur kitur. Bet, kaip žinome, jis pats buvo Tautininkų partijos narys ir to visai nesikratė. Vaikščiojo su ordinais, erzino kitus kunigus ir prelatą Jakštą-Dambrauską. Kaip rašo pats Vaižgantas, orusis Jakštas-Dambrauskas net loštelėjo atgal, kai pamatė jį einant nusišagsčiusį visais ordinais. Bet Vaižgantas nebuvo klerikalas. Niekur nerasi net eilutės, kuri tai parodytų, o ir su Smetona jis bendravo kaip su draugu, tikru draugu, bendražygiu. Čia veikiausiai pasireiškia kažkokie broliškumo, meilės, pagarbos, kultūros dalykai, kurie viską ir sušvelnina. Juk jeigu kalbi maldą, skaitai kažką ar žiūri į žmogų, tu po kurio laiko imi keistis. Kaip toje istorijoje apie besislapstantį pabėgėlį ar karį, kuris buvo paaukotas siekiant išgelbėti kaimą. Mat daugelio žmonių gyvybė esanti brangesnė už vieno. Tačiau koks gi būtų buvęs kaimiečių sprendimas, jei jie būtų nuėję ir pažvelgę į to pasmerktojo žmogaus akis. Tai gal ir banalu, bet kai žiūri, tai...

Nemanau, kad viskas, kas tik buvo praeityje, negali nebūti gražu ar siektina. Man juokingos tos dabartinės pastangos pašalinti iš Bažnyčios retorikos kokius nors terminus ar žodžius, kurie, kaip nuogaštaujama, nebus populiarūs ar sulauks kreivų žvilgsnių. Ir tas vertimas būtina visą laiką šypsotis. Nors dabar tai jau ir tikra retenybė, tačiau vis dar gali išgirsti kalbant neva kunigas išbaręs. Pagalvoju, kelintais gi metais tu buvai išbartas. Gal prieš dvidešimt metų dar kas nors ką nors ir barė, tačiau dabar jau tikrai ne.

Aktualiausi man būtų valstybės ir Bažnyčios santykiai. Štai čia reikėtų ieškoti. Ir tikrai Bažnyčia daug kur galėtų paremti. O tikintieji ar tikintys politikai vėl galėtų papildyti tuo, kuo patys kunigai negali. Nes turėdami autoritetą ir gerą valią jie kartais neturi reikiamos kompetencijos.

Krikščionybė ir toliau tebedarys įtaką, kad ir tarp eilučių. Užvakar pažiūrėjau filmą su Juliette Binoche. Toks jovalas ir nieko krikščioniška. Santykiai neišnarpliojami susipainioję, tas su to žmona, anas su to, bet filmo pabaigoje jie džiaugiasi, kad vieno jų žmona laukiasi vaikelio... Vis tiek prasimuša toks, sakytum, krikščioniškas ilgesys. Niekur tai nedings, ir tikrai krikščionybė darys įtaką ir toliau. Ir sąžinei, ir – man labai patinka tas kažkur perskaitytas terminas – etinei vaizduotei.

Etinei vaizduotei krikščionybė ir evangelijos tikrai darys įtaką. Dėl to galime būti ramūs. Tai bus reikalinga, kaip reikalingas bus ir bendradarbiavimas bei parama. Apie tai reikia kalbėtis, ir tai darote. Ačiū.

▲ ANDRIUS NAVICKAS

Dabar kalbės Povilas Aleksandravičius, Lietuvių katalikų mokslo akademijos valdybos mokslinis sekretorius, „Mažosios studijos“ autorius, Mykolo Romerio universiteto dėstytojas ir žmogus, kuris drąsiai kelia klausimus apie Bažnyčios ir šiuolaikinės visuomenės santykius.

POVILAS ALEKSANDRAVIČIUS
VISUOMENĖS KONSOLIDAVIMAS:
KLERIKALIZMAS *VERSUS*
SOCIALINĖ DRAUGYSTĖ

Pastaraisiais metais teko gyvenime daug ką permąstyti, persvarstyti Evangeliją, ją iš naujo išjausti. Traktuoju ją kaip jaučiamą, apčiuopiamą, konkretų ir vidinį impulsą, energiją, kuri reiškiasi kaip kito žmogaus, savęs paties ir bet kurios kitos būtybės meilė. Ir duoda minties aiškumo. Evangelija yra daugiau nei abstrakčios teorinės gairės.

Šiandien pasiruošiau kalbėti gal kiek akademiškiau už tą labai šiltą ir jaukų toną, kuris buvo duotas mūsų konferencijai. Bandysiu išsisukti nuo perdėto akademiškumo ir kiek įmanoma paprasčiau pristatyti savo temą „Visuomenės konsolidavimas: klerikalizmas *versus* socialinė draugystė“.

Visuomenės konsolidavimo klausimas šiandien keliamas kaip niekada aštriai. Nuolat girdime, kokia susiskaldžiusi mūsų visuomenė. Todėl norėčiau paklausti, kokie yra visuomenės konsolidavimosi veiksniai? Kokiais būdais vyksta visuomenės vienijimasis? Koks yra kultūros, tradicijos, vertybių, politikos ir, pagaliau, religijos vaidmuo visuomenės konsolidavimo procese?

Norėčiau pristatyti dvi skirtingas visuomenės konsolidavimosi formas arba tendencijas. Dvi skirtingas ir realiai veikiančias jėgas, kurios efektyviai sujungia visuomenės narius. Abiejų jėgų veikimą galime lengvai identifikuoti istorijoje, nagrinėdami įvairių visuomenių raidą. Abi jos yra išsakinjusios mūsų prigimtyje, abi veikia mūsų sąmonėje, mūsų psichikoje. Pirmoji iš jų – tai visuomenės konsolidavimas per pavojaus pajautą, priešų baimę, poreikį gintis, taigi pulti. Antroji – visuomenės konsolidavimas per meilę, per socialinę draugystę, apie kurią kalba popiežius Pranciškus enciklikoje „Fratelli tutti“. Pirmoji tendencija istoriškai dominuoja, ji yra natūrali, jai pasiduodama spontaniškai. Antroji reikalauja daug pastangų, darbo, įsiklausymo ir tikėjimo. Krikščioniškame pasaulyje pirmąją tendenciją aš tapatinu su klerikalizmu. Antrąją – su autentišku Bažnyčios socialiniu mokymu.

Pirmuoju būdu visuomenės nariai yra konsoliduojami tarsi iš išorės. Istorija liudija, kad efektyviausiai visuomenė konsoliduojasi tada, kai yra nurodomas priešas ir grėsmė, kai yra sukeliama baimė. Nėra svarbu, ar šis priešas ir ši grėsmė yra realūs, ar išgalvoti. Tam, kad visuomenė būtų konsoliduota, užtenka nurodyti ir neegzistuojantį priešą, o geriausia – ką nors paversti priešu. Istorija liudija, kad priešais buvo paverčiamos netgi visai nepriešiška nusiteikusios žmonių grupės – kitos gentys, tautos, nacijos, religijos ar kitokio pobūdžio bendruomenės – tiesiog todėl, kad jos yra kitokios. Tikras ar išgalvotas priešas kelia baimę ir nesaugumą, ir tam, kad visuomenės nariai jaustųsi saugūs, jie spontaniškai jungiasi,

juos natūraliai suvienija priešiškas nusistatymas prieš nurodytą priešą. Juos apjungia neapykanta priešui, suteikianti palaimingo saugumo jauseną.

Priešas gali būti išorinis, pavyzdžiui, kita tauta. Priešas gali būti vidinis – „kitokie“, kurie esą kelia grėsmę iš vidaus. Bet kuriuo atveju pirmasis tokiu būdu konsoliduojamos visuomenės bruožas – pasiruošimas pulti. Tai karo instinktas. Geriausiai visuomenę suvienija karas prieš išorės ar vidaus priešą. Būti karo būsenos, pasiruošus pulti (juk geriausia gynyba – puolimas) yra efektyviausia visuomenės konsolidavimosi forma, kurią antropologai identifikuoja jau pirmąkart gentyse.

Kitas taip konsoliduojamos visuomenės bruožas – jos homogeniškumas, arba vienodumas. Instinktyviai manoma, kad vieninga visuomenė yra ta, kuri homogeniška, vienoda, kur individų skirtingumai ar ypatingi poreikiai yra neregimi, paaukojami dėl abstrakčios, visus piliečius suvienodinančios bendros vertybinės, kultūrinės sistemos, vienodos gyvenamosios. Kur kiekvienas individas atlieka jam skirtą funkciją, kaip skruzdė skruzdėlyne. Spontaniškai įsivaizduojama, kad ši instinktyvi vienybė ir yra tai, ko siekti turi žmonių visuomenė, jeigu ji nori būti pajėgi pasipriešinti priešui. Vienybė tampa vienodumo sinonimu.

Ši homogeniška, vienoda visuomenė instinktyviai nekenčia jau ne tik priešų, bet ir bet kurio kitokio žmogaus ar žmonių grupės. Kitokie pačiu faktu, kad yra kitokie, kelia šleikštulį ir pavojaus pajautą: juk jie grasina mūsų vienodumui, taigi mūsų vienybei. Mūsų vaikai, pasižiūrėję į kitokius, gali

užsigeisti patys tapti kitokie, o tada – vargas mūsų tapatybei, mūsų vertybėms, tradicijai, instinktyviai įsivaizduojant, kad šios vertybės ir tradicija buvo tokios jau tūkstančius metų!

Įvairios idėjos, kultūriniai turiniai, meno kūriniai ir, žinoma, religija gali būti ir buvo panaudojami kaip tik tokie visuomenės konsolidavimo formai, kurių čia pristačiau. Šiai vienybės formai yra būtina ideologija. Ideologija yra abstrakčia, nuo konkrečių žmonių poreikių ir savybių atitrūkusią bendrą tapatybę formuojantis teorinis konstruktas. Čia mano pristatomu būdu konsoliduojamoje visuomenėje konkretūs žmonės yra „pritempinėjami“ prie ideologijos ir privalo pamiršti savus unikalumus bei specifinius poreikius. Visi, kurie nesutinka būti „pritempti“ prie bendros formos, yra klasifikuojami kaip priešai. Šių žmonių skausmas nėra įdomus. Jie turi kentėti, nes yra kitokie. Visuomenės vienybė reikalauja paaukoti individualius ir unikalius asmenis.

Deja, privalome pripažinti, kad religija visais laikais ir visose civilizacijose, nuo mitologinių iki modernųjų, buvo tapusi instrumentu *par excellence* konsoliduoti visuomenes tuo būdu, kurį ką tik pristačiau. Krikščionybė – ne išimtis.

Aš esu krikščionis. Man krikščionybė – tai iš prigimties gelmių, iš prigimtį kuriančio Dievo, iš įsikūnijusio Kristaus gaunami meilės impulsai. Paversdama šiuos impulsus konkrečiais istoriniais veiksmais, krikščionybė sugebėjo transformuoti pasaulį: jos dėka žmonijos istorijoje atsirado rūpestis individu, unikaliais asmens poreikiais, teisingumu, asmenybės išsipildymu. Tačiau paraleliai šiam evangeliniam darbui istorijos tėkmėje krikščionybė reguliariai perimdavo

ir tą socialinio vienijimo funkciją tuo būdu, kurį pristačiau. Krikščionybė, panaudojama kaip ideologinis totalitarinio visuomenės vienijimo instrumentas, ir yra klerikalizmas. Pati persekiota įvairiais istoriniais laikotarpiais įvairiose pasaulio vietose krikščionybė, tapusi klerikalizmu, irgi persekiojo ir žudė. Krikščioniškumas buvo ne kartą naudojamas kaip kriterijus priešui nurodyti ar priešą dirbtinai sukurti. Ne viena vadinamoji krikščioniška visuomenė buvo neapykantos kitokiam visuomenė. Šiandieninis klerikalizmas yra tokios visuomenės tendencija. Jeigu pasigilintume į krikščionių fundamentalistų, kurių netrūksta ir mūsų Lietuvos Katalikų Bažnyčioje, sąmonę, be vargo pamatytume ir priešų paiešką, ir visiškai vienodos, homogeniškos visuomenės vaizdinį, ir krikščioniškų vertybių bei tikėjimo tiesų panaudojimą neapykantos kitokiam raiškai.

Dabartinis klerikalizmas dažniausiai jungiasi su kraštutinių dešiniųjų politinėmis jėgomis, kurios, neretai svetimos krikščioniškai minčiai, sėkmingai prisidengia krikščioniškoms vertybėms ir prie savęs pritraukia naivių krikščionių minias (Trumpo ar Orbano pavyzdžiai yra charakteringi). Taip krikščionybė yra politizuojama. Ją panaudojant visuomenė konsoliduojama čia pristatytu būdu, kuomet iškyla patys žiauriausi ir amoraliausi politiniai lyderiai, sukeltantys didžiausius istorinius kataklizmus.

Klerikalizmas, t. y. politizuota krikščionybė, yra didelė istorijos nelaimė ir savęs pačios, krikščionybės, išdavystė.

Atsikračiusi politinio instrumento statuso, krikščionybė gali kur kas laisviau išreikšti savo pačios esmę. Klerikalizmas

nėra neišvengiamas. Krikščionybė gali konsoliduoti visuomenę ir kitu būdu, pažadindama kitą prigimtinę tendenciją – meilės tendenciją. Meilė – tai rūpestis savo paties ir savo artimo laime, gaunant kur kas gilesnius, iš sielos gelmių, iš vidinės tiesos ateinančius impulsus. Pagal savo esmę, t. y. pagal meilę artimui, sau pačiam ir kiekvienai būtybei, gyvenanti krikščionybė vėlgi ima atlikti visuomenės konsolidavimo funkciją, tačiau visiškai kitu būdu nei mano prieš tai pristatytasis. Žmonės sieja kur kas gilesnis prigimtinis ryšys, kur kas gilesnės jungtys nei ta išorinė jėga, kurią sužadina priešas ir neapykanta kitokiam. Kai yra sužadinamos žmogaus gelmės, kai jis įgauna galimybę išsipasakoti, būti išklaustas, kai jaučia bendruomenės rūpestį visais individualiais jo poreikiais, jis pasijaučia saugus visai kitaip, nei susiliedamas su minia. Kai žmogaus unikalumas nėra naikinamas dėl abstrakčios bendrybės, kai jis neišsivysto į egoizmo formą atomizuotoje vartotojiškoje visuomenėje, kai jis yra puoselėjamas savo gilioje tiesoje, žmogus ima jausti giluminį ryšį su kitais žmonėmis.

Apie šią, visiškai priešingą nei pirmoji, visuomenės konsolidavimosi formą nei pirmoji šiandien kalba popiežius Pranciškus. Jo enciklika „Fratelli tutti“ siūlo mums socialinės draugystės sąvoką. Tai visuomenės konsolidavimas iš vidaus, pagrįstas žmogaus vidine tiesa. Ši vidinė tiesa tik vėliau tampa teorinių konceptų objektu. Iš pat pradžių ji reiškiasi kaip tam tikra pamatinė, konkreti, jaučiama vidinė energija. Galima ją vadinti meile arba, filosofiniu ir psichologiniu žargonu, fundamentalia emocija. Svarbiausia – ją užčiuopti. Tai nėra

emocija įprasta prasme, lydinti tik paviršutiniškas patirtis ir greitai išsisklaidanti. Ji kyla tuomet, kai žmogus užčiuopia tai, kas jis yra. Tai duoda ir gelmės, ir pastovumo. Tai turi psichologinės terapijos poveikį. Žmogus, aptikęs sąlytį su saviimi pačiu, nustoja jaustis svetimas sau pačiam, taip pat kitiems žmonėms ir pasauliui – tikrovei kaip tokiai. Man atrodo, kad svarbiausias tikslas mūsų visuomenėse šiandien – psichologinė ir dvasinė žmonių sveikata. O rūpestis psichologine ir dvasine žmonių sveikata prasideda nuo išsikalbėjimo ir nuo išklausymo. Mes turėtume rūpintis, kad visuomenėje rastųsi išsikalbėjimo ir išklausymo erdvės. Tokiose erdvėse ir gimsta brandūs santykiai su kitais žmonėmis ir tampa įmanoma kitokia visuomenės konsolidavimosi forma.

Man labai imponuoja prancūzų filosofo Polio Ricœur naratyvinės, arba pasakojamosios, tapatybės koncepcija. Man rodos, ji atskleidžia tą visuomenės konsolidavimosi būdą, kurį galime vadinti iš esmės krikščionišku. Kai mes išsipasakojame ir kai klausomės kito žmogaus pasakojimo apie tai, kas jam iš tiesų svarbu, jo tikro gyvenimo pasakojimo, tam tikru momentu pastebime, kad tas žmogus mums tampa svarbesnis už jo profesiją, už jo statusą, už jo pasaulėžiūrą. Mes tarsi užčiuopiame jo būtį, tikrąjį jį. Šios jungtys tarp žmonių konsoliduoja visuomenę ne žaisdamos baimės instinktais, bet pagal tai, kas žmogus yra iš tiesų.

Enciklikoje „Fratelli tutti“ popiežius Pranciškus pabrėžia, kad socialinė draugystė gali lemti politinės tvarkos pokyčius, kad tai ne utopija. Žmogaus naratyvas, gyvenimo pasakojimas, įsiklausymas į jį, patirčių kaita, meilė gali būti

socialinių ir politinių normų, taigi visuomenės vienybės, šaltinis.

▲ ANDRIUS NAVICKAS

Man asmeniškai šios įžvalgos labai siejasi su tuo, ką kalbėjo Edita Janulevičiūtė. Apie tai, kad posakis „Sustok, akimirka žavinga“ tėra estetiškas pasirinkimas.

Tikrovė yra ne daiktavardis, bet veiksmažodis, procesas, o ne sustingęs daiktas. Kai bandome mąstyti statiškai, stengiamės kažką „konservuoti“, susiduriame su schemomis, o ne su tikrove. „Tradicija“, kurią taip energingai bando saugoti tradicionalistai, yra ne paveldėtas sodas, kurį reikia puoselėti, bet veikiau konstruktas, schema, kurią bandoma primesti besikeičiančiai tikrovei, ir piktinamasi viskuo, kas į tą schemą neįsitenka.

Jeigu teisingai supratau Povilą, tai klerikalizmo pavojus ir yra tas, kad jis nustoja būti susijęs su tikrove ir virsta ideologija. Sekimas Kristumi negali būti ideologija, nes sekti – tai reaguoti, o ne įsikibti į schemą.

▲ EDITA JANULEVIČIŪTĖ

Buvo kalbėta apie tai, kad visuomenė gali būti vienijama, telkiama panaudojant kovos su bendru priešu idėją. Šian-

dien tas „priešas“ neretai yra ne konkreti žmonių grupė, bet abstrakčios kategorijos. Globalizacija, liberali demokratija, tradicinė šeima – visi tie terminai visų pirma turi grynai instrumentinę funkciją teoriniuose samprotavimuose, t. y. jie pasitelkiami klasifikuojant sudėtingus tikrovės reiškinius. Kai jais nuolat mosikuojama politinėse kampanijose, jie veikia virsta tuščiais šūkais. Jeigu žmonės negali užpildyti šių abstrakcijų konkrečiu turiniu, susieti jų su vaizdiniais ir patirtimis iš savo gyvenimo, jie lengvai tampa ideologijų įkaitais. Sąvokos virsta kone substancialia tikrove, kuri kelia grėsmę ir su kuria žmogui lyg ir reikia kažką daryti, prieš ją kovoti. O juk tai neįmanoma. Jau vien todėl, kad tai nėra konkrečios būtybės, su kuriomis susitinkame gyvenime. Ragindami kovoti, pavyzdžiui, prieš kėsiniamąsi į tradicinę šeimą (kad ir ką tai reikštų), ideologai pastato eilinį pilietį į neįmanomą padėtį: jam reikia pakeisti daugybės milijonų kitų žmonių mąstymą, pažiūras ir pasirinkimus. Žmonės perkeliama į neaiškų abstraktų pasaulį, kuriame jie verčiami kautis prieš sąvokas, kurių net reikšmės suprasti negali, neretai tiesiog negavę tam reikiamo išsilavinimo. Būtent ši neįmanomybė išspręsti gautą užduotį stumia žmones į dar didesnę gynybiškumą, užsidarymą, visų žmonių skirstymą į savus ir priešus, galiausiai į agresiją.

Pokalbio pertraukos metu buvo užsiminta, kad jauniems kunigams pliuralizmas yra didelis iššūkis ir jie patiria savotišką krikščioniškos tapatybės krizę. Bet argi taip atsitinka ne todėl, kad jie mano turį būtinai kažką su tuo pliuralizmu padaryti, koku nors (jiems nežinomu) būdu aprėpti tą pliu-

ralistinę visumą? Juk realiame gyvenime niekas nesusitinka nei su pliuralizmu, nei su visa visuomene, dar mažiau su visu pasauliu, kad ir kiek kalbėtume apie globalizaciją. Mes susitinkame su įvairiais skirtingų pažiūrų, skirtingų patirčių asmenimis. Ir su daugeliu įmanoma rasti būdą susikalbėti. Kiekvieną galima išklaudyti, pabandyti suprasti ir netgi rasti sąlyčio taškų. Jeigu pats sau neužkrauni visos visuomenės, visos žmonijos įvairovės kaip neišsprendžiamo uždavinio naštos, įvairovė nesugniuždys. Žinoma, kiekvienas asmuo jau vien dėl to, kad tai kitas, gali būti iššūkiu, dažnai susikalbėti bus nelengva. Visgi atsisakius reikalavimo būtinai įtikinti ar atversti, kiekvienas „kitoks“ pirmiausia yra mano artimas. Jeigu laikai save krikščioniu, stengiesi sekti Kristaus pavyzdžiu, t. y. susitikti su kitu visų pirma kaip su gyvu žmogumi, o ne kaip su kažkuo kitokiu ar išpažįstančiu ne tas vertybes. Pats Kristus, beje, gyveno itin pliuralistiškoje, įvairioje visuomenėje tarp graikų ir romėnų, tarp žydų ir samariečių, įvairias judaizmo pakraipas praktikuojančių žydų, Rašto aiškintojų ir muitininkų. Ir Jis paprasčiausiai kalbėjo, skelbė savo gerąją žinią visiems ir kiekvienam, kas turi ausis klausyti. Nekalbėjo apie būtinybę kaip nors suvaldyti visą pliuralistinį, t. y. įvairų pasaulį. Nereikalavo nei jo suvienodinti, nei skirtingumus sudėlioti į lentynėles, suskirstyti į griežtai atskirtas kategorijas.

Krikščioniška tapatybė ir yra pasirinkimas sekti paskui Kristų, tapti Jo mokiniu. Tai nėra žiūrėjimas į veidrodį ieškant tapatybės savyje ar skirtumų nuo kitų sąrašuose. Popiežius Pranciškus dažnai perspėja, kad Bažnyčia neturi būti

autoreferencinė, kitaip tariant, neturi likti užsidariusi savyje ir laikyti save pačią atskaitos tašku sau. Juk būtent toks dvasinis narcisizmas ir sujaukia tapatybės suvokimą. Krikščionio tapatybė – tai pats Kristus, Jo nurodytas kelias. Jeigu pameti iš akių tikslą, tai ir nebežinai, kas esi. Vėlgi tas pats klausimas, kurį jau kėliau: ar gyvenam pagal Evangelijos siūlomus gyvenimo dėsnius, ar funkcionuojam pagal socialinių grupių dėsnius, pabrėždami savo skirtingumus nuo kitų?

Beje, manau, kad hierarchijos sustabarėjimas, jos su-reikšminimas yra savotiška kompensacija, kuria žmonės atsveria uždarumą. Reikalaujama vienodumo, darnos, kaip dabar madinga sakyti, užsidarydama savyje tarp tokių pat, bendruomenė ima dusti. Žmogui būtina įvairovė ir atsivėrimas kitybei. Atsiskyrusi nuo visų „kitokių“, bendruomenė savyje susikuria pakaitinę „įvairovę“, susiskirstydama į luomus ir reikalaujama griežtai laikytis tų luomų atskirumo, priskirdama jiems fiksuotas savybes ir galias. Paprasčiausiai tam, kad nepražūtų visiškai suvienodėjusi.

▲ ANDRIUS NAVICKAS

Dėkui. Dabar pakvieskime Nomedą Hofertaitę. Esu labai dėkingas Aušrai Maldeikienei už toną, kuris buvo jos pasiūlytas šiai diskusijai. Aušra kalbėjo apie patirtį ir pirmuoju asmeniu. Kai mes kalbame apie klerikalizmą, kalbame apie pavojų, pagundą, kuriai galime pasiduoti kiekvienas iš mūsų.

Kalbėjimas remiantis asmenine patirtimi nėra kalbėjimas „iš aukšto“, mokant kitus. Tai kalbėjimas iš rūpesčio ir suvokimo, kad labai sunku būnant pasaulyje nesusitapatinti su galios logika.

NOMEDA HOFERTAITĖ DVASINIS PIKNAUDŽIAVIMAS BAŽNYČIOJE

Atsiliepdama į jūsų pasisakymus, noriu pasidalinti asmenine patirtimi. Neseniai išverčiau kartūzų ordino generalinio prioro Domo Dysmaso de Lassus'o knygą „Vienuolinio gyvenimo pavojai ir nukrypimai“. Autorius padeda bažnytinėse struktūrose nukentėjusiems asmenims, ypač vienuoliniame gyvenime.

Pati šešerius metus praleidau krizę išgyvenančioje bendruomenėje, tad galiu patvirtinti, kad knygoje įvardijamos ne tik esminės sistemos problemos, bet ir jų priežastys. Knyga parengta remiantis liudijimais – nukentėjusiųjų, nusikaltimus tyrusių Vatikano įgaliotų dvasininkų, teisininkų, aukoms padedančių psichologų, psichiatrų. Pačiai teko bendrauti su asmenimis, palikusiais „sektantiškų požymių“ turinčias bendruomenes, pagelbėti jiems sprendžiant „išėjimo procedūras“. Jų liudijimai kone pažodžiui atkartoja knygoje pateiktus „nukrypimo“ pavyzdžius. Tokių krizes išgyvenančių ir „sektantiškais nukrypimais“ pasižyminčių bendruomenių sąrašas sudarytas Vatikano sprendimu.

Andrius Navickas ir Julius Sasnauskas priminė, kad šiandien Šv. apaštalo Petro Sosto šventė. Kristus tesi pažadą – Jo įkurta Bažnyčia gyva, jai vadovauja 266-asis šv. Petro, kuris tris kartus išsigynė Atpirkėjo, įpėdinis. Gaidžiui pragyodus apaštalas pravirko ir jam buvo atleista. Popiežiaus emerito Benedikto, popiežiaus Pranciškaus, Prancūzijos vyskupų sinodo pripažinimas ir atsakomybės už klerikalų įvykdytus nusikaltimus prisiėmimas primena šv. Petrą: Kristus neatsiima duoto pažado, jei tik klydusieji pripažįsta savo klaidą ir prašo atleidimo. Bažnyčios atsinaujinimas, kai galva atvirai kalba apie reformos būtinybę, rodo, kad Bažnyčia nėra sekta – sekto vadovas nepripažįsta problemų.

Šiuo metu atvirai kalbama apie klerikalizmą, su tuo susijusias problemas, bet terminas „dvasinis piktnaudžiavimas“ pasigirsta retai, ypač Lietuvoje. Nors tai didžiulė problema. Pasak Prancūzijos vyskupo, vadovaujančio grupei, padedančiai klerikalizmo aukoms, dvasinis ar psichologinis manipuliavimas tolygus išprievartavimui: užvaldomas žmogaus protas, valia ir sąžinė. Nebelikus kritinio mąstymo, laisvos valios ir užmigdžius sąžinę, asmuo nebėra atsakingas už savo veiksmus, juo galima lengvai manipuluoti. Klerikalų aukoms padedantieji teigia, kad seksualinio išnaudojimo nusikaltimai yra dvasinio ar psichologinio manipuliavimo pasekmė. Žinoma, manipuliavimas, arba mobingas, vyksta visose žmonių grupėse, pradedant šeima, bet bažnytinėse struktūrose tai vykdoma prisidengiant Bažnyčia ir Kristumi. Tad ir pasekmės skaudesnės – nukentėjusysis ir jo artimieji praranda pasitikėjimą pačia institucija, nors nusikaltimus

vykdo pavieniai nusikaltėliai. Knygos autorius analizuoja šias problemas Bažnyčios Tradicijos kontekste parodydamas, kad tai akivaizdus nukrypimas nuo Kristaus įsteigtos institucijos mokymo. Pavieniai nusikaltėliai, net ir žinomi hierarchai ar charizmatinės asmenybės, tėra pavieniai Bažnyčios nariai, tad negali užgožti Bažnyčios veido.

Dvasinio piktnaudžiavimo problema ypač skauda vienuolinėse bendruomenėse, įkurtose po Vatikano II susirinkimo, kurio metu imtasi svarbios reformos, sausai įstatymo raidei suteikta gyvybė. Bet kilo kitas pavojus – dalis tikinčiųjų tai suprato kaip visišką įstatymo atmetimą ir viską patikėjo „dvasios vedimui“. Vienuoliniame gyvenime tai pasireiškė konstitucijų ir regulų, reglamentuojančių bendruomenės gyvenimą, reliatyvizacija, viskas buvo patikėta „dvasiai“, t. y. įkūrėjo ir jo pasirinktų patarėjų valiai – šie tapo institucijos centru, joks sprendimas negalėjo būti priimtas be jų sutikimo (net meniu). Pavyzdžiui, įkūrėjas teigė „sužinojęs“ iš Šventosios Dvasios, kokias giesmes reikia giedoti. Ir bendruomenė, nors joje ir muzikinį išsilavinimą turintys žmonės, gieda menkavertes giesmeles, nes nedrįsta dvejoti Šventosios Dvasios muzikiniu skoniu. Yra ir baisesnių pavyzdžių: sveikiems žmonėms daromos operacijos, nes, pasak vyresniosios, geriausias būdas apsaugoti moterį nuo „demono gundymo“ – pašalinti gimdą. Kitai seseriai vyresnioji nurodė išrauti sveikus dantis. Tokių nukrypimų – jų vykdytojai turėjo „aiškintis“ Vatikanui – sąrašą galima tęsti be galo.

Benedikto XVI pontifikato pradžioje imtasi svarbių reformų sprendžiant įsisenėjusias bendruomenių problemas –

siunčiami vizitatoriai, kuriamos komisijos ir asociacijos nusikaltimams tirti ir padėti aukoms. Jose besidarbuojantys teigia, kad visose XX a. antroje pusėje įkurtose bendruomenėse ir institutuose problemos tos pačios, nors žvelgiant iš šalies ir atrodo skirtingos (apaštalinės ir kontempliatyvios; įvairios dvasingumo formos). To priežastis – piramidės principu kurta ir veikianti sistema, kurios smaigalys ar viršūnė yra vadovas, o apačioje – besąlygiškai paklūstantys bendruomenės nariai. Popiežiaus Pranciškaus tikslas – apversti tą piramidę, t. y. kad galva būtų apačioje. Sinodinis kelias, arba ėjimas kartu – 2022-ieji Sinodo metai, – veda tokių problemų sprendimo link. Ėjimas kartu vienija tikinčiuosius, nebelieka atskirties tarp *Ecclesia docens* (mokanti Bažnyčia) ir *Ecclesia discens* (besimokanti Bažnyčia). O kolegialumo principas – nepaikinant hierarchijos – padeda išvengti daugybės problemų vienuolinėse bendruomenėse, institutuose ir parapijose. Atmetus įstatymą kuriama centralizuota vieno asmens ar grupuotės valdoma sistema, kurioje individas tampa instrumentu vadovo rankose. Svarbu pabrėžti, kad klerikalizmas nėra išskirtinai susijęs su Kunigystės sakramentu, t. y. dvasininkais, o susijęs su manipuliacija valdžia: klerikalas gali būti katechetas, zakristijonas ar kokios nors kitos institucijos vadovas. XX a. antroje pusėje buvo įkurta ne viena „šeiminė bendruomenė“ – prie jų jungdavosi ištisos šeimos (prieš tai pardavusios savo turtą ir įnešusios į bendrą „įždą“), kurioms vadovavo pasaulietis. Jose įvykdyta daug nusikaltimų – vadovas reguliavo asmeninį šeimos gyvenimą (net intymų), konstatuota nemažai išnaudojimo atvejų, nusavintas turtas.

Tokių bendruomenių Katalikų Bažnyčioje beveik neliko. Tiriant tokių institucijų veiklą tapo aišku, kad jose vyrauja sektoms būdingi nukrypimai, tad Vatikano sprendimu buvo sudarytas „sektantiškų požymių turinčių bendruomenių“ sąrašas.

Žodis „sektantiškas“ dažnai piktina tikinčiuosius, bet užsivėrimas susikurtame pasaulyje, atmetimas bet kokios, net Vatikano kritikos, indoktrinacija, infantilizmas, kūrėjo kultas ir panašūs dalykai – sektoms būdingi požymiai. Neseniai Vatikanas paskelbė informaciją, kad absoliuti dauguma tokių bendruomenių įkūrėjų buvo „probleminės asmenybės“, nemažai jų Bažnyčios sprendimu nušalinti nuo bendruomenės vadovavimo ar net pašalinti iš institucijos, kunigai gražinti į pasauliečių luomą. Ne visos „sąrašo“ bendruomenės kaltinamos dėl seksualinių nusikaltimų, bet visos kenčia dėl dvasinio manipuliavimo. Konstatuota, kad vienuolinėse moterų bendruomenėse seksualinio išnaudojimo atvejai reti, bet jose praktikuojamo dvasinio piktnaudžiavimo pasekmės ypač skaudžios. Pavyzdžiui, dvasinis piktnaudžiavimas yra svarbiausias kaltinimas krizę išgyvenančiai Betliejaus bendruomenei – jos nariai, ypač seserys, pažeisti fiziškai, psichologiškai ir psichiškai. Daugelį metų vienuolinio gyvenimo aukoms padedanti prancūzė psichiatrė sako: „tokių pažeistų žmonių nesu sutikus“. Be to, seksualinio išnaudojimo atvejus galima įvardyti, o dvasinį piktnaudžiavimą pastebėti nėra lengva, ypač dvasiniame gyvenime, pamatomi tik jo padariniai – narių dalyvavimas (aktyvus ar pasyvus) visuotinėje manipuliavimo sistemoje – ir tam prieštaraujančių asmenų fizinės

ir psichikos ligos, net savižudybė. Bėda, kad gana dažnai tokioje sistemoje gyvenantys žmonės net nesuvokia, jog jais manipuluojama – liudijusieji sako atsikvošęję tik atsitraukę nuo bendruomenės (išvykę studijuoti, misijų metu). Iš šalies žvelgiant sunku suvokti, kaip galima gyventi tokioje aplinkoje, bet jauną žmogų (ne tik) žavi charizmatiškos asmenybės, kalbančios apie didžius idealus ir kviečiančios prisijungti prie pašauktųjų ypatingai misijai. Tobulumo troškimo vedami žmonės pasiduoda įkūrėjo (vadovo) įtakai ir valdžiai, kuri grįsta iškreipta klusnumo koncepcija, gana greitai sukuriama jo kultas. Tokiose vienuolijose, priešingai nei moko Bažnyčia, sumaišomas vidinis ir išorinis gyvenimas: novicijų magistras yra ir konfesarijus, arba palydėtojas, jis rūpinasi ne tik vienuolio formacija, bet ir vidiniu gyvenimu, o tai veda į dvasinį užvaldymą.

Paprastai manipuluojantys asmenys palaiko glaudžius tarpusavio ryšius, dalijasi informacija apie bendruomenės narius. Tad netrukus visapusiškai (dvasiškai, psichologiškai, fiziškai) manipuluojamas asmuo praranda kritinį mąstymą, užvaldoma jo valia, o užmigdžius sąžinę tampa instrumentu vadovo rankose. Tokioje sistemoje intelektualiai ir dvasinė formacija vyksta griežtai laikantis nustatytų ribų, neįsileidžiama iš šalies atvykstančiųjų, net kunigai be vyriausybės leidimo negali klausyti išpažinčių, ribojamas bendravimas su šeimos nariais ir tarpusavyje, įsigali infantilizmas. Tai vyksta ir „apaštalinėse“ bendruomenėse, aptvertose nemūro, o puikybės siena: „mes geriausi, švenčiausi, protiniausi, mums skirta misija atgaivinti vienuolinį gyvenimą

ir Bažnyčią“. Tad nenuostabu, kad Betliejaus seserys įtikėjo įkūrėjos teiginiu, kad jų bendruomenė įkurta Mergelės Marijos.

Kito krikščioniško judėjimo įkūrėja tvirtino tiesiogiai atstovaujanti Jėzui. Taip, Atpirkėjas ir Jo Motina yra krikščioniško gyvenimo centre, ir kiekvienas krikščionis raginamas artimo asmenyje matyti Kristų, bet pažodinis ir tendencingas tiesos interpretavimas veda nukrypimų link – užsidarius išrinktųjų rate atmetamas „pasaulis“, prisiimamas tiesos „valdytojo“ ir skelbėjo vaidmuo, atmetama kitokia nuomonė, net hierarchų, popiežiaus ar Visuotinės Bažnyčios. Arba viskas interpretuojama pagal savus standartus. Svarbu paminėti, kad dauguma naujųjų bendruomenių įkūrėjų prieš tai priklausė kitoms vienuolijoms, kurias paliko bendruomenės ar Vatikano sprendimu (dėl manipuliavimo valdžia, seksualinio išnaudojimo). Jie sąmoningai atmetė Bažnyčios sprendimus, t. y. nepakluso aukščiausiai institucijai, ir ėmėsi naujų darinių kūrimo. Bet iš savo narių ir rėmėjų reikalavo besąlyginio klusnumo, t. y. jų veikla buvo grįsta melu. Pasak psichologų, kartais tokie asmenys išties įtiki savo misija – dėl jos viskas pateisinama – ir todėl traukia kitus. Pavyzdžiui, nepilnamečius išnaudojantis dvasininkas savo veiksmus įvardijo „nauja meditacijos forma“. O dėl seksualinio išnaudojimo iš dvasininkų luomo pašalintas kunigas teikdavo Atgailos sakramentą tais pačiais nusikaltimais kaltinamiems „kolegoms“. Ar eidami išpažinties pastarieji tikrai ieškojo Dievo atleidimo? Popiežius emeritas Benediktas XVI sako, kad šiandien vis daugėja kunigų funkcionierių, o tikėjimo žinia tampa ideologiniu įrankiu.

Prancūzijos Bažnyčia viena pirmųjų sureagavo į Visuotinę Bažnyčią naikinančias problemas – vyskupai įkūrė struktūras padėti klerikalų aukoms, kad šios galėtų sulaukti visapusiškos pagalbos ir nebijotų liudyti. Deja, gana dažnai auka būna pasmerkta net artimųjų, nes „sudrumstė bažnytinį vandenį“, „suteršė“ dvasininko įvaizdį, ir nusikaltėlis tampa auka. Bažnyčia vis dar kenčia dėl „motinos sindromo“, kai dėl gražaus šeimyninio „vaizdo“ aukojamas vaikas. Šalies bažnytinėje reformoje aktyviai dalyvauja vienuolinės bendruomenės (kartūzai, trapistai, dominikonai), sukurta Prancūzijos monastinė konferencija. Neseniai paskelbta šalies klerikalų aukų statistika ne tik sukretė krikščionišką pasaulį, bet ir parodė, kad Bažnyčia netoleruoja nusikaltimų, atsiprašo už savo narių nusikaltimus ir konkrečiai nori padėti nukentėjusiesiems (ne iš tikinčiųjų lėšų). Sukrečiantys nusikaltimai, bet klerikalų įvykdytieji sudaro ne itin didelę visų šalyje įvykdytų tokių nusikaltimų procentinę dalį. Kur įvykdyti kiti? Kodėl tyli kitos institucijos? Deja, dauguma tokių nusikaltimų įvykdoma šeimose, net ir „tradicinėse“.

To galima paklausti ir mūsų šalies tikinčiųjų. Ar tyła reiškia, kad nėra problemos? Kiek tenka bendrauti su mūsų dvasininkais, vienuoliais ir pasauliečiais, tik išgirdę apie minimas problemas jie skuba sakyti: „Manęs tai nedomina, mano gyvenimas ir laikas skirtas Dievui.“ Arba: „To negali būti.“ Deja, tokį atsakymą išgirdo nemažai klerikalų aukų ir jų artimųjų. Vatikanas ir Prancūzijos Bažnyčia pripažįsta, kad tai „gali būti“, ir imasi ne tik aukos, bet ir nusikaltėlio gydymo. Lietuvoje net ir puikiai suvokiantieji šias problemas ir dėl to besijau-

dinantieji sako: „Taip, problema didelė, bet tylėk, nedrumšk vandens, neduok peno bedieviams, Bažnyčiai ir taip sunku.“ Tačiau vis daugiau vienuolių, ypač moterų, pripažįsta, kad jų bendruomenės išgyvena krizę, ypač dėl dvasinio piknaudžiavimo, bet bijo apie tai viešai prabilti. Bijo būti pasmerktos bendruomenės, vyresniųjų, hierarchų, artimųjų ir pavirsti Bažnyčiai kenkiančiu „piktadariu“. Praleidus daugybę metų bendruomenėje, kur sąmoningai ar nesąmoningai naikinama asmenybė, sunku grįžti į juodomis spalvomis pieštą „pasaulį“ – ne tik psichologiškai, bet ir finansiškai, praradus profesinius įgūdžius. Ir nusprendžia nieko nekeisti.

Sinodo metai, ėjimas kartu Dievo link svarbu kiekvienai krikščioniškai bendruomenei: šeimai, parapijai, vienuolijai.

Keistokai nuskambėjo vieno dvasininko pasveikinimas pradant Naujuosius – Sinodo – metus: „Brangūs broliai kunigai, brangios seserys vienuolės, mieli broliai ir seserys Kristuje.“ Ar tokia „gradacija“ padeda eiti kartu?

Kalbėjote, kad kunigystė yra tarnystė, bet klausant pamokymų iš sakyklų kartais kyla dvejonė. Kristus sako, kad visi esame broliai ir vienas Tėvas, tai primena ir popiežius Pranciškus, atverdamas Vatikano institucijų duris moterims ir vyrams pasauliečiams. Ir pabrėžia, kad Sinodo kelias – tai ne hierarchijos atmetimas, bet visų tikinčiųjų, net esančių „pakraštyje“ (*sensus fidei* – tikėjimo instinktas), bendradarbiavimas dėl to paties tikslo, kad nebūtų skirties tarp „mokančios“ ir „besimokančios“ Bažnyčios. Hierarchija – ne piramidė, bet kolegialumu pagrįsta sistema, dėl kurios galima spręsti vidines ir įsisenėjusias bendruomenių problemas: be

išorinio, t. y. Vatikano ar Vyskupų konferencijos, įsikišimo piramidės principu veikianti sistema pati save uždusintų. Tai konstatuoja piktnaudžiavimo atvejus protestantiškose bendruomenėse analizuojantis tyrėjas: dvasinis piktnaudžiavimas sunaikina religinę bendruomenę, nes ši užsidariusi savyje ir net nesuvokia, kas vyksta, tad būtinas įsikišimas iš išorės.

Pasirinkus Sinodo (Jeruzalės sinodas – geriausias pavyzdys) kelią, visi tikintieji imsis problemų sprendimo, nes bus pripažinta ir įvertinta kiekvieno charizma ar pašaukimas, nebeliks „dviejų bažnyčių“ ir neliks dvejonės, kad kunigystė yra tarnystė. Būtų puiku, jei mūsų hierarchai ir dvasininkai viešai pripažintų reformos būtinybę lietuviškoje Bažnyčioje. Ir tuomet pasauliečiai – dažnai didesni klerikalai už dvasininkus – pripažintų, kad tai svarbu. Gal net paskatintų prabilti apie ilgai slėptą žaizdą – vaiką ar giminaitį. Tik gydytojui konstatavus ligą ir ligoniui tai pripažinus ir sutikus, galima pradėti gydymo procesą. Gal reikėtų pradėti nuo tiesos sakymo – įvardyti dvasininkų ir tikinčiųjų pasauliečių nusikaltimus, neslėpti jų, paviėšinti oficialią informaciją apie šalyje esančias sektantiškų požymių turinčias bendruomenes, tai privalo žinoti kiekvienas, norintis prie jų prisidėti. Nutylėdami tokią informaciją tampame nusikaltimo bendrininkais, jeigu ten patekęs žmogus patirs traumą. Ar nereikėtų viešai, ne tik „ant popieriaus“, paskelbti, kur gali kreiptis seksualinio išnaudojimo aukos? Tai turi būti asociacijos, sudarytos iš įvairių profesijų atstovų, galinčių padėti nukentėjusiesiems. Turėtų veikti ir Europos šalyse veikiančios vienuolinio gyvenimo aukų „išklausoymo celės“. Klerikalo nusikaltimo įvar-

dijimas tikrai nėra Bažnyčios šmeižimas. Neseniai iš pareigų pasitraukęs Paryžiaus arkivyskupas kreipėsi į tikinčiuosius: „Nežiūrėkite į arkivyskupą, žiūrėkite į Kristų!“

Šv. Paulius VI sakė, kad šiandien žmonės nori klausyti ne mokytojų, o tik liudytojų. Bet jeigu klauso mokytojo, vadinasi, jis liudytojas. Stenkimės būti Gerosios Naujienos liudytojai.

▲ ANDRIUS NAVICKAS

Dėkui, Nomedai. Labai svarbi tema, verta atskiros diskusijos. Deja, Lietuvoje per mažai kalbamės apie bendruomenių, parapijų problemas, nes kažkodėl tai suvokiama kaip baltnių skalbimas viešumoje, tačiau iš tiesų tai pastanga elgtis sąžiningai.

Na, o dabar noriu pakviesti kalbėti žmogų, kuris viešai prisistato kaip agnostikas, tačiau nuoširdžiai gilinasi į religijos ir valstybės santykius. Mano kolega Seime Arūnas Valinskas dirba Žmogaus teisių komitete ir, žinau, jam labai rūpi sąžinės laisvės tema.

ARŪNAS VALINSKAS
PASAULĖŽIŪRŲ DIALOGAS
PLIURALISTINĖJE VISUOMENĖJE

Šioje diskusijoje ypač įdomu dalyvauti, kaip ir minėjo gerbiama Nomedą, kaip bedieviui. Nesu tikintis žmogus, nelaikau savęs jokios denominacijos ar Bažnyčios dalimi, bet net ir patys didžiausi sekuliarizacijos teorijos sekėjai nėra numatę artėjančio visiško religijos išnykimo. Bet kas, kas gyvena visuomenėje, Bažnyčią jaučia ir ją mato, net ir tie, kurie galbūt galėtų būti apibūdinami kaip labai priešiški ar kritiški religijai.

Bažnyčia yra neišvengiama. Bažnyčios, religinės organizacijos šiuolaikinėje visuomenėje yra neišvengiamos. Man, net kaip ir netikinčiam žmogui, iš to išplaukia paprastas faktas: jeigu Bažnyčia yra neišvengiama, mano, net ir savęs jos dalimi nelaikančiojo, interesas yra toks, kad ši Bažnyčia būtų kuo geresnė, nes su ja, net ir nebūdamas jos dalis, privalau ir privalėsiu dalintis ta pačia visuomene.

Manau, kad Bažnyčia dėl prisiimtą moralinės ir etinės misijos turi turėti savitą bendravimo su visuomene ir pasauliu logiką, savitą kalbą, apibrėžiančią jos egzistavimą ir raidą. Ši kalba, jos gramatika ir taisyklės, skiriasi nuo kitų sričių vidinės logikos, įskaitant ir politiką.

Tai jokiu būdu nereiškia, kad šie du indai niekaip ir niekada negali susiliesti, kad tai dvi niekada nesusiker- tančios lygiagretės. Tačiau kartais tokie susikirtimai gali turėti kitokių, nei tikėtasi, – neigiamų – pasekmių. Juk ir žmonės, kalbantys skirtingomis kalbomis, visiškai nepa- našiomis savo raštu ir taisyklėmis, gali susikalbėti, bet tik tuomet, kai versdami savo žinių vienas kitam jie supranta abiejų kalbų subtilybes, rodo joms dėmesį ir žino, kad ne pažodžiui reikia ar galima viską išversti. Priešingu atve- ju, jei bandysime savo žinių ištransliuoti pasauliui bet kaip taikydami vienos kalbos gramatiką ir kitos kalbos sintak- sę, rizikuosime gauti mišrainę, nesuprantamą nei vieniems, nei kitiems.

Viena iš neigiamų tokios maišaties pasekmių yra Bažny- čios sau priskiriamos moralinės ir etinės žinios skelbimas iš galios pozicijų, kai atsisakymas jos nuomonę traktuoti kaip savaime viršesnę ar suprantamą yra laikomas įžeidimu ar ne- siskaitymu.

Tai liudija ir tam tikri Bažnyčios hierarchų pasisakymai viešojoje erdvėje, tarkime, kad ir kardinolo Sigito Tamkevi- čiaus. Jie kur kas labiau primena apkasų kasimą ir identite- to bei priešų paieškas, kaip minėjo gerbiamas Povilas, o ne norą dalyvauti tikrame, lygiaverčiame dialoge. Net trisde- šimt metų laisvoje Lietuvos visuomenėje žmonės, drįstan- tys sukritikuoti kad ir Vyskupų konferenciją dėl ekscesų arba atvirksčiai – nebylumo, kai jų balsas, atrodytu, reika- lingas, išvadinami leftistais, religijos nekentėjais, krikščio- nių skriaudikais ar komunistais. Suprask: Bažnyčią Sovietų

Sąjungoje persekiojo ir kritikavo, todėl bet kokia jos kritika yra komunizmas.

Žinoma, būtų labai patogiu ir paprasta, jei taip ir būtų, bet vargu ar už Bažnyčios ribų yra tiek ir tokių piktų priešų, kaip kad ji pati kartais įsivaizduoja. Dažnai kritika jai kyla dėl mano jau minėto supratimo, kad Bažnyčia yra niekur ne- dingsianti visuomenės dalis, ir noro, kad ta dalis būtų kuo geresnė. Kartais kritiką gali paskatinti ir tai, kad pasigenda- me savikritikos iš kai kurių Bažnyčios narių, kurie, atrody- tu, turėtų būti suinteresuoti savo bendruomene ir jos vidine būseną, o ne ideologinėmis batalijomis ir autoriteto regalijų žvanginimu.

Būti geriausia įmanoma savo versija Bažnyčiai tikrai ne- padeda klerikalizmas, kuris kartais pasireiškia autoritarišku šnekėjimu iš aukšto: štai, mes dabar susirašėme, kad krikš- čioniška ar katalikiška yra tai ir tai, tad lipsime visiems per galvas ir darysime tvarką. Užuo pagarbiam išdėsčius, kad štai tokia yra mūsų žinia ir mūsų pozicija visuomenei svar- biu klausimu, tą poziciją bandoma paversti savaime supran- tamu dalyku ar politine realybe, o jei to nepavyksta pada- ryti, tai yra traktuojama kaip priešiškus, nusistatymas, blogis.

Mano nuomone, Bažnyčiai labiau trūksta ne krikščio- nybės ar katalikybės sąvokų transliavimo į išorę, bet auten- tiško žvilgsnio į save. Vienas pavyzdžių galėtų būti kad ir to- kia keistenybė, kurią galima pastebėti Lietuvoje: nors, pagal mūsų gyventojų surašymą, beveik 80 procentų žmonių yra katalikai, jeigu žiūrėtume į „Eurobarometro“ apklausas, ma-

žiau nei pusė lietuvių tiki Dievą. Taigi mes turime nemažai žmonių Lietuvoje, kurie yra veganai, valgantys mėsą.

Man tai reiškia daug inertiško tikėjimo, kuris savo esme yra tarsi važiavimas dviračiu užrištomis akimis: judėjimas tik tam, kad nepargriūtum, nežinant, nei kur, nei kodėl važiuoji. Kaip minėjo viena iš prelegenčių, kartais į paprastą klausimą „Kodėl tu katalikas?“, gauname nelabai su tuo susijusius atsakymus, kaip antai „aš noriu tęsti lietuviškas tradicijas“ ar ką nors panašaus.

Arba dar blogiau, kai atsakoma: „O kaip kitaip bažnyčioje tuoksies“, tai parodo visiškai instrumentalistinę požiūrį į Bažnyčią – kaip aš ja galėčiau pasinaudoti? Kita vertus, juk klerikalizmas savo esme yra į tai labai panašus: dvasinio autoriteto išnaudojimas siekiant galios ir savanaudiškų tikslų.

Tikiu, kad visi čia šiandien susirinkome bent šiek tiek pasigesdami priešingo impulso, siekio atsigręžti į tikėjimo turinį, o ne į kokias nors jo politines funkcijas. Klerikalizmas visa savo esme yra to priešingybė. Jam neįdomu turinys: ką reiškia tikėti? Kas yra Evangelija? Ką man turi reikšti Kristus žinia? Vietoj to dėl klerikalizmo gauname suprimityvintus ir banalius esminių, jautrių klausimų paaiškinimus: „Štai čia yra krikščionybė ir dabar jūs, už Bažnyčios arba ne taip Bažnyčioje esantys žmonės, turite va taip va pradėti mąstyti.“ Būtent tai ir yra viena iš priežasčių, keliančių alergiją tiek laikantiems save krikščionimis, bet turintiems su Bažnyčia probleminę ryšį, tiek abejojantiems, tiek apskritai netikintiems žmonėms. Alergiją tiek krikščionybei, tiek Bažnyčiai, tiek galbūt religijai apskritai.

Kaita neišvengiama – moderni visuomenė jau nebebus tokia, kokia buvo praeity. Kaip teisingai pastebėjo anksčiau kalbėjusieji, klerikalizmas tarsi nori sustabdyt tą akimirką, kai Bažnyčia turėjo kur kas didesnę galią, įskaitant ir politinę, be kurios neapsieidavo ištisos imperijos. Bet taip jau nebebus. Bažnyčia tiesiog neišvengiamai turės pasirinkti, kokia kalba ir kokia maniera ji kalba.

Galbūt tai bus dialogas – tikras dialogas, suprantant, kad esi vienas iš daugelio balsų ir tave gali pasirinkti išgirsti, su tavim gali pasirinkti nesutikti, – be nuomonių skirtumų nurašymo kažkokiam patologiniam priešiškimui, puolimui, „komunistavimui“.

Tiesiog tokios yra pokalbio taisyklės: tu esi vienas iš balsų, tu turi teisę kalbėti, bet tu turi pareigą priimti ir tai, kad su tavimi nesutinka. Priešingu atveju tas dialogas virs, kaip ir Andrius ne kartą yra rašęs, tam tikru monologu, kai tu tiesiog ateini, išdėstai savo tiesas, o atsakymams uždarai duris ir gir-di tik savo paties žodžių aidą.

Džiaugiuosi, kad šiandien čia susirinkome, tai man iš tiesų parodo, kad esame bendraminčiai dėl vieno svarbaus aspekto, apie kurį užsiminiau prieš tai, būtent: tikėjimo bendruomenių – ar tai Katalikų Bažnyčia, ar bet kuri kita religinė bendruomenė – žvilgsnis į save ir bandymas vis dėlto savęs paklausti tų esminių klausimų, nuo kurių viskas, atrodo, ir turi prasidėti: „Kas mes esame?“, „Kuo mes turime ir siekiame būti?“, „Kaip mes turime šnekėtis visuomenėje, kuri neišvengiamai yra ir bus pliuralistinė?“ Dėkoju.

▲ ANDRIUS NAVICKAS

Ačiū, Arūnai. Ir ačiū už tai, kad tris valandas tarp katalikų iškentei. Tai reiškia, kad Bažnyčia turi didelių perspektyvų. Dabar noriu pakviesti kalbėti kunigą, kuris priklauso Šv. Dominyko ordinui ir jau ilgą laiką yra Seimo kapelionas – Bernardą Verbicką.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KAPELIONAS BERNARDAS VERBICKAS KAIP AKTUALIZUOTI KRIKŠČIONYBĖS PRIESAKUS?

Esu kunigas, turintis ir specifinę – Seimo kapeliono – tarnystę. Rengiu maldos susitikimus Seime, klausausi išpažinčių, kalbuosi su parlamentarais įvairiais klausimais, tačiau Seime stengiuosi vengti kokį nors politinį atspalvį turinčių renginių. Nenoriu, kad mano vieša pozicija taptų kliūtimi kuriam nors politikui kreiptis. Tačiau kai sužinojau temą, panorau dalyvauti, nes nuoširdžiai tikiu, kad ši diskusija yra inspiruota meilės Evangelijai ir Bažnyčiai. Klerikalizmas vargina ir netikinčiuosius, ir tikinčiuosius: kiekvienas turime klausimą – kaip prieš tūkstantmečius atsiradusią krikščionybę ir jos priesakus pritaikyti dabartinėms aktualijoms, perteikti ją kitiems? Vis dėlto netikinčiam žmogui klerikalizmas kelia priešišumą, o tikinčiajam – susirūpinimą. Todėl manau, kad svarbus yra klausimas, ką reiškia susirūpinimas klerikalizmu ir kuo jis skiriasi nuo klerikalizmo inspiruojamo priešiškumo. Juk Kalvinas ar Savonarola gerokai skiriasi nuo šv. Pranciškaus Asyžiečio, nors visi jie atskleidė tam tikrus

savo meto Bažnyčios gyvenimo skaudulius. Todėl svarbu klausti – kaip mums, tikintiems žmonėms, mylėti klerikalizmo varginamą Bažnyčią?

Bažnyčia gyvena žemėje, ir ji, anot šv. Pauliaus, yra kūnas. Na, o kūnas yra trapus ir pavargsta, jis gali senėti, priaugti svorio, užsikrėsti virusais. Visa tai sukelia mūsų nepasitenkinimo reakcijas. Antiklerikalizmas yra svarbus Bažnyčiai, tačiau ne kaip reakcija, o kaip rūpestingas kritinis mąstymas dėl elitizmo apraiškų Bažnyčioje, padedantis siekti paprastesnės, į ankstyvosios krikščionybės bendruomenės panašesnės bažnytinės bendruomenės.

Kitas dalykas – pagunda panaudoti kunigystę lyderystės, populiarumo siekiui, savivertės kompleksų sprendimui ir pan. Dvasininkai „profesionalai“ kartais nori būti dėmesio centre. Tačiau to neturėtume sureikšminti, nes Dievas ir ant kreivų linijų rašo tiesiai, o tikroji su klerikalizmu susijusios problematikos gelmė šiandien yra pašaukimą į kunigystę ar vienuolinį gyvenimą turinčių jaunų žmonių nesaugumo jausmas dėl vertybinio pliuralizmo.

Šiandien krikščioniui sunku išsaugoti savo „sūrumą“ ir jaunam kunigui nelengva rasti pusiausvyrą tarp drąsaus „sūraus“ ir švelnaus įsiklausymo (plg. „Jūs žemės druska. Jei druska išsidvoktų, kuo gi ją reikėtų pasūdyti?“, Mt 5, 13). Sutinku, kad neretai kyla pagunda pasiduoti praeities nostalgijai, tačiau man atrodo, kad klerikalizmas kartais yra šešėlinė nuovargio pusė, kurio turi vertybinis pliuralizmas.

Todėl keliu klausimus: kiek antiklerikalizmas yra sąlygojamas klerikalizmo ir ar gali būti, kad jis kartais egzistuoja

savarankiškai, t. y. ne kaip reakcija į elitizmo apraiškas Bažnyčioje, o savaime kaip antibažnytinių ar antikrikščioniškų jėgų pozicija? Ir ar gali būti, kad antiklerikalizmas taip pat gimdo klerikalizmą?

▲ ANDRIUS NAVICKAS

Mano įsitikinimu, iškelti svarbūs klausimai. Tikrai galima situacija, kai Bažnyčios kritika kyla ne iš tikro rūpesčio, bet iš antikrikščioniškumo. Prisipažįstu, aš pats, kai matau problemą institucinėje Bažnyčioje, į kurią noriu sureaguoti, prieš tai atlieku tam tikrą „sąžinės peržiūrą“, pabandau įsiamoninti intencijas. Ar tikrai noriu konstruktyvios kritikos, kuri padeda keistis, ar tai kritika „iš aukšto“, kuri neduoda nieko gero, o tik dar viską sujaukia.

Kitas dalykas – labai svarbu, kad visi kunigai, ne tik jauni dvasininkai, suvoktų, kad drąsa išpažinti ir liudyti savo tikėjimą nereiškia kovos su tikrovės įvairove ir daugiasluoksniškumu. Bažnyčios misijinis pobūdis ir yra ėjimas į tikrovės tirštumą, o ne užsisklendimą schemose.

O dabar norėčiau pakviesti sureaguoti Tomą Vytautą Raskevičių. Galiu pasakyti, kad tai yra žmogus, iš kurio, nors ir turiu, regis, daugiau patirties Seime, daug ko mokausi. Taip pat ir tolerancijos, geranoriškumo ir pozityvumo.

TOMAS VYTAUTAS RASKEVIČIUS

KLAUSYKIME SAVO ARTIMO

Po šios dienos diskusijos gal tokią trumpą refleksiją pasiūlysiu, kuri jokių būdu nepretenduoja į kokį nors šitos diskusijos apibendrinimą.

Besikalbant čia lyg ir nuskambėjo raginimas ar kvietimas atvesti į tiesos kelią arba tiesiog versti mūsų kolegas, politikus, kurie galbūt Bažnyčios ar tikėjimo mokymą perskaito, interpretuoja kitaip negu mes, pakeisti savo formuluotes.

Ir tada aš iš karto sau užduodu klausimą, ar tai tikrai mano, žmogaus, kuris turi gana sudėtingą santykį su tikėjimu, tuo labiau su Bažnyčia, pareiga? Dar daugiau – ar tai apskritai mano reikalas? Ir mano atsakymas į šitą klausimą tikriausiai neigiamas.

Lygiai prieš metus aš buvau atsidūręs tokioje situacijoje, dėl kurios man šiandien labai rezonavo gerbiamo Povilo Aleksandravičiaus mintys apie vienybę vienodume ir tai vienybei pasiekti reikalingą savotišką priešą. Tai aš buvau tam tikroms grupėms tapęs tokiu priešu, to priešo įsikūnijimu. Ir ta diskusija buvo įgavusi labai keistą religinį atspalvį.

Kai kurie Bažnyčios hierarchai ir kunigai pasisakė toje diskusijoje, užėmę vienokią arba kitokią poziciją. Ir būtent

tos diskusijos metu labai norėjosi pasakyti ir paaiškinti labai daug dalykų, bet galiausiai aš parašiau vieną vienintelį tekstą, kurį viešai publikavau, ir tas tekstas vadinosi „Teigių mylinčią Bažnyčią“.

Nežinau, ar čia buvo kažkoks antgamtinis palytėjimas, ar kažkokia apšvieta, kuri man įvyko, bet aš labai džiaugiuosi, kad tą tekstą parašiau. Ir dabar kartais, net būdamas jau lengvesnėje situacijoje, kai daugelis dalykų išsprendė ir tapo aiškesni, grįžtu prie to teksto ir jame randu labai daug stiprybės. Kartais net pagalvoju, kaip man taip nušvito tas mintis išdėstyti? To teksto pagrindinė mintis tikriausiai yra ta, kad net kai esi puolamas, negali sau leisti prabangos kerštauti. Nes tai niekur nenuveda.

Ir dabar nesijaučiu kažkoks labai išmintingas žmogus ar labai išmintingas politikas, bet man atrodo, kad priėmus šitą prielaidą labai labai daug kas prasideda.

Ir tai, ką jūs, gerbiamas Povilai, kalbėjote apie meilę ir kito žmogaus bei jo subjektyvių patirčių priėmimą, reikia suprasti taip, kad mes, net ir būdami skirtingų pozicijų, turėdami labai skirtingas patirtis, turime surasti būdus, kaip kito klausytis.

O su tam tikru dvigubų standartų taikymu mano, kaip politiko, darbe dar buvo susijęs kitas svarbus religinis momentas. Tai nutiko prieš praėjusių metų didžiąsias šventes, kai mes Seimo salėje svarstėme klausimą dėl migrantų su laikymo be teismo sprendimo papildomiems šešiams mėnesiams. Na, iš esmės svarstėme žmonių įkalinimą be teismo sprendimo. Ir tada vyskupai parašė laišką. Laišką Seimo na-

riams, kad toks sprendimas yra nekrikščioniškas. Ir daugelis žmonių, kurie šiaip šiame parlamente yra dideli krikščioniškosios pasaulėžiūros gynėjai, į tą laišką neatsižvelgė. Tada aš pagalvoju, kad gal su manimi, kaip su žmogumi, kuris turi labai sudėtingą santykį su tikėjimu ir dar sudėtingesnį santykį su Bažnyčia, kad su manimi viskas šiaip yra gerai. Nes dar nepamečiau tos empatijos žmogui, kurio niekada negalėsiu suprasti, nes tai yra ne mano patirtys.

Tad aš tikrai norėčiau šios diskusijos kontekste mums visiems palinkėti kuo daugiau tos empatijos.

▲ JULIUS SASNAUSKAS

Dabar neatsimenu, tai turbūt iš Apaštalų darbų knygos, kaip apaštalas Paulius vyko į Korintą ir jam pasirodęs sapne, man atrodo, Kristus pasakė, kad tame mieste yra daug saviškių. Ar maniškių. Žodžiu, savųjų. Tai, man atrodo, abiem pusėms gerai. Ir Tomui išgirsti, kad Katalikų Bažnyčioje daug savųjų. Ir tiems, kurie galbūt yra katalikai ir kartais galvoja, kad tarp tų, kurie taip nekalba, irgi yra labai daug savųjų. Kadangi vis tiek mes niekur nedingsime nuo savo bendro žmogiškumo, man įsiminė ta Povilo frazė apie vidinę tiesą, kuri, žinoma, gali ir keistis. Ji keičiasi. Tai sunkus dalykas, rizikingas. Bet jeigu ją pamatai, išgirsti, tai šventa.

▲ ANDRIUS NAVICKAS

Noriu padėkoti visiems diskusijos dalyviams. Svarbiausia, kad viskas, kas čia pasakyta, būtų priimta kaip rūpestis ir klausimas.

Esu įsitikinęs, kad krikščionis, kad ir kokias pareigas eitų, kad ir kuo užsiimtų, turi išlikti sąžiningas prieš save, kitus ir Dievą. Sąžiningumas reiškia ir savo ribų suvokimą, nuosaikumo ugdymą. Nepainiokime nuosaikumo su abejingumu. Nuosaikumas yra per vidurį tarp puikybės ir abejingumo. Be to, krikščioniui reikia drąsos, nes esame raginami nepasiduoti konjunktūrai, kad ir kokia ji būtų.

Dėkui visiems, dalyvavusiems diskusijoje, ir tikiuosi, kad ji buvo svarbi ne tik tiems, kurie kalbėjo, bet ir tiems, kurie klausėsi ar skaito pagal šią diskusiją parengtą tekstą.

P.S. Diskusija, kurią čia atpasakojome, nėra nauja. Tuo galite įsitikinti perskaitę dar 1968 metais „Aiduose“ skelbtą tikrai įdomų tekstą.

PRIEDAS



ANTANAS RUBIKAS BAŽNYČIOS DEMOKRATINIMAS PO VATIKANO II SUSIRINKIMO*

▲ JONO XXIII AGGIORNAMENTO

Apie paskutinį Vatikano susirinkimą daug prirašyta ir prikalbėta. Vieni jį giria, kiti – peikia. Tačiau pats jis nieko naujo neišgalvojo ir neatnešė. Jis buvo didžiulio, jau įvykusio perversmo žmonijos istorijoje bažnytinis padarinys.

Bažnyčia niekad negali realizuotis *in abstracto* – atitrūkusi nuo žmonių. Ji, kaip žmonių bendruomenė, gali kurtis tik tam tikros erdvės ir tam tikro laiko rėmuose. Bažnytinis žmonių gyvenimas yra glaudžiai susijęs su jų profaninio gyvenimo – kultūrinio, visuomeninio, politinio – formomis. Žmogus įeina Bažnyčion kaip tam tikro krašto gyventojas, tam tikros tautos sūnus, tam tikros valstybės pilietis. Jis visada randasi tam tikros kultūros tam tikroje pakopoje. Jis turi savo filosofiją, politinį nusistatymą, visuomeninę santvarką. Jis gyvena istorijoje.

*https://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=4173:fi&catid=275:196810&Itemid=305. Skelbiant straipsnį šiame leidinyje, pataisytos korektūros klaidos, pagal dabartines taisykles pakoreguota rašyba ir skyryba.

Patys žmonės bei jų sukurtos visuomeninio gyvenimo struktūros, atėjus tam tikram laikui, keičiasi, – taip kad vieną dieną Bažnyčia pasijunta turinti reikalo jau su kito nusistatymo žmonėmis visuomeniniame bei politiniame gyvenime. Vatikano susirinkimą pilnai suprasti galima tik šioje žmonijos istorijos perspektyvoje. Susirinkimas kreipiasi į tikintįjį, gyvenantį jau visai kituose visuomeniniuose rėmuose negu viduramžiais. Tuos rėmus, arba struktūras, prof. Lutz vadina *conditiones fidei*.

Kai Jonas XXIII pareiškė norą šaukti susirinkimą, ši žinia daugeliui buvo kaip perkūnas iš giedro dangaus. Net ir kai kurie teologai manė, kad jo visai nereikia. Jokių naujų herezijų Bažnyčioje nebuvo kilę. Nebuvo prieš ką mesti ekskomunikas. Jei kas su Bažnyčia nesutiko, jau buvo pats iš jos tylomis pasitraukęs. Gi savo viduje Bažnyčia buvo vieninga ir centralizuota, ypač Pijaus XII laikais, kaip gal dar niekad savo istorijoje. Bažnyčia buvo tvirta piramidė su galingu administraciniu aparatu pačioje viršūnėje, kuriam visi lenkėsi.

O vis dėlto už šio imponantiško fasado slypįs bažnytinis gyvenimas buvo patekęs į krizę. Tą krizę buvo iššaukę ne dogminiai klausimai, o pats žmonijos istorijos procesas.

▲ A. MACEINOS KLAUSIMAI

A. Maceina prieš tris metus šiame žurnale yra paskelbęs labai įdomų ir vertingą straipsnį: „Trys klausimai dvasiškijai (dvasiškių ir pasauliškių pokalbio reikalu)“. Jis rašo: „Dabar

dvasiškiai stengiasi pasauliškius iššamoninti, kad šie nešioja savyje karališkąją kunigystę ir esą šventoji tauta. Ši sąmonė pasauliškiam yra būtina, kad jie galėtų būti tikrai vertingais Kristaus Kūno nariais. Tačiau prie šios sąmonės priklauso ir pasiaiškinimas, kodėl jie ilgus, labai ilgus amžius nežinojo toki esą ir nebuvo tokiais iš dvasiškių pusės laikomi. Kas ir kodėl pridengė šį sakramentinį pasauliškių kilnumą? Klausimas yra būtinas ir neapeinamas. Nuo jo priklausys, ar pasauliškiai tikrai pasijaus esą nepakeičiami Kristaus Kūno nariai ar toliau liks tik hierarchijos veikimo medžiaga.“

Toliau A. Maceina išvedžioja, kad jei „pasauliškių veikla Bažnyčioje yra dogmatinio pobūdžio, vadinasi, negali būti paneigta, pakeista, pridengta, nustumta į šalį, nepažeidžiant pačių krikščionybės pagrindų“, tai „šiuo atveju ana penkiolikos šimtmečių pasauliškių tylą reikštų didžiulį klystkelį, kuri pati dvasiškija pradėjo, juo ėjo ir todėl pasauliškių mases pralaimėjo“ [1].

Šičia darosi reikalinga ilgesnė ekskursija į anuos penkiolika šimtmečių.

▲ KONSTANTINO ERA

Anie penkiolika šimtmečių vadinami Konstantino era Bažnyčioje. Ją pradėjo Konstantinas Didysis savo garsiuoju 325 metų ediktu, padarydamas krikščionybę oficialiąja imperijos religija ir tuo pataisydamas Galerijaus 311 metų ediktą (po kuriuo buvo ir Konstantino parašas), kuriuo krikščio-

nybė buvo tapusi tik viena iš leistinių religijų imperijoje, šalia pagoniškosios.

Konstantino atsivertimas buvo įvykių įvykis. Anksčiau katakombose besislapstantiems ir valstybės organų gaudomiems krikščionims dabar vadovauti išeiina pats imperatorius. Jis sušaukia pirmąjį susirinkimą Nikėjoje (325), paskiria jos pirmininkus, nustato dienotvarkę, dalyvauja debatuose, ragina pripažinti Kristaus dievybę, pats didele dalimi padengia susirinkimo išlaidas ir jos nutarimams suteikia imperijos įstatymų galią, nustatydamas sankcijas už jų nesilaikymą [2].

Prieš Konstantiną, sprendžiant bažnytinio gyvenimo klausimus, pasauliečiai pareiškia savo nuomonę masiškai. Apaštalu darbų knygoje randame tokį sakinį: „Tuomet apaštalai, vyresnieji su visu susirinkimu nutarė“ (graikiškai: *syn holè tē ekklēsia*) [3].

Panašiai pasauliečiai dalyvauja ir kituose po apaštalu susirinkimo Jeruzalėje įvykusiųose sinoduose. Pvz., Kartaginos vysk. Ciprijonas (III a. pirmojoje pusėje) laiške kunigams ir diakonams sako, kad jis nieko nedarysiąs be kunigų patarimo ir visų tikinčiųjų pritarimo ir nesivadovausiąs vien tik savo privačia nuomone [4].

Šitokio hierarchijos nusistatymo pasauliečių atžvilgiu pagrindu nėra galima laikyti kokias nors nuolaidas demokratinėms idėjoms. Šitokios laikysenos pagrinde glūdi ir tada pripažinta visų bendroji kunigystė. Iš ano laiko yra likęs ir posakis: *vox populi – vox Dei* (tikinčiųjų balsas – Dievo balsas) [4].

Gi su Konstantinu bažnytiniame gyvenime pasauliečiai prabyla per aukščiausią savo (pasauliečių!) hierarchijos asmenį – per kunigaikštį. Dabar šie aukštieji pasauliečių atstovai šaukia aštuonius pirmuosius susirinkimus Bažnyčios istorijoje: Nikėjoje (325), Efese (431), Chalkedone (451) ir keturius Konstantinopoly (381, 553, 680 ir 869). Vieną jų sušaukia moteris, imperatorienė Irena – septintąjį Nikėjoje (787). Pati Irena susirinkimui ir vadovauja.

Popiežiai kaip susirinkimų šaukėjai įeina istorijon gana vėlai. Pirmasis popiežiaus sušauktas susirinkimas įvyksta Laterane 1123 m. Jį sušaukia pop. Kalikstas II. Tai jau XII amžiuje, kovų su pasauliečiais dėl investitūros laikais. Šis susirinkimas yra devintasis iš eilės [5].

▲ „AŠTUNTASIS SAKRAMENTAS“

Pasaulietinės hierarchijos atstovai – kunigaikščiai kaip kunigaikščiai – anuo metu nestovėjo šalia Bažnyčios. Jie kaip krikščionys ir Bažnyčios nariai rūpinosi ir dirbo kartu ir Bažnyčios gerovei. Tam tikslui jie iš Bažnyčios gaudavo ypatingą palaiminimą arba šventimus. Anas popiežiaus arba vyskupų atliekamas vainikavimas, karaliaus vainiko uždėjimas su ypatingom bažnytinėm apeigom, kurias Carrouges vadina aštuntuoju sakramentu [6], buvo daromas ne politiniais valstybiniais, o dvasiniais bažnytiniais sumetimais. Štai pirmasis tokį patepimą gavęs Karolis Didysis IX amžiuje vadovauja bažnytinėms reformoms, tvarko vienuoly-

nus, kunigų gyvenimą bei liturgiją ir duoda akstinų naujam teologijai [7].

Paryžiaus sinodas 829 m. taip moko: „Šventoji visuotini Bažnyčia yra vienas kūnas, kurio galva yra Kristus. Tas kūnas susideda iš dviejų žymiųjų asmenų, iš kunigiškojo ir karališkojo. Nėra nieko aukštesnio už popiežių Bažnyčioje ir už imperatorių valstybėje“ [8].

Čia jau aiškiai matyti, kad mes turime reikalo su viena lyte kultūra, pavadinta *ecclesia universalis*, arba *res publica Christiana*. Kaip Paryžiaus formulavimas rodo, viena šalia kitos stovi dvi piramidės – kunigų ir pasauliečių. Abi per savo viršūnes veda viena su kita dialogą. Abi yra susirūpinusios to vieno kūno, kuriam priklauso, gerove.

Štai, pavyzdžiui, Joana Arkietė, atvykusi gelbėti kandidato į Prancūzijos sostą, taip į jį prabyla: „Aš atėjau Dievo siunčiama gelbėti karaliaus ir jo karalystės, ir dangaus karalius per mane jums praneša, kad jūs būsite pateptas ir vainikuotas Reimse, ir kad jūs būdamas Prancūzijos karaliumi kartu tapsite dangiškojo karaliaus vietininku.“ Taip kalba pasaulietė Joana. Gi vyskupas, vainikuodamas tą patį Karolį VII Reimso katedroje, kalba šitokią maldą: „Neužmiršk, kad tu, iš mūsų gaudamas karaliaus vainiką, pasiimi ir mūsų pareigas. Taip kaip mes, vyskupai, esam ganytojais ir vadovais vidiniame sielų gyvenime, taip tu esi pašauktas kaip tikras Dievo garbintojas išoriniais veiksmais ginti Kristaus Bažnyčią nuo jos priešų“ [9]. Karolis VII buvo vainikuotas 1429 m. Mes esame XV amžiuje.

▲ PASAULIEČIŲ VAIDMUO KONSTANCO SUSIRINKIME

Konstanco susirinkimas yra ypatingas tuo, kad jis patikrina pačios hierarchijos veikimą – atliko priežiūrinę funkciją [10]. Savyje susiskaldžiusią ir Vakarus į nelaimingą schizmą įtraukusią bažnytinę hierarchiją didele dalimi vėl atstato pasauliečiai. Atsiradus Bažnyčioje trims popiežiams, imperatorius Zigmantas prikalba vieną jų (Joną XXIII) šaukti susirinkimą. Šis, nors ir nenoromis, sutinka. Bet susirinkimas pačioje pradžioje patenka į kreivas vėžes. Jis sveikina ir garbina jį sušaukusį Joną XXIII ir vadina jį *pastor verus et indubitatus*, – tikru ir neginčijamu ganytoju, – nors iš visų trijų popiežių Jonas tokiam titului turi mažiausiai teisių. Šitokioj dvasioj tęsiamas, Joną liaupsinantis susirinkimas nebūtų vienybės pasiekęs. Bet kiti vėjai papučia, į susirinkimą atvykus Zigmantui. Ką tik Achene gavęs bažnytinį palaiminimą, arba „aštuntąjį sakramentą“ (t. y. vainikuotas), jis tuoj pasirodo Konstance, kalėdinėse Bernelių mišiose tarnauja diakonu su dalmatika, skaito Evangeliją su nauju vainiku ant galvos, – ir imasi iniciatyvos susirinkusių dėmesiui nuo Jono XXIII atkreipti į visos Bažnyčios rūpestį: kaip išsigelbėti nuo susiskaldymo, nuo schizmos. Zigmanto dėka Konstanco susirinkimas tampa didžiuliu kunigų ir pasauliečių kongresu Vakaruose. (Jame dalyvauja ir Žemaičių bei Lietuvos bajorų delegacijos, narsiai gindamos religijos laisvę nuo prievartos [11]. Išrinkdamas Martiną V, jis atstato Bažnyčios vienybę (1417). 550 metų sukaktuvių iškilnėse skaitydamas paskaitą

Konstance prof. A. Franzen yra pasakęs, kad už tai Zigmantui priklauso amžina Bažnyčios padėka [12]. Zigmantas buvo pasaulietis ir veikė jų vardu.

▲ PRANCŪZŲ REVOLIUCIJA

Anų laikų feodalinė, pasauliečių pasistatyta piramidė (ar piramidės) vertė ir kunigiją statytis atitinkamas piramidės (ar piramidę). Tikslas buvo atlaikyti spaudimą kovoje su pasauliečiais arba atitinkamai stiprinti savo pozicijas feodalinėje santvarkoje. Antraip kunigija būtų pralaimėjusi ir investitūros ginčą visos Bažnyčios nenaudai. Šiuo atžvilgiu galima suprasti bažnytinės hierarchijos tuometinę tendenciją viską centralizuoti ir koncentruoti pačioje viršūnėje.

Bažnyčia feodalinės santvarkos nekūrė. Priešingai, ji pati turėjo toje santvarkoje realizuoti arba kurtis. Ji turėjo skaitytis su tuometiniu istoriniu vyksmu, – kitaip ji būtų atitrūkusi nuo gyvenimo ir praradusi savo įtaką.

Prancūzų revoliucija vieną tų feodaliųjų piramidžių, būtent – pasaulietinę, nugriovė. Teisę kalbėti ir spręsti jų vardu valstybiniame gyvenime žmonės iš feodalų atsiėmė atgal. Bet tai neliko be pasekmių ir bažnytiniame gyvenime. M. Carrouges labai teisingai formuluoja sakydamas, kad 1793 metais nukertant galvą Liudvikui XVI, Prancūzijos karaliui, kartu buvo nukirsta galva ir pasauliečiams Bažnyčioje; jie neteko savo kalbėtojo. Dogmiškai pasauliečiams niekas galvos nekirtė. Teoriškai jie ir toliau liko Dievo tautos nariai. Bet socia-

linis perversmas buvo sukūręs naują padėtį. – Tiesa, karaliaus pašalinimas visų pirma buvo valstybinis aktas. Bet su karaliu mi dingo ir tas pateptas asmuo, kuris vedė dialogą pasauliečių vardu [13].

Dabar reikėjo greitai persiorientuoti ir pačioje Bažnyčioje ir tą tuštumą užpildyti. Reikėjo ankstesnes, feodalinės santvarkos padiktuotas dialogo formas tarp kunigijos ir pasauliečių keisti naujomis ir balso teisę vėl atiduoti liaudžiai, „apačiai“. Prasidėjo, tiesa, Bažnyčios nufeodalinimo procesas, bet jis buvo per lėtas: a) bažnytinei hierarchijai buvo labai sunku sueiti į kontaktą su socialinę revoliuciją vykdančiomis masėmis (kurios buvo nedraugiškai nusistačiusios Bažnyčios atžvilgiu); b) dezorientuota, sunkion padėtin patekusi bažnytinė hierarchija ne visur laiku atsisakydavo senosios santvarkos. O tai versdavo socialinę revoliuciją vykdančias mases atsisukti ir prieš Bažnyčią.

▲ BAŽNYTINIŲ RINKIMŲ PAVYZDYS

Pirmaisiais amžiais popiežių rinkdavo visi: kunigai ir kiti tikintieji, taip kad jis vadindavosi visų tikinčiųjų išrinktas – *a cuncto populo electus*. Bet V a. rinkimų teisė atsiduria jau miesto aristokratų rankose. Nuo XI a. teisę rinkti turi tik kardinolai, bet pasauliečiams paliekama teisė tuos rinkimus patvirtinti. XIII a. pabaigoje įvedama vadinama konklavė – uždari rinkimai galimiems piktnaudžiavimams išvengti. Tačiau pasauliečiai reikalauja veto teisės ir ją gauna. Pasau-

liečiai valdovai gali atmesti nepageidaujamą kandidatą ir tą teisę naudoja (paskutinį kartą prieš kardinolą Rampollą 1903 m. tą teisę panaudoja Habsburgai). Pijus X tą veto teisę 1904 m. panaikina. Jis tai daro ne tam, kad pasauliečius nuo tokių rinkimų atstumtų, o vien dėl to, kad XIX a. valstybių vadai jau nėra kartu ir pasauliečių atstovai Bažnyčioje, kaip buvo ankstesniais laikais. Jų dauguma jau yra nusistatę prieš Bažnyčią. Konstantino era eina prie galo. Kunigaikščiai iš viešojo gyvenimo traukiasi. Tuo būdu jie netenka savo „pateptojo“ vaidmens ir Bažnyčioje. Ryškiausiu pavyzdžiu yra pirmasis Vatikano susirinkimas, stovįs, galima sakyti, ant slenksčio tarp senojo, Konstantino laikotarpio, ir naujojo. Dar Konstantino eroje vykusiame Tridento susirinkime dalyvauja kunigaikščiai arba jų atstovai, taigi pasauliečiai „iš viršaus“. Antrame Vatikano susirinkime pradeda rodytis (tiesa, labai negausiai ir nežymiai) pasauliečiai „iš apačios“. Gi pirmajame Vatikano susirinkime (1869–70) nėra nei viršaus, nei apačios. Jis vyksta uždaramis durimis, ir niekas iš pasauliečių net nėra informuojamas (oficialiai).

▲ NUTRŪKĖS DIALOGAS

Nutrūkęs dialogas tarp hierarchijos ir pasauliečių (pasaulio) davė pradžią didelei tikėjimo krizei. Jei XIX a. milijonai proletarų pasauliečių nuėjo paskui Marksą, tai dėl to, kad su jais, atsidūrusiais nevilties kelyje, beveik niekas kitas

tokio dialogo nevedė. Gi nutrūkęs dialogas atidarė duris be-dialoginei ir, kaip pasirodė, labai pragaištingai bei pavojingai kritikai. Ši nepasitenkindavo vien tik hierarchijos kritika, bet virsdavo Bažnyčios, dar vėliau krikščionybės ir pagaliau paties Dievo kritika arba kovingu ateizmu [14].

Nutrūkęs dialogas taip pat vedė hierarchiją į monologą bažnyntiniame gyvenime. Dabar ji turėjo žodžio monopolį, sako Carrouges [15]. O tai jau reiškė bažnyntinio gyvenimo klerikalumą, arba dvasiškijos jame viešpatavimą. Dėl to daugelio žmonių bažnyntinis gyvenimas pradėjo apsiriboti kone vien tik bažnyntine santuoka, vaikų pakrikštijimu ir bažnyntinėmis laidotuvėmis. Šiaip jau praktiškai didžiausią savo gyvenimo dalį žmogus leido, nesidomėdamas bažnyntiniais reikalais.

Pijaus XI sukeltas katalikiškosios akcijos sąjūdis buvo naujų kontakto tarp hierarchijos ir pasauliečių formų ieškojimas su naujais pasauliečių vadais. Taip, pavyzdžiui, naujosios Lietuvos valstybės vadai, jos prezidentai Stulginskis, Grinius, Smetona, jau nebuvo kartu ir pasauliečių vadai Bažnyčioje, nėjo tų pareigų ir neatliko tų funkcijų, kokias atliko, pavyzdžiui, Vytautas ir Jogaila, krikštydami žemaičius ir lietuvius. Dabar buvo jau kita santvarka. Dabar jau ne valstybės vadai buvo vidinio bažnyntinio dialogo su hierarchija partneriais – kaip pasauliečių atstovai pačioje Bažnyčioje, – o katalikų akcijos vadai.

▲ ANTRASIS VATIKANO SUSIRINKIMAS

Antrąjį Vatikano susirinkimą pagimdė naujasis sąjūdis. Jis stovi naujos eros pradžioje. Jis ne tik galutinai užbaigia aną ilgus šimtmečius trukusį Konstantino laikotarpį, bet ir paskutinių laikų krizę, nurodydamas išeitį iš jos. Visi kiti susirinkimai, pradedant pirmuoju Nikėjoje, vyko feodalinės santvarkos šešėlyje bei jos įtakoje. Antrasis Vatikano susirinkimas stovi naujų laikų angoje. Jeigu jis iš esmės sprendžia ir pasauliečių klausimą, ir tuos sprendimus formuluoja atskiromis pastraipomis savo pagrindinėje konstitucijoje apie Bažnyčią, – tai ne dėl to, kad Bažnyčia dabar būtų atradusi pasauliečius kaip Kolumbas savo laiku Amerikos indėnus, bet dėl to, kad naujai organizuojant hierarchijos ir pasauliečių santykius reikėjo (būtinai!) išeiti iš teologinių prielaidų ir atsiremti į Švento Rašto mokslą apie Dievo tautą bei visų tikinčiųjų bendrąją kunigystę (visiems laikams ir visiems žmonėms galiojantį mastą). Jeigu Vatikano II susirinkimas sako, kad „turimos žinios, patyrimas ir prestižas pasauliečiams leidžia, o kartais net uždeda pareigą pareikšti savo nuomonę apie dalykus, liečiančius Bažnyčios gerovę“ ir kartu reikalauja įsteigti tam tikslui naujus organus Bažnyčioje [16], – tai dėl to, kad anksčiau kunigaikščių turėtos žinios ir prestižas dabar yra perėję į plačias mases.

▲ ATKELTI VARTUS

Po Vatikano II susirinkimo pasidarė madinga kalbėti apie pasauliečius bei raginti juos domėtis bažnytiniais reikalais. Tačiau šiandien patys pasauliečiai gana sielojasi bažnytiniu gyvenimu: tai pasireiškia tokiuose suvažiavimuose ir tokiuose sambūriuose, kuriuose jie gauna žodžio laisvę.

Pats susirinkimas mato problemas visai kur kitur. Jis sako: „Nors kai kurie Kristaus valia yra paskirti kitiems mokytojais, paslapčių perdavėjais ir ganytojais, visi yra lygūs kilnumu ir kiekvienam tikinčiajam bendra veikla Kristaus kūnui plėtoti“ (Bažnyčia, 32). Taigi susirinkimas skelbia kunigų ir pasauliečių bendrą veiklą Bažnyčios gerovei. Redaguojant šią konstitucijos vietą buvo įnešta pataisų, kurios dar geriau išryškina pagrindinę mintį. Ankstesniame (projektuojamame) tekste buvo pasakyta, kad vieni yra skirti būti mokytojais ar ganytojais „virš kitų“. Tokį formulavimą susirinkimas atmetė. Jis žodžius „virš kitų“ pakeitė žodžiais „dėl kitų (*pro aliis*)“ ir tuo parodė savo nusistatymą prieš dvasiškijos viešpatavimą bažnytiniame gyvenime [17]. Ganytojai yra tam, kad visi galėtų atlikti savo uždavinį, savo veiklą tos pačios Bažnyčios gerovei. Konstitucija primygtinai pabrėžia visų – ganytojų ir pasauliečių – tikrą lygybę (*vera aequalitas!*), dirbant dėl Bažnyčios (*quoad actionem cunctis fidelibus communem circa aedificationem Corporis Christi*). Kalbant apie tą lygybę, lietuviškam vertime žodis „tikra“ (*vera*) yra išleistas.

Išeidamas iš savo teiginio apie visų tikrą lygybę bendroje veikloje Bažnyčios gerovei, susirinkimas daro labai nuoseklią išvadą bei stato šį reikalavimą: pasauliečiams „turi būti visur atviras kelias pagal išgales ir laiko reikalavimus aktyviai prisidėti prie išganingo Bažnyčios darbo“ (33). Taigi susirinkimas skelbia pasauliečių teisę ir ganytojų pareigą: pirmųjų teisę prisidėti ir antrųjų pareigą laikyti atvirus kelius. Lietuviškam tekste žodis „prisidėti“ nėra visai tikslus, nes konstitucija čia turi mintyje pasauliečių iniciatyvas ir be hierarchijos mandato. Geriau tiktų žodis „dalyvauti“ (originaliam tekste: *participent*) išganingame Bažnyčios darbe. Mandatą, arba pareigą, pasauliečiai yra gavę iš paties Kristaus Krikšto ir Sutvirtinimo sakramentais (33) [18].

Atmesdama nesveiką klerikalizmą, konstitucija sako: pašvęstieji ganytojai „žino, kad jie patys nėra vieninteliai asmenys, kuriems Kristus pavedė visos Bažnyčios misiją – išganyti pasaulį; priešingai, jų kilnūs uždavinys yra taip ganyti tikinčiuosius ir taip pripažinti jų pagalbą bei ypatingas dovanas, kad visi savo būdu sutartinai varytų bendrą darbą“ (30). Žodis „pagalba“ reiškia čia ne pagalbą hierarchijai, kaip galėtų atrodyti, bet tarnybą Bažnyčioje ar jos gerovei (lotyniškai: *ministratio*) [19].

Kalbant apie pasauliečių teises Bažnyčioje, niekas neturi galvoje neteisėto hierarchijos teisių ar pareigų apkarpyimo. Pati problema glūdi tų pareigų ėjime arba ganyimo pobūdy.

▲ LEWINO BANDYMŲ REZULTATAI

Psichologas K. Lewinas yra padaręs tokį bandymą. Jis paėmė kelias mokyklinės berniukų bei mergaičių grupes ir joms uždaviniu pastatė įvairius darbelius lipdant molį ar karpant popierį. Grupėms vadovavo suaugusieji. Bet vadovai buvo nevienodi. Lewinas norėjo žinoti, kas iš to išeis. Vienos tokios grupės vadovas elgėsi autokratiškai, kaip patvaldys. Jis nebendradarbiavo su grupe ir pats visada nusprendavo, ką daryti ir ko nedaryti. Jis duodavo griežtus nurodymus ir darbą įsakydavo. Grupę jis informuodavo tik tiek, kiek tai būdavo neišvengiamai reikalinga, – taip kad vaikai gerai nė nežinodavo, kas kokiam tikslui yra daroma ir kas iš to išeis. Tokio vadovavimo rezultatai buvo šie: vaikai nustojo noro dirbti. Jie jautėsi po vadovo šluota, jo prisilėgti, darėsi apatiški ir nerodė iniciatyvos. Juose ėmė reikštis noras atsikeršyti, – ir kadangi jie nieko negalėjo padaryti prieš stipresnį, suaugusį vadovą, tai jie savyje susikaupusią neapykantą išliedavo prieš silpnesnius draugus. Jie darėsi nervingais peštukais. Vietoj žodžio „mes“ jų tarpe girdėdavosi tik žodis „aš“. Išradingumas dingo. O kai vadovas pasišalindavo, visi nustodavo dirbti ir iškrikdavo.

Kitos grupės vadovo elgesys buvo kooperatinis. Prieš pradėdant darbą jis leisdavo pačiai grupei tartis bei apsispręsti, – taip kad darbas jau savo šaknyse tapdavo kolegijiniu veiksmu. Vadovas duodavo sugestijų ir padėdavo daryti sprendimus. Įvairias nuomones bei pasiūlymus, liečiančius darbą, pati grupė lygindavo ir vertindavo. Grupės vadovas prižiūrėjo darbą, bet nesikišo į smulkmenas. Klausiamas patarimo, jis

nurodydavo kelias galimybes, kurių vieną pasirinkdavo pats klausėjas. Darbo pasidalinimas bei eiga buvo palikti pačios grupės nuožiūrai.

Šitaip grupei vadovaujant, ginčai ir nesantaikos ėmė mažėti; dėmesio centre atsistojo pats uždavinys. Ėmė stiprėti bendruomeninis jausmas, noras bendrai dirbti ir tokio metodo laikytis. Darbas nenutrūkdavo ir tada, kai vadovas pasišalindavo.

Toliau Lewinas pasakoja, kas atsitiko, kai tokios kolegijiškai vestos grupės vadovybę perėmė autokratas. Būtų reikėję pamatyti veidus demokratiškai vestų vaikų, pirmą dieną patekusių autokrato vadovybėn! Draugiškumas, atvirumas, nuoširdumas ir noras dirbti grupėje per pusę valandos dingo ir užleido vietą visiškam abejingumui bei intereso stokai“ [20].

Mūsų XX a. žmogus, nešąs atsakomybę įmonėje, firmoje, mokykloje, valstybėje, politikoje, pasijunta nejaukiai, kai bažnytiniame gyvenime jį pradeda laikyti nesubrendusiu vaiku. Tada jis šalinasi.

Leninas yra pasakęs, kad žmonės balsuoja ne tik rankomis, bet ir kojomis. Jei mitingas-susirinkimas jiems nepatinka, jei jie tenai negali, ranką pakėlę, gauti balso, tai jie pradeda balsuoti kojomis, – išsivaikščioja ir nebegrižta [21].

„Autokratiški žmonės Bažnyčioje sukuria pavojingas, antibažnytines nuotaikas. Bažnyčia savo giliausioje esmėje yra brolių bendruomenė, atsiremianti į vieną visų Tėvą danguje. Dėl to broliškumas, arba šeimos dvasia, yra esmingas Bažnyčiai bruožas. To broliškumo ir su juo susijusių nuoširdumo

bei atvirumo nerandąs ypač jaunas žmogus pradeda jų ieškoti kitur ir iš tokios bažnytinės bendruomenės traukiasi. Autokratas jokių būdu nestiprina Bažnyčios, nors pirmu žvilgsniu galėtų ir priešingai atrodyti. Autokratas pažeidžia patį svarbiausią bažnytinį įsaką ir tuo silpnina Bažnyčią.“

▲ BAŽNYČIOS DEMOKRATINIMAS

Susirinkimas ragina ganytojus pripažinti ir ugdyti „pasauliečių vertę ir atsakomybę Bažnyčioje“, noriai naudotis jų išmintingu patarimu, drąsiai patikėti jiems Bažnyčios gero vė keliančias pareigas, palikti pasauliečiams veikimo laisvę bei lauką, skatinti juos savanoriškai imtis darbo, su tėviška meile atidžiai Kristuje svarstyti pasauliečių pateikiamus planus, siūlymus bei pageidavimus ir pripažinti pagarbiai pasauliečių teisėtą laisvę, kuri yra visų privilegija pilietinėje plotmėje (37).

Žodis „atidžiai Kristuje svarstyti“ pasauliečių planus, siūlymus ir pageidavimus yra labai svarbus ir daug sakantis. Jis įspėja tokius planus ar pageidavimus matuoti ne kieno nors asmeniškų, o vien tik Evangelijos arba Kristaus mokslo mastu: *in Christo!* [22] Šitoje perspektyvoje susirinkimas mato rytdienos Bažnyčią.

Kalbėdami apie bažnytinio gyvenimo demokratinimą nieku būdu neužmirštame, kad Bažnyčia susideda iš dviejų elementų, dieviškojo ir žmogiškojo, ir kad Dieviškojo Steigėjo Bažnyčiai duotos konstitucijos negali atšaukti joks žmo-

gus. Bažnyčia yra Dievo malonės dėka tikinčių žmonių bendruomenė, hierarchiškai sutvarkyta. Ji susideda iš bendrosios ir hierarchinės, arba tarnaujančios, kunigystės, kaip ją vadina Vatikano II susirinkimas. Gi tarnauti nereiškia savo nuožiūra viešpatauti arba vyrauti. „Vyskupai su jiems padedančiais kunigais ir diakonais perėmė tarnavimą bendruomenei“, moko dogminė konstitucija „Bažnyčia“ (20).

Bažnyčia nėra parlamentinė demokratija. Bet ji nėra nė monarchija. Kristaus žodžiai apaštalams: „Pagonių karaliai viešpatauja jiems <...> jūs gi ne taip“ (Luko, 22, 25–26) rodo, kad Viešpats savo Bažnyčios nesteigė pasaulinių – politinių monarchijų pavyzdžiu. Bažnyčia yra antgamtinį gyvenimą gyvenančių žmonių bendruomenė, kurios nėra galima lyginti su jokia politinio bei valstybinio gyvenimo forma. Kalbėdami apie Bažnyčios demokratinumą, turime galvoje ne Evangelijos įsakus ir ne Kristaus duotą Bažnyčiai konstituciją, o tų žmogiškų elementų bei laikysenų pašalinimą, kurias buvo atnešęs tam tikras istorinis momentas ir kurios šiandien yra tapę atgyvenomis. Šiandien pasauliečiai reiškiasi Bažnyčioje ne per savo feodalinius vadus, bet demokratiškai, „iš apačios“. Nesiskaityti su šiuo faktu reikštų daryti iš Bažnyčios istorinį muziejų, reikštų atsisukti prieš bažnytinę tradiciją, kurioje keitėsi dialogo kunigijos su pasauliečiais formos, bet niekad nebuvo paneigtas pats dialogas, – reikštų galų gale atsisukti ir prieš pačią Bažnyčią, nes Bažnyčia yra ir pasauliečiai.

▲ KUR YRA BAŽNYČIOS JĖGA?

Kaip tik šitaip suprastame demokratinime šiandien yra Bažnyčios jėga. Dogminės konstitucijos „Bažnyčia“ skyrius apie pasauliečius moko, kad „visa Bažnyčia, visų savo narių stiprinama, sėkmingiau atlieka savo uždavinį – nešti pasauliui gyvybę“ (37). Šiandien tas uždavinys nukrikščionintame arba nukrikščioninamame pasauly yra milžiniškas. Tik abi kunigijos – bendroji ir tarnaujančioji – bendromis jėgomis, bendra veikla, sutartinai varomu bendru darbu (jei naudotis konstitucijos „Bažnyčia“ posakiais) gali atlikti tą uždavinį, kurį kartu joms abiemis stato gyvenamasis laikas ir erdvė.

Lietuviai išėivijoje, arba tautinėje diasporoje, neturi savo dispozicijoje tų priemonių, kurios normaliose sąlygose registruoja viešąją opinią ir tuo pačiu atlieka kontrolinę funkciją bendruomeniniame gyvenime. Lietuviai neturi nei radijo, nei televizijos. Taigi tas uždavinys tenka vienai spaudai. Jos atsakomybė šiuo atžvilgiu yra patrigubėjusi.

Šią vasarą liepos mėnesį įvykusiame tarptautiniame katalikų žurnalistų kongrese Berlyne kardinolas Bengsch, Rytų (!) Berlyno vyskupas, pasakė, kad Bažnyčia yra ne per daug kritikuojama, o per mažai. Panašiai ragino Vienos kardinolas König žurnalistus atvirai ir drąsiai rašyti tiesą – net ir tada, kai ji yra nemaloni [23].

Lietuviškoje religinėje spaudoje turėtų atsispindėti visų tikinčiųjų rūpesčiai visais bažnytinio gyvenimo klausimais. Čia turėtų susitikti informacijos iš viršaus ir iš apačios. Čia

turėtų būti diskutuojami ir sprendžiami visi klausimai, kurie vargina ir kuriais sielojasi mūsų visuomenė. Viešoji opinija yra būtinas bažnytiniame gyvenime dalykas. Ja turi rūpintis ganytojai ir pasauliečiai. Tai yra pasakęs Pijus XII jau 1951 m. [24] Viešąją opinią nesirūpinant ar ją nutylint, demokratinio procesas yra pavojingai nudelsiamas: masės lieka ir toliau už bažnytinio gyvenimo durų. Viešo susižinojimo priemonės bažnytiniam gyvenimui yra taip svarbios, kad joms susirinkimas paskyrė net atskirą dekretą (*De instrumentis communicationis socialis*).

Antra demokratizavimo priemonė yra lietuvių kunigų ir pasauliečių bendri kongresai, didesnio ar mažesnio masto, kuriuose rinktųsi oficialūs hierarchijos ir pasauliečių atstovai. Tų kongresų dalyviai (iš anksto gerai pasiruošę) turėtų analizuoti mūsų bažnytinio gyvenimo padėtį bei nustatyti jos diagnozę ir, išeinant iš Vatikano II susirinkimo teologinių prielaidų, statyti veikimo gaires, jas formuluoti tam tikrais imperatyvais ir nešti į kasdieninį gyvenimą bei ten vykdyti [25].

Vatikano II susirinkimas iškilmingai skelbia ir moko, (dogminės konstitucijos 32-je pastraipoje apie pasauliečių vietą Bažnyčioje), kad „bendra yra narių kilnybė, plaukianti iš jų atgimimo Kristuje, bendra vaikų malonė, bendras pašaukimas būti tobulais; vienas išganymas, viena viltis, nedaloma meilė“ ir kad „skirtumą, kurį Viešpats padarė tarp pašvęstųjų tarnų ir likusios Dievo tautos, lydi jungtis, nes ganytojai ir kiti tikintieji yra susieti abipuse nepriklausomybe“ (32). Įgyvendinant šią Vatikano II susirinkimo konsilijos dvasią bei

direktyvas lietuviai turėtų būti ne kitų tautų užpakalyje, o jų priešakyje. To reikalauja šiandien ypatinga lietuvių tautos padėtis.

[1] *Aidai*, 1965 nr. 8, psl. 356.

[2] *Denkender Glaube*, 1966, 279.

[3] 15, 22.

[4] *Denkender Glaube*, 278.

[5] Michel Carrouges, *Volk Gottes — Mythos und Wirklichkeit*, 1965, 43–45.

[6] Ten pat, 50.

[7] *Lexikon für Theologie und Kirche*, 1960, t. V, 1355.

[8] Tullo Goffi, *Laicità politica e Chiesa*, edizioni paoline, 1961, 169.

[9] Carrouges, ten pat, 51–52.

[10] Konstanco susirinkimas neatsisuko prieš popiežių, o priešingai, jis išgelbėjo popiežinę instituciją. Ginčai, ar dekretą, kurį paskelbė susirinkimas, Jonui XXIII pabėgus iš Konstanco, ir kuriuo jis pasisakė esąs virš popiežiaus, yra patvirtinęs vėliau susirinkimo išrinktas Martynas V (ar jo įpėdinis Eugenijus IV), ar ne, šiam klausimui nėra esmingi. Čia mums yra svarbu ne *Haec sancta* saistomoji galia, o pačio susirinkimo atliktoji funkcija.

[11] Lenkų vyskupas Gawlina tai laiko didelės svarbos istoriniu įvykiu ir neginčijamu lietuvių nuopelnu (*unzweifelhaft ein litauisches Verdienst*), skelbiant demokratines idėjas. Plg. jo kalbą: *Das Konstanzer Konzil und Polen*, sakytą Konstanco susirinkimo 550 metų sukaktuvių iškilnėse. Žr.: *Konzil der Einheit, 550-Jahrfeier des Konzils zu Konstanz*, Badenia Verlag Karlsruhe, 1964, 53.

[12] A. Franzen, *Konzil der Einheit*, jau cituotoje knygoje tuo pačiu vardu, 43–45.

[13] M. Carrouges, ten pat, 60.

[14] Carrouges, *Vom christlichen zum antichristlichen Antiklerikalismus*, ten pat, 112–114.

[15] Ten pat, 64.

[16] Plg. „Bažnyčia“, 37 pastraipa. Naudotasi lietuvišku vertimu: *Vatikano Susirinkimo dokumentai*, 1 dalis, 1967.

[17] Plg. mons. Klostermanno komentarą: *Das zweite Vatikanische Konzil (Lexikon f. Th. u. K.)*, Teil 1, 1966, 267.

[18] Plg. Klostermann, ten pat, 272.

[19] Sutartinai varomo bendro darbo dvasiai prieštarauja veiksmena, apsiri-
bojanti asmeniškai perspektyva arba nuomone ir tuo jau atsiri-
bojanti nuo bendruomenės. Ji ir verčia tokį subjektą viešuosius (bendruomeninius) rei-
kalus spręsti slapčiomis, arba, kaip vysk. P. Brazys sakydavo, „pasikišus po
skvernu“. Slaptumo pobūdis rodo jos netikrumą.

[20] *Lebendige Seelsorge*, 1968, Heft 4, 163–164.

[21] Carrouges, ten pat, 65.

[22] Plg. Klostermann, ten pat, 282: *Darum sollen die Hirten. [...] dabei nur
an Christus denken, nicht an ihre eigenen privaten Wünsche und Vorlieben.*

[23] *Neue Zürcher Nachrichten*, 1968 nr. 167, Beilage nr. 29.

[24] Cit. iš *Das Zweite Vatikanische Konzil*, 280 (kalba sakyta 1951.X.14).

[25] Šio straipsnio autorius buvo išsiuntinėjęs kai kuriems visuomeninin-
kams anketą su klausimu: kokie yra, Jūsų nuomone, šiuolaikiniai lietuvių
katalikų rūpestiniai po Vatikano II susirinkimo? Atsakymuose labiausiai pa-
sikartojantis rūpestis buvo kunigų ir pasauliečių bendradarbiavimo stoka.

**KLERIKALIZMAS – IŠŠŪKIS
BAŽNYČIOS SOCIALINIAM MOKYMU**

2022 m. vasario 22 d.

Lietuvos Respublikos Seime įvykusio renginio medžiaga

Redaktorė *Raimonda Karnackaitė*
Kalbos redaktorė *Audra Kairienė*
Knygos dailininkė *Asta Puikienė*

Tiražas 700 egz.

SL 1686. 2022 08 11

Išleido „Tyto alba“, Kęstučio g. 4, LT-08117 Vilnius,
tel. 249 75 98, info@tytoalba.lt
Spausdino UAB BALTO print,
Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius